

UNODC

United Nations Office on Drugs and Crime

PRIRUČNIK ZA INTEGRISANJE PRINCIPA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LJUDSKIH PRAVA

U SPROVOĐENJE KONVENCIJE UJEDINJENIH
NACIJA PROTIV TRANSNACIONALNOG
ORGANIZOVANOG KRIMINALA

UNODC

PRIRUČNIK ZA INTEGRISANJE PRINCIPA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LJUDSKIH PRAVA

**U SPROVOĐENJE KONVENCIJE
UJEDINJENIH NACIJA PROTIV
TRANSNACIONALNOG ORGANIZOVANOG
KRIMINALA**

UJEDINJENE NACIJE
Beč, 2023

IZRAZI ZAHVALNOSTI

Ovaj priručnik izradila je Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), Globalni program za sprovođenje Konvencije protiv organizovanog kriminala u okviru Odjeljenja za konferencijsku podršku Ogranka za borbu protiv organizovanog kriminala i nezakonite trgovine Sektora za pitanja sporazuma, uz velikodušnu podršku Vlade Kanade.

Priručnik je pripremila *Marika MekAdam*, dok su joj podršku pružali *Sesilija Farfan-Mendez* i sljedeći zaposleni u kancelariji UNODC-a (abecednim redom): *Magdalena Hauland*, *Dmitrij Orlov* i *Rika Putonen*. UNODC takođe želi da se zahvali na doprinosu sljedećih lica: *Žilijen Bastrup-Birk*, *Dimostenis Krisikos*, *Margot Denije*, *Roksana-Andrea Mastor*, *Roksana Milo*, *Marija Kristina Montefusko*, *Elena Pol*, *Marijan Salema*, *Hana Sends*, *Erin Janci*.

UNODC takođe upućuje izraze zahvalnosti sljedećim ekspertima, koji su prisustvovali sastancima na nivou grupe eksperata za podršku izradi priručnika i koji su takođe doprinijeli sprovedenom istraživanju (abecednim redom): *Felija Alum* (Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske), *Jana Arsovska* (Sjedinjene Američke Države), *Azizkon Bakadirov* (Regionalna kancelarija UNODC-a za Centralnu Aziju), *Dora Bijamukama* (Uganda), *Edvin Kantu* (Kancelarija UNODC-a za vezu i partnerstva u Meksiku), *Anabela Koridoni* (INTERPOL), *Santane Dicajabut* (Tajland), *Marisa Dausvel* (Kanada), *Serena Forlati* (Italija), *Sten Gilmur* (Ujedinjeno Kraljevstvo), *Džon Gitongo* (Kenija), *Robert Henri* (Kanada), *Emili Keni* (Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena), *Tarik Kosa* (Pakistan), *Joumna Makluf* (Liban), *Ketrin Maldonado* (Sjedinjene Američke Države), *Sara MekAveti* (Ujedinjeno Kraljevstvo), *Klaudija Katalina Montanjez Ruiz* (UNODC), *Žak Muhindo* (Demokratska Republika Kongo), *Salila Narataruksa* (Regionalna kancelarija UNODC-a za Jugoistočnu Aziju i Pacifik), *Morgan Niko* (UNODC), *Ana Paula Oliveira* (Globalna inicijativa za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala), *Rohan Ričards* (Jamajka), *Sara Esperanca Rodriges Silva* (UNODC), *Andrea de Silva* (Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena), *Džejsmi Smit* (Švedska), *Havijer Ortiz Saliven* (Meksiko).

© Ujedinjene nacije, 2023. Sva prava zadržana.

Upotrijebljene odrednice i materijali prikazani u ovoj publikaciji ne izražavaju mišljenje Sekretarijata Ujedinjenih nacija u pogledu pravnog statusa bilo koje zemlje, teritorije, grada ili oblasti, ili njihovih organa vlasti, ili u pogledu linija razgraničenja ili državnih granica.

Informacije o jedinstvenim lokatorima resursa i linkovima ka internet stranicama sadržanim u ovoj publikaciji date su radi praktičnosti iz ugla čitalaca i tačne su u vrijeme izdavanja. Ujedinjene nacije ne preuzimaju odgovornost za kontinuiranu tačnost tih informacija ili za sadržaj bilo koje vanjske veb stranice.

Ova publikacija nije zvanično uređivana.

Izdavačka produkcija: engleski, Odjeljenje za izdavačke i bibliotečke poslove, Kancelarija Ujedinjenih nacija u Beču.

SADRŽAJ

Izrazi zahvalnosti	ii
Uvod.....	1
1. KONVENCIJA UJEDINJENIH NACIJA PROTIV TRANSNACIONALNOG ORGANIZOVANOG KRIMINALA	5
2. INTERSEKCIONALNI PRISTUP NA PRINCIPIMA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LJUDSKIH PRAVA.....	9
2.1 Razumijevanje intersekcionalnosti	9
2.2 Primjena intersekcionalnosti na organizovani kriminal	12
2.3 Integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.....	16
3. DONOŠENJE ZAKONA I POLITIKA	19
3.1 Analiza potkrijepljena dokazima	19
3.2 Konsultacije	23
4. CILJEVI ZAKONA I POLITIKA	25
4.1 Ciljevi prevencije.....	26
4.2 Ciljevi procesuiranja.....	38
4.3 Ciljevi zaštite	58
4.4 Ciljevi unapređenja	68
5. KLJUČNI KRITERIJUMI ZA PODRŠKU INTEGRISANJU U ZAKONE I POLITIKE	77
5.1 Budžetiranje.....	77
5.2 Monitoring, evaluacija, odgovornost i učenje.....	80
6. KONTROLNE LISTE	85
6.1 Kontrolna lista za revidiranje politika	85
6.2 Kontrolne liste za revidiranje zakonodavstva	87
7. ANEKSI	99
I. Zagovaranje	99
II. Integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u Mehanizam za reviziju sprovođenja Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i pratećih protokola	101
Dodatni resursi	104

UVOD

PREGLED

Svrha ovog priručnika je da podrži integrisanje intersekcionalnih principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u zakone, politike i strategije protiv organizovanog kriminala, u skladu s Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (Konvencija protiv organizovanog kriminala) i drugim relevantnim međunarodnim instrumentima.

Integrisanje intersekcionalnih principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u zakone, politike i strategije jača napore u borbi protiv organizovanog kriminala.

Kada je u pitanju organizovani kriminal, principi rodne ravnopravnosti i ljudskih prava relevantni su za:

- Njegove *uzroke*, u smislu toga da rodna nejednakost i zloupotrebe i kršenja ljudskih prava stvaraju plodno tlo za razvoj organizovanog kriminala;
- Njegove *posljedice*, u smislu toga da organizovani kriminal u svim svojim oblicima utiče na ljudska prava pogođenih pojedina na rodno uslovljene načine;
- Njegova *rješenja*, u smislu toga da su intersekcionalni principi rodne ravnopravnosti i ljudskih prava od ključnog značaja za efikasan odgovor.

Ovaj priručnik ima za cilj da pokaže kako zakonodavstvo i politike koje odgovaraju raznovrsnim iskustvima ljudi svih rodova, dobi, sposobnosti i invaliditeta, rezultiraju nijansiranim i efikasnijim odgovorima na kompleksni pejzaž organizovanog kriminala koji se stalno mijenja.¹

ŠTO DONOSI OVAJ PRIRUČNIK

Ovaj priručnik podržava zakonodavce i kreatore politika u integrisanju principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u zakonodavstvo, politike i strategije za sprovođenje Konvencije protiv organizovanog kriminala i drugih relevantnih međunarodnih instrumenata.²

- Uvod donosi pregled načina na koje treba koristiti ovaj priručnik.
- U poglavlju 1 objašnjava se odnos između Konvencije protiv organizovanog kriminala i razmatranja rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

¹ Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), *Tematska analiza: organizovani kriminal i rodna razmatranja – pitanja vezana za Konvenciju UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala* (Beč, 2022), str. 8–13; i UNODC, „Strategija rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena (2022–2026)“ (Beč, 2022).

² Vidi, između ostalog, *CTOC/COP/2022/9*, poglavlje I, dio A, rezolucija 11/1, aneks I; rezolucija 11/2, aneks II; i rezolucija 11/5. Iako priručnik ne adresira eksplicitno tri protokola uz Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, moguće ga je primijeniti na napore usmjerene na sprovođenje tih instrumenata.

- Poglavlje 2 donosi prikaz međusobno povezanih okvira ljudskih prava i rodne ravnopravnosti koji usmjeravaju tumačenje i sprovođenje Konvencije.
- U poglavlju 3 objašnjava se uloga donošenja zakona i politika u integrisanju intersekcionalnih principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u mjere protiv organizovanog kriminala.
- Poglavlje 4 nudi praktične smjernice u vezi s ključnim ciljevima prevencije i borbe protiv organizovanog kriminala u skladu s Konvencijom.
- Poglavlje 5 daje budžetska razmatranja i indikatore koji se mogu prilagoditi za monitoring, evaluaciju, upoznavanje sa i odgovornost u okviru zakona i politika.
- Poglavlje 6 donosi kontrolne liste za razmatranje / revidiranje politika i zakona u skladu s principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

Aneks nudi neke aspekte zagovaranja koje korisnici mogu iskoristiti u zalaganju za pristupe zasnovane na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, kao i polazne tačke za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u Mehanizam za reviziju sprovođenja Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i pratećih protokola.

KAKO KORISTITI OVAJ PRIRUČNIK

Iako se principi rodne ravnopravnosti i ljudskih prava moraju uzimati u obzir u svim fazama izrade politika i zakonodavstva, djelovi priručnika koje će korisnici smatrati relevantnim zavisice od njihovog specifičnog konteksta, ciljeva i izazova.³ Naime, neki djelovi mogu biti relevantniji za kreatora politika, dok će za zakonodavce veću relevantnost imati neki drugi. Svi uvidi, analitička pitanja, studije slučaja, najbolje prakse i sastavni elementi procesa integrisanja rodne ravnopravnosti i ljudskih prava korisnicima se nude u cilju širenja znanja i prilagođavanja njihovom sopstvenom kontekstu. Kontrolne liste sadržane u poglavlju 6 mogu biti korisne u cjelini ili djelimično, u zavisnosti od toga koje djelove zakona ili politike korisnici analiziraju.

Značaj stavljanja u kontekst: Ljudska prava i rodna ravnopravnost predstavljaju gotovo univerzalne težnje, ali zakonodavni i politički putevi kojima se ide u cilju ostvarivanja tih ciljeva razlikuju se od zemlje do zemlje. Razlike u pravnim sistemima država, kao i one u institucijama, kapacitetima i zakonodavnim i političkim okvirima znače da ne postoji jedinstveni pristup integrisanju koji bi odgovarao svima. Naime, pristup štrikiranja polja koji podrazumijeva jednostavno pozivanje na principe ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u zakonima i strateškim dokumentima vjerovatno neće biti efikasan – štoviše, može biti čak i štetan za ljude na koje oni utiču. Iz tog razloga, korisnici moraju prilagoditi praktična uputstva ponuđena u ovom priručniku sopstvenom kontekstu.⁴

Odnos s drugim resursima UNODC-a: Ovaj priručnik dopunjava druge resurse koje je UNODC razvio s ciljem da pruži podršku državama u prevenciji i borbi protiv organizovanog kriminala (vidi Dodatni resursi). U cilju postizanja sveobuhvatnijeg razumijevanja principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u sprovođenju Konvencije, korisnici se ohrabruju da konsultuju doljenavedene izvore, na koje se upućuje i u okviru ovog priručnika.

³ Primjera radi, kreatorima politika koji rade na politikama prevencije kriminala naročito korisno biće poglavlje 4.1 (dok će poglavlje 4.2 biti nešto manje relevantno). S druge strane, zakonodavcima koji rade na zadatku usklađivanja postojećeg zakonodavstva s obavezama iz domena ljudskih prava koristan kao polazna osnova može biti Aneks II.

⁴ Pritom, korisnici mogu potražiti tehničku pomoć od UNODC-ovog Globalnog programa za sprovođenje Konvencije protiv organizovanog kriminala: od teorije do prakse (imejl: implement.untoc@un.org).

UNODC, *Priručnik za izradu efikasnih strategija borbe protiv organizovanog kriminala* (Beč, 2021) pomaže u izradi i sprovođenju nacionalnih i regionalnih strategija za borbu protiv organizovanog kriminala;

Tematska analiza: *Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prav* (Beč, 2022) donosi detalje o odnosu između Konvencije i međunarodnog prava u domenu ljudskih prava;

Tematska analiza: *Organizovani kriminal i rodna razmatranja – pitanja u vezi s Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala* (Beč, 2022) objašnjava konceptualni okvir za integrisanje razmatranja rodne ravnopravnosti po odabranim pitanjima u sprovođenju Konvencije;

Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala, drugo izdanje, (Beč, 2021) nudi model odredbi i eksplanatornih napomena o različitim aspektima u izradi zakonodavstva za sprovođenje Konvencije.

Pored toga, portal za upravljanje znanjem Dijeljenje elektronskih resursa i zakona u domenu kriminala (SHERLOC) služi kao živi repozitorijum zakona, politika, sudske prakse i drugih alata iz cijelog svijeta. Korisnici mogu slobodno pristupiti portalu i doprinijeti sopstvenim resursima za dobrobit drugih u okviru svojih napora da podrže saradnju u borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

Priručnik se oslanja na gorepomenute i druge resurse, koristeći u isto vrijeme i uvide sa sastanka grupe eksperata održanog u Beču od 27. do 29. marta 2023. godine.⁵

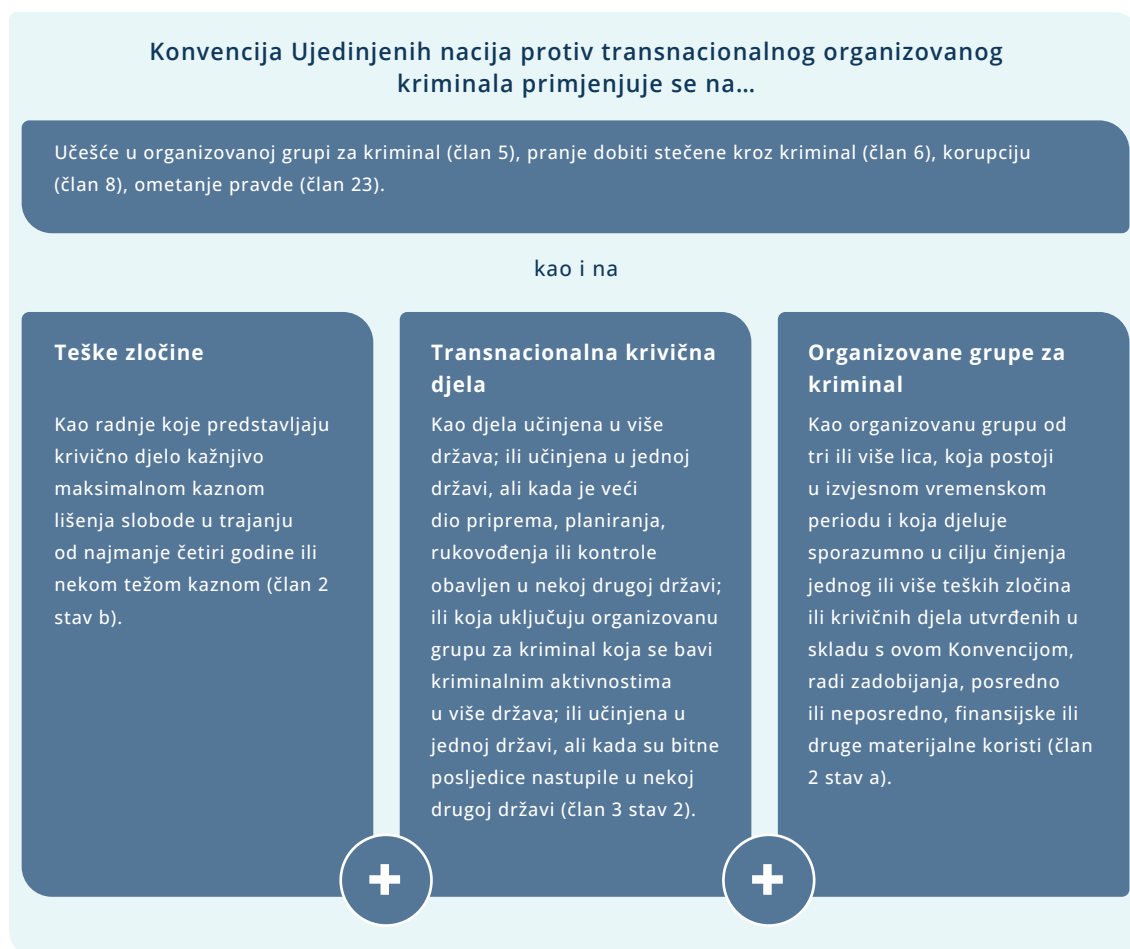
⁵ Ovaj priručnik izrađen je na osnovu intersekcionalnih ciljeva Ujedinjenih nacija u domenu rodne ravnopravnosti i ljudskih prava koji se nalaze u osnovi aktivnosti UNODC-a na podršci efikasnom odgovoru država u sprovođenju Konvencije. Vidi UNODC, „Strategija rodne ravnopravnosti“; i [A/67/775-S/2013/110. aneks.](#)

Poglavlje 1.

KONVENCIJA UJEDINJENIH NACIJA PROTIV TRANSNACIONALNOG ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Konvencija se primjenjuje na prevenciju, istragu i sudsko procesuiranje niza krivičnih djela koja su po prirodi transnacionalna i podrazumijevaju organizovanu grupu za kriminal.

Slika 1. Djelokrug primjene Konvencije

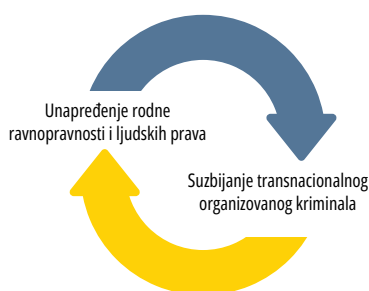
Razumijevanje organizovanih grupa za kriminal kao djelovanja u cilju sticanja finansijske ili druge materijalne koristi isključuje terorističke organizacije, humanitarne aktere ili političke ili društvene grupe čije aktivnosti nisu motivisane finansijskim ili materijalnim razlozima. Ovaj element je stoga važna zaštita ljudskih prava u odnosu na moguće zloupotrebe Konvencije za eliminisanje političkih rivala, inkriminisanje protesta i aktivnosti zagovaranja, ili stavljanje van zakona društvenih grupa.⁶

Tabela 1. Ljudska prava i rodna ravnopravnost u Konvenciji

Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i...	
LJUDSKA PRAVA	RODNA RAVNOPRAVNOST
Pitanje međusobnog odnosa Konvencije protiv organizovanog kriminala i ljudskih prava proizašlo je iz zabrinutosti zbog negativnih uticaja organizovanog kriminala na ljudska prava, koja je kasnije iskazana u brojnim rezolucijama Konferencije potpisnica Konvencije.*	Rod i drugi atributi iz domena intersekcionalnosti (uključujući, između ostalog, dob, pol, etničku pripadnost, socioekonomski status) relevantni su za iskustva različitih ljudi u odnosu na organizovani kriminal, uključujući način izvršenja i identitet počinitelaca organizovanog kriminala, njegov uticaj i stepen efikasnosti mjera preduzetih protiv njega.
Situacija u kojoj zakoni, politike i strategije ne uspijevaju da odgovore na ovu intersekcionalnu dinamiku može dovesti do toga da naponi za sprovođenje Konvencije budu neefikasni, kontraproduktivni i štetni.	

* Vidi, između ostalog, rezolucije 5/1, 6/1, 10/6, 9/3 i 11.2 Konferencije potpisnica Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

Štete po rodnu ravnopravnost i ljudska prava mogu proizaći ne samo iz postupaka kriminalaca, već i iz postupaka država u njihovim naporima da spriječe i suzbiju organizovani kriminal. Minimalni standard je da naponi države ne smiju da štete, a krajnji cilj treba da bude da se rodna ravnopravnost i ljudska prava unaprijede. Države su dužne da poštuju, štite i ispunjavaju ljudska prava žrtava, osumnjičenih, počinitelaca, svjedoka, saradnika u postupcima, lica ranjivih u odnosu na organizovani kriminal, kao i aktera u domenu krivičnog pravosuđa i drugih strana.⁷

Postoji cikličan, obostrano koristan odnos između obaveza sadržanih u Konvenciji i onih sadržanih u međunarodnom pravu u domenu ljudskih prava. Borba protiv organizovanog kriminala i unapređenje rodne ravnopravnosti i ljudskih prava istovremeno su i ciljevi sami po sebi, ali i sredstva pomoću kojih se može ostvariti onaj drugi. Kao što je ilustrovano u ovom priručniku i resursima koji su sadržani u njemu, zakoni, politike i strategije koje su u skladu s principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava generalno su efikasnije od onih koje to nisu.

Konvencija nudi okvir za prevenciju organizovanog kriminala koji sadrži inkriminisanje, istragu, procesuiranje i suđenje za srodna krivična djela; zaštitu i pomoć svjedocima, žrtvama, osumnjičenima i počiniocima; i saradnju protiv organizovanog kriminala. Organizovanje ovih ciljeva u okvir „4P“ utemeljen na ciljevima Konvencije nudi strukturisani način identifikacije ulaznih tačaka za integrisanje rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u sve napore da se:

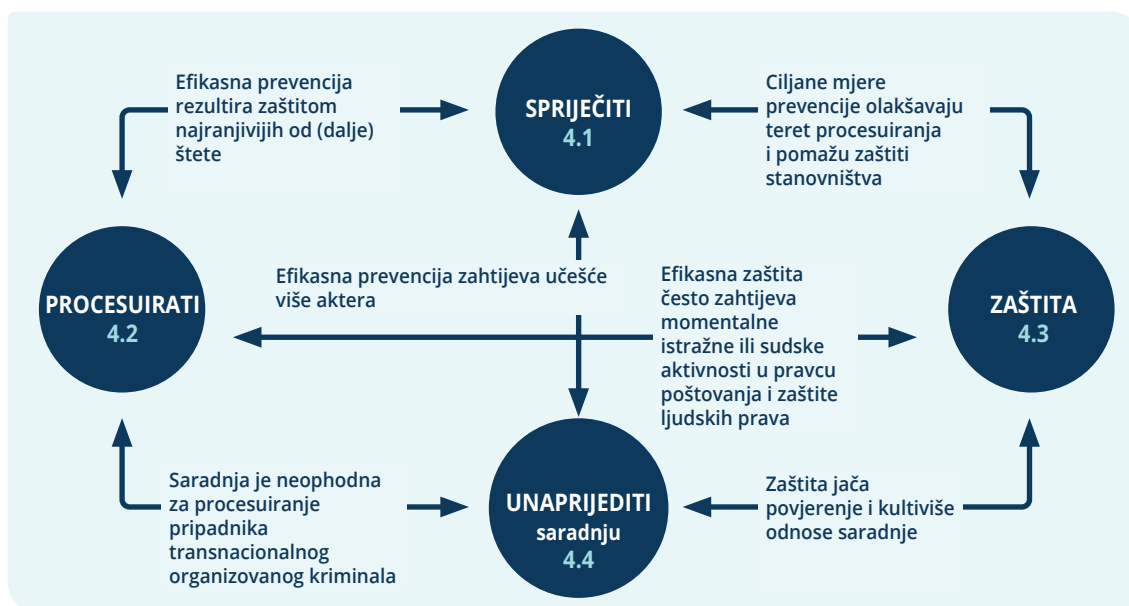
⁶ UNODC, *Tematska analiza: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava* (Beč, 2022), str. 28 i 29.

⁷ Obaveze država proizilaze iz nekoliko međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima, uključujući Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima i Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena.

- Spriječi organizovani kriminal
- Procesuiraju organizovane grupe za kriminal
- Zaštite lica pogođena organizovanim kriminalom
- Unaprijedi saradnja u tom cilju

Rad na ostvarivanju pobrojanih ciljeva u izolaciji nije efikasan; oni su integralne i međusobno povezane komponente sveobuhvatnog odgovora koje se međusobno osnažuju, uključujući (ali ne ograničavajući se) na načine istaknute na slici koja slijedi u tekstu niže.

Slika 2. Sveobuhvatni okvir zakona i politika protiv organizovanog kriminala

Poglavlje 2.

INTERSEKCIONALNI PRISTUP NA PRINCIPIMA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LJUDSKIH PRAVA

2.1 RAZUMIJEVANJE INTERSEKCIONALNOSTI

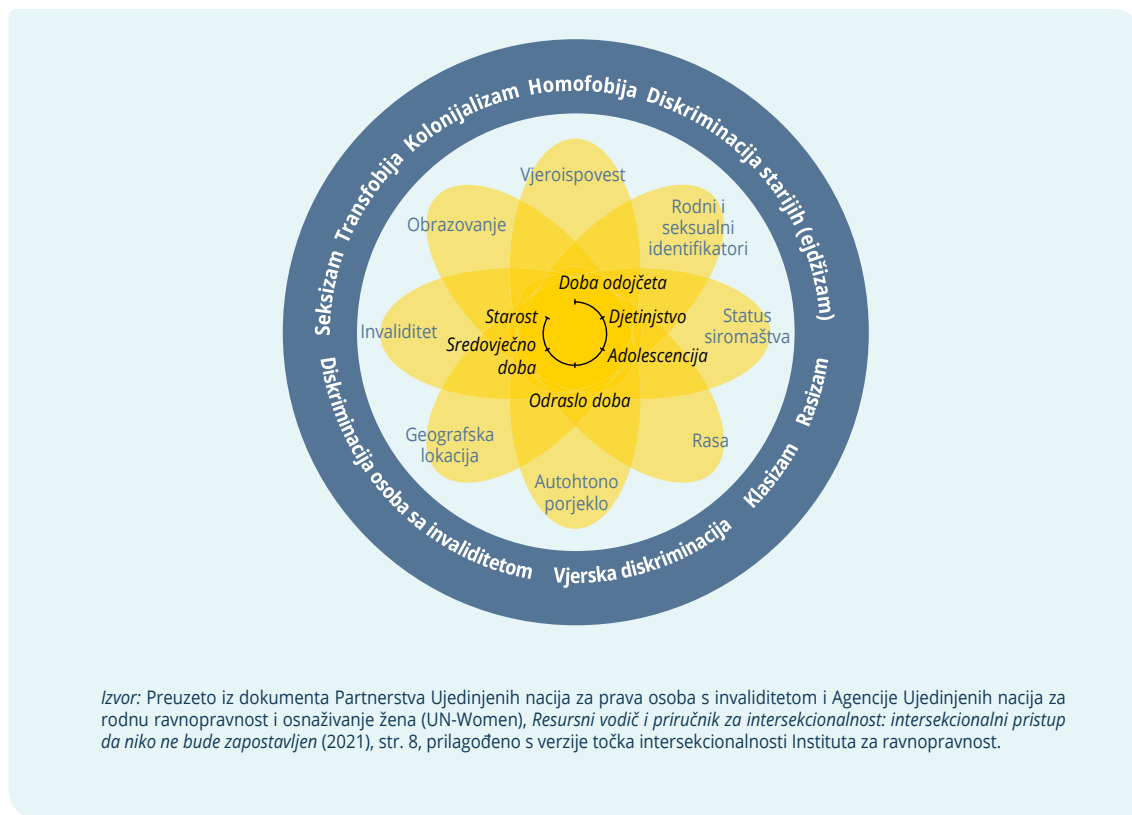
Intersekcionalnost predstavlja okvir za analizu načina na koji se moć i identitet ukrštaju kako bi uticali na društvene odnose i individualna iskustva.⁸ Pojmom se naglašava da su iskustva muškaraca, žena i rodno različitih pojedinaca u interakciji s njihovom klasom, rasom, dobi, etničkom pripadnošću, seksualnim ili drugim identitetima te da na taj način oblikuju načine na koje se ljudi percipiraju u društvu. Intersekcionalnost je uvijek kontekstualizovana: na primjer, kasta, klan, pleme, etnička pripadnost ili identitet zajednice u nekim kontekstima mogu biti odlučujući faktori, dok su u nekim drugim okruženjima manje relevantni.

„Točak intersekcionalnosti“ prikazan u tekstu niže predstavlja koristan resurs koji otkriva kako intersekcionalnost utiče na načine na koje zakonodavci i kreatori politika pristupaju svom radu. Razmišljanje o tome ko ima privilegije i moć, i pod kojim okolnostima – a ko ne – omogućava realniju i efikasniju izradu zakona, politika i strategija protiv organizovanog kriminala.

Pojmovi „žene, muškarci i rodno različiti ljudi“ i „žene, muškarci, djevojčice i dječaci“ koriste se naizmjenično u cijelom Priručniku. Važno je napomenuti da namjera autora nije bila da se fokus usmjeri na binarne kategorije ili da se ignoriše realnost drugih rodova, već da se poveća vidljivost roda u ovom Priručniku.

⁸ UNODC, *Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja*, str. 7 (vidi fusnotu 1). Vidi takođe dokument Partnerstva Ujedinjenih nacija za prava osoba s invaliditetom i Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN-Women), *Resursni vodič i priručnik za intersekcionalnost: intersekcionalni pristup da niko ne bude zapostavljen* (2021), str. 8, i Kimberli Krinšo, „Demarginalizacija intersekcije rase i pola: tamnopolta feministička kritika doktrine antidiskriminacije, feminističke teorije i antiracističke politike“, *Pravni forum Univerziteta u Čikagu*, sveska 1989, br. 1, čl. 8 (1989).

Slika 3. Točak intersekcionalnosti

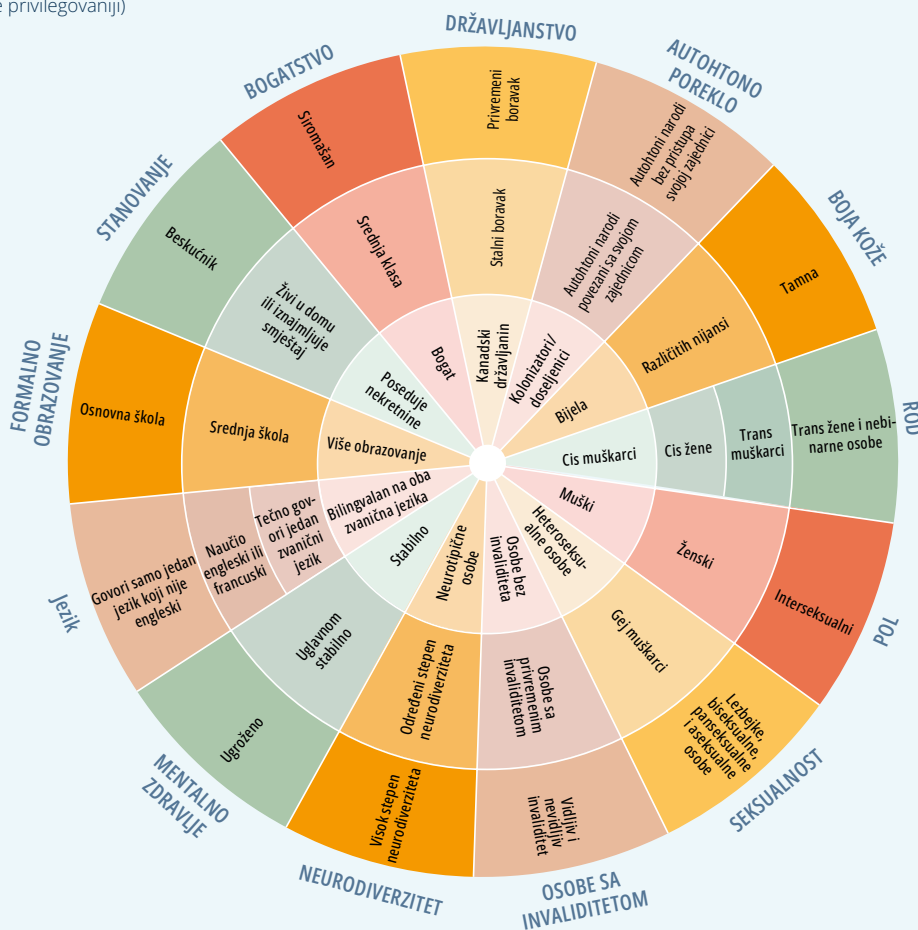
Za glosar ključnih termina koji se odnose na rod vidi Tematsku analizu: *Organizovani kriminal i rodna razmatranja – pitanja u vezi s Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala* (Beč, 2022), str. 6 i 7

Radni zadatak: Samorefleksija na pitanja privilegije i moći

„Točak privilegija i moći“ prikazan u tekstu niže osmišljen je konkretno za kanadski kontekst, kao polazna osnova za refleksiju na intersekcijske faktore koji oblikuju ko ima moć u društvu.^a

Točak privilegije i moći

(što ste bliže centru, to ste privilegovaniji)

Napomena: Kategorije date u okviru točka predstavljaju primjere relevantne za kanadski kontekst te kao takve ne treba da nas ograničavaju. Intersekcionalnost je širok koncept, a ovaj točak je samo polazište.

Pitanja za samorefleksiju:

1. Koji elementi nisu primjenjivi na kontekst vaše zemlje i zbog čega?
2. Što bi trebalo dodati da se ovaj alat učini primjenjivijim na kontekst vaše zemlje?
3. Da li vaš položaj na točku odražava način na koji se osjećate po pitanju moći koju imate u odnosu na (a) svoju porodicu, (b) svoju zajednicu, i (c) svoj posao?
4. Da li mislite da je vaš položaj na točku pravičan? Zbog čega ili zbog čega ne? U kojoj mjeri se faktori koji se primjenjuju na vas odnose na izbore koje ste napravili?
5. Kako se neravnoteže u moći koje ste identifikovali mogu adresirati u zakonu i politikama?

^a IRCC Kanada – Strategija borbe protiv rasizma 2.0 (2021–2024) – Upravljanje promjenama, (Vlada Kanade, 2022).

2.2 PRIMJENA INTERSEKCIONALNOSTI NA ORGANIZOVANI KRIMINAL

Interseksijski faktori poput lokacije, socioekonomskog statusa, etničke pripadnosti, roda i autohtonosti utiču na način na koji su ljudi pogođeni organizovanim kriminalom, ili na način na koji ostvaruju interakciju s njim.

Tabela 2. Primjeri interseksijske diskriminacije i štete koju po ljudska prava uzrokuje organizovani kriminal

PROBLEM	INTERSEKCIJSKA DISKRIMINACIJA	ŠTETA PO LJUDSKA PRAVA
Nasilje u vezi s bandama	Pretežno od strane i na štetu dječaka na osnovu etničke pripadnosti, roda, mjesta stanovanja, socioekonomskog statusa	Fizički integritet; pravo na obrazovanje; ekonomska prava
Krivična djela protiv divljeg životinjskog svijeta i šuma	Na štetu autohtonih naroda i ljudi u ruralnim područjima po osnovu mjesta stanovanja, etničke pripadnosti i roda	Degradacija prirodnih resursa autohtonih, ruralnih i urbanih zajednica; ekonomska prava uključujući pravo na adekvatan standard života; učešće u kulturnom životu
Nezakonita trgovina otpadom	Ljudi koji žive u zajednicama u blizini odlagališta otpada	Negativan uticaj na pravo na zdravlje (kancer, oboljenja pluća i urođeni defekti) ^a
Krivična djela u vezi s falsifikovanim medicinskim proizvodima	Na osnovu pismenosti, ekonomskog statusa i roda, koji mogu uticati na uloge, status i prava, pristup resursima, brigu i podršku, kao i kulturološke norme koje dovode do zdravstvenih rizika. ^b	Pravo na zdravlje; pravo na informacije

^a Vidi Filip J. Landrigen i drugi, „Komisija Minderu-Monako o plastici i ljudskom zdravlju“, *Anali globalnog zdravlja*, sveska 89, br. 1 (2023).

^b Evropski komitet za probleme kriminaliteta našao je da je trend takav da se žene suočavaju s rastućim nepovoljnostima zbog ovih faktora, kao i da su zbog toga u većem riziku od falsifikovanih medicinskih proizvoda. Vidi UNODC, *Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja – pitanja u vezi s Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala* (Beč, 2022), str. 23.

Zakonodavci i kreatori politika treba da sprovedu rodnu analizu načina na koji organizovani kriminal utiče na muškarce, žene, djevojčice i dječake i rodno različite osobe, obezbjeđujući, na taj način, praktičarima iz domena krivičnog pravosuđa alate koje adekvatno odgovaraju stvarnosti. Interseksionalnost takođe utiče na odgovor na organizovani kriminal. Kao članovi društva, zakonodavci i kreatori politika nijesu imuni na pristrasnosti, društvene vrijednosti, kulturne obrasce i prakse koje otjelotvoruju rodno zasnovano nasilje. Primjera radi, u nekim zemljama se može desiti da se nasilje nad ženama tretira kao manje ozbiljan vid nasilja u poređenju s drugima.⁹

Štoviše, interseksionalna perspektiva omogućava praktičarima da vide da žrtve i počinioци nijesu međusobno isključive kategorije jer pojedinci mogu mijenjati te uloge ili ih vršiti istovremeno. Tinejdžerka koja je regrutovana u organizovanu grupu za kriminal može izvršiti nasilje u okviru svog učešća u kriminalnim aktivnostima, ali može i sama biti žrtva nasilja. Bez pokazatelja zasnovanih na dokazima i rodnom razmatranjima, organi vlasti mogu doći u situaciju da ne mogu identifikovati žrtve, ili da ih pogrešno identifikuju kao prestupnike. Uz to, propust da se prepozna da muškarci mogu biti žrtve, odnosno da žene mogu biti počinioци, može rezultirati sekundarnom viktimizacijom od strane pravosudnog sistema i propustom da se ozbiljni kriminalci privedu licu pravde.

⁹ Vidi Ažurirane modelne strategije i praktične mjere za eliminisanje nasilja nad ženama u oblasti prevencije kriminala i krivičnog pravosuđa (Rezolucija Generalne skupštine 65/228, aneks).

Razmatrajući ključne faktore koji omogućavaju intersekcionalnost (istaknuto u Tabeli 3), zakonodavci i kreatori politika mogu – i treba – da analiziraju njihov kontekst i preispitaju njihove (podsvjesne) pristrasnosti, uvjerenja i pretpostavke.

Tabela 3. Faktori koji omogućavaju intersekcionalnost^a

FAKTOR	PITANJA ZA RAZMOTRITI
<p>1. Refleksivnost Svi imamo podsvjesne pristrasnosti i uvjerenja. Da bi se njihov štetan uticaj na naš rad i način na koji radimo s drugima sveo na minimum, potrebno je ispitati koje su to pristrasnosti i uvjerenja. Refleksivnost je proces u okviru kojeg širimo saznanja o našim podsvjesnim pristrasnostima, uvjerenjima, sudovima i praksama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Na koji način rodni i drugi stereotipi utiču na naše poimanje organizovanog kriminala? • Kako možemo kritički sagledati način na koji naše pristrasnosti, stavovi i uvjerenja utiču na naša mišljenja i aktivnosti u vezi s organizovanim kriminalom? • Na koji način naša privilegovanost direktno ili indirektno dovodi u nepovoljan položaj druge s kojima radimo ili s kojima se susrijećemo u svojim aktivnostima protiv organizovanog kriminala, uključujući potencijalne žrtve i počiniocce? • Što možemo uraditi da adresiramo pobrojane probleme u izradi i sprovođenju zakona i mjera u domenu politika?
<p>2. Dostojanstvo, izbor i autonomija Poštujte i podržavajte dostojanstvo, izbor i autonomiju svih ljudi. To se ne može pretpostavljati u ime drugih, a donošenje odluka ne može se zamijeniti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ko u organizovanim grupama za kriminal ima nezavisnost a ko ne? Ko ima punu kontrolu nad time kako živi svoj život a ko nema? Na koji način ta razmatranja utiču na uloge koje ljudi igraju u organizovanom kriminalu i njihovo angažovanje sa sistemom krivičnog pravosuđa? • Ko dijeli svoje perspektive o organizovanom kriminalu i odgovoru na njega, a ko ne? • Ko dijeli svoje perspektive s praktičarima iz krivičnog pravnog sistema i zbog čega?
<p>3. Pristupačnost i univerzalni dizajn Zauzmite univerzalni pristup dizajnu, obezbjeđujući pristupačnost i razumno prilagođavanje.^b</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kakav je sastav našeg krivičnog pravnog sistema? Kako su kadrovski profili usklađeni s intersekcijskim identitetima ljudi s kojima se susrijećemo u svom radu? Kako ovaj sastav može uticati na način na koji ljudi izvan krivičnog pravnog sistema ostvaruju interakciju s njim? • Na koji način možemo pitati ljude što im je potrebno za učešće u naporima koji se ulažu u pravcu borbe protiv organizovanog kriminala? • Kako možemo ukloniti fizičke prepreke i barijere u domenu prevoza, informacija i komunikacije ili obezbijediti razumne alternative takvom učešću? • Kako se možemo pozabaviti barijerama koje postoje u domenu stavova, okruženja i institucionalizovanosti u pogledu takvog učešća?
<p>4. Različiti oblici znanja Prioritizujte i učite od ljudi s različitim oblicima znanja, koji su obično isključeni iz ekspertskih uloga. Postoji odnos između moći i proizvodnje i dizajna znanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kako znamo ono što mislimo da znamo o organizovanom kriminalu? Ko nam je to rekao? • Ko jeste a ko nije konsultovan? Da li se konsultujemo s različitim zajednicama na koje utiče organizovani kriminal? • Koji glasovi možda nedostaju u diskusiji zbog strukturnih nejednakosti?

FAKTOR	PITANJA ZA RAZMOTRITI
<p>5. Intersekcijski identiteti Razmotrite način na koji različiti identiteti ostvaruju međusobnu interakciju u kreiranju jedinstvenih društvenih efekata koji variraju u zavisnosti od vremena i mjesta. Identiteti nijesu singularni i jasno razdvojeni, niti se pridodaju jedni drugima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Koji su intersekcijski identiteti pojedinaca koji su uključeni u organizovani kriminal u svojstvu žrtava, počinitelaca i drugih strana u postupku? • Ko nedostaje?
<p>6. Relaciona moć Budite svjesni relacione moći, uključujući sopstvenu, i preispitajte je. Ljudi mogu iskusiti moć u jednom kontekstu / vremenu a opresiju u drugom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ko ima vlast i donosi odluke i pod kojim okolnostima u organizovanim grupama za kriminal? • Kakvu odgovornost snose za svoje odluke? • Ko i pod kojim okolnostima ima moć u krivičnom pravnom sistemu? • Ko donosi odluke u krivičnom pravnom sistemu kada je u pitanju odgovor na organizovani kriminal? • Kako donosioci odluka u krivičnom pravnom sistemima snose odgovornost za svoje odluke?
<p>7. Vrijeme i prostor Prepoznajte uticaj vremena i prostora. Ništa nije statično, privilegije i nepovoljnosti su fluidne i podložne uticaju društvenog položaja i mjesta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Da li načini na koje percipiramo ko ima <i>privilegije i moć</i> izgledaju drugačije na ovom mjestu? Kako taj faktor utiče na učesće u organizovanim grupama za kriminal, povećavajući istovremeno ranjivosti u odnosu na viktimizaciju? Da li se te privilegije i moć mijenjaju u različitim vrstama organizovanog kriminala i organizovanim grupama za kriminal? • Da li <i>diskriminacija izgleda drugačije</i> na ovom mjestu? U odnosu na različite generacije? U odnosu na različite vrste organizovanog kriminala? U odnosu na različite sektore krivičnog pravosuđa?
<p>8. Transformativnost i zasnovanost na pravima Promovišite ljudska prava i rješavajte nejednakosti transformišući društvene strukture i mijenjajući načine na koje se resursi i odnosi proizvode i raspoređuju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kako možemo unaprijediti način na koji se zakoni i politike izrađuju i / ili sprovode u odgovoru na organizovani kriminal? • Kako možemo promijeniti način na koji se resursi raspodjeljuju u pravcu rješavanja nejednakosti? • Kako možemo transformisati odnose u okviru šireg društva koji podržavaju intersekcijске nejednakosti? Na koji način to može podržati prevenciju organizovanog kriminala i ostvarivanje pravičnijeg i rodno osvješćenijeg sektora krivičnog pravosuđa?

^a Prilagođeno iz Partnerstva Ujedinjenih nacija za prava osoba s invaliditetom i Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN-Women), *Resursni vodič i priručnik za intersekcionalnost: intersekcionalni pristup da niko ne bude zapostavljen* (2021), str. 13 i 14.

^b Razumno prilagođavanje podrazumijeva neophodne i odgovarajuće izmjene i prilagođavanja kojima se ne nameće nesrazmjerno ili nepotrebno opterećenje, po potrebi u određenom slučaju, kako bi se osiguralo da se osobe s invaliditetom tretiraju ravnopravno s drugima u pogledu uživanja ili ostvarivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Univerzalni dizajn podrazumijeva dizajn proizvoda, okruženja, programa i usluga na način da ih u najvećoj mogućoj mjeri mogu koristiti svi ljudi, bez potrebe za prilagođavanjem ili specijalizovanim dizajnom. Univerzalni dizajn ne isključuje pomoćne uređaje za određene grupe osoba s invaliditetom u slučaju potrebe.

Analizu faktora koji omogućavaju intersekcionalnost može podržati prikupljanje podataka. To uključuje periodične analize manifestacija organizovanog kriminala na nacionalnom nivou, ali i odgovor države na organizovani kriminal. U idealnom slučaju, takvi podaci biće razvrstani po faktorima kao što su rod, dob, rasna ili etnička pripadnost, nacionalnost, nivo obrazovanja i status invaliditeta.

Kako bi obezbijedili intersekcionalni pristup, zakonodavci i kreatori politika treba da se pozabave ključnim pitanjima u vezi s organizovanim kriminalom, kao što su:

2.2.1 UZROCI

- Na koji način intersekcionalni identiteti kao što su etnička pripadnost, rasa, religija, kultura, dob, seksualna orijentacija, invaliditet, rodni identitet i klasa pogoršavaju diskriminaciju i štete u domenu ljudskih prava na osnovu pola i rodnih uloga, odnosno značenja koja im se pripisuju?¹⁰
- Kakve stavove ljudi u društvu imaju prema ljudima različitih intersekcijских identiteta (rod, dob, nacionalnost, etnička pripadnost, ekonomski status itd.)?
- Kakvu ulogu ovi faktori igraju u tome ko čini organizovani kriminal i iz kojih uloga, odnosno ko je viktimiziran i kakva su njihova iskustva viktimizacije?
- Kako zakon i politika mogu igrati ulogu u rješavanju ovih uzroka?

2.2.2 POSLJEDICE

- Kakva su iskustva, potrebe, prioriteti i sposobnosti muškaraca, žena, dječaka, djevojčica i rodno različitih ljudi uključenih u organizovani kriminal, kako u svojstvu žrtava tako i u svojstvu počilaca?
- Pod kakvim uticajem normativnih okvira se nalaze muškarci, žene, rodno različiti ljudi i pojedinci različitog nivoa sposobnosti zbog nejednakosti kao što su one u vidu ableizma, rasizma, homofobije, ksenofobije i diskriminacije na osnovu zdravstvenog stanja?¹¹
- U kojoj mjeri ovi intersekcijски faktori određuju one koji rade u krivičnom pravnom sistemu, i na koji način se oni bave ljudima s kojima se susrijeću u svom radu?
- Kako zakon i politika mogu odigrati ulogu u preispitivanju neravnoteža i obezbjeđivanju pristupa krivičnom pravosuđu koji počiva na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, odnosno pravičnijem ostvarivanju ljudskih prava osoba u kontaktu s pravosudnim sistemom?

2.2.3 RJEŠENJA

- Kako se ovi faktori odražavaju ili ne odražavaju u postojećim zakonima i politikama?
- Kako zakoni i politike o organizovanom kriminalu mogu bolje odgovoriti ovim faktorima?
- Kako se mogu angažovati muškarci, žene, djevojčice, dječaci, rodno različiti ljudi i pojedinci različitog nivoa sposobnosti da bi informacijama potkrijepili normativne okvire?

¹⁰ UNODC, „Strategija rodne ravnopravnosti“, str. 8.

¹¹ Ibid., str. 8 i 9.

2.3 INTEGRISANJE PRINCIPA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LJUDSKIH PRAVA

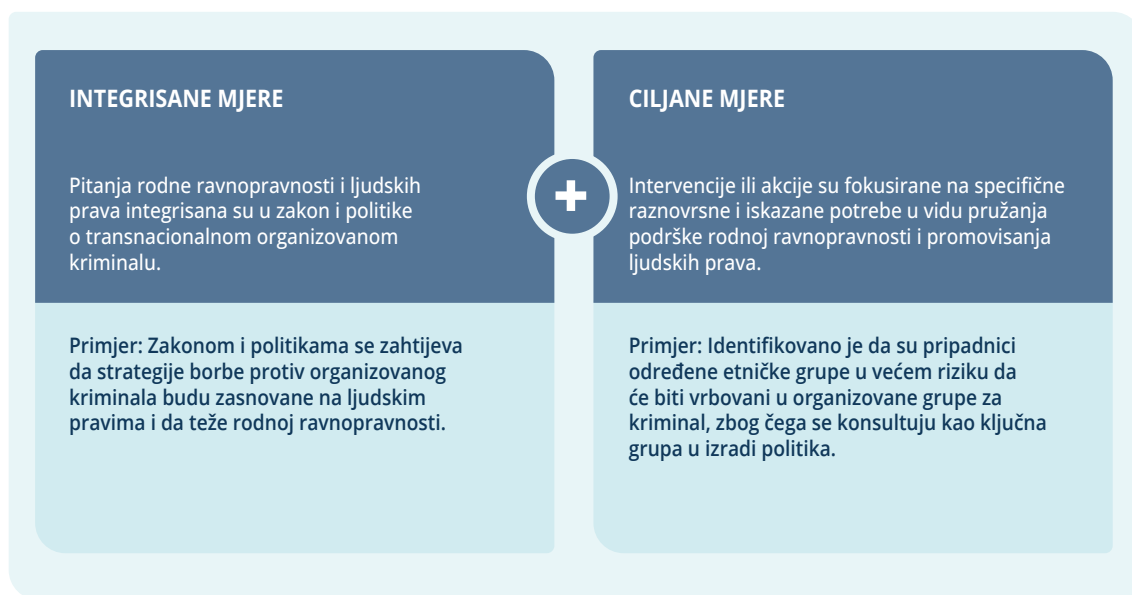
Integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava ne može se svesti tek na uključivanje žena u napore koji su dominantno uključivali samo muškarce – ili spominjanje rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u zakonima i politikama.¹² Umjesto toga, od država se zahtijeva da preduzmu koordinisane, dosljedne i pažljivo razmotrene mjere kako bi ispunile svoje obaveze u smislu rješavanja problema nekažnjivosti organizovanog kriminala, odnosno ostvarile transformativnu promjenu u ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti. Zakonodavci i kreatori politika moraju razumjeti svoje obaveze u dijelu poštovanja, zaštite i ostvarivanja ljudskih prava, kao i principa pravičnosti, ravnopravnosti, nediskriminacije i inkluzije koji se nalaze u njihovoj osnovi.¹³

Za razumijevanje konceptualnog okvira za integrisanje rodne ravnopravnosti u sprovođenje Konvencije, vidi Tematsku analizu: *Organizovani kriminal i rodna razmatranja – pitanja u vezi s Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala* (Beč, 2022), str. 8-13

Pristup „dvostrukog kolosijeka“ kojim se kombinuju ciljane i integrisane mjere neophodan je za efikasno rješavanje višestranih dimenzija identifikovanih problema.¹⁴

Slika 4. Pristup integrisanju po principu dvostrukog kolosijeka

¹² Rodno osviješćeni pristupi relevantni su za ljude svih rodova, ali zbog toga što su žene i djevojčice često u ranjivijem položaju u odnosu na muškarce i dječake, u težnjama ka postizanju rodne ravnopravnosti u odgovoru krivičnog sistema često se naglašava osnaživanje žena, a ne muškaraca.

¹³ *Poštovanje:* Negativna obaveza da se ne nanese šteta i ne upliće u ostvarivanje ljudskih prava (nenanošenje štete). *Zaštita:* Pozitivna obaveza zaštite ljudskih prava. *Ostvarivanje:* Pozitivna obaveza usvajanja mjera ka unapređenju i realizaciji ljudskih prava.

¹⁴ Za više informacija o integrisanju rodne ravnopravnosti vidi *UN-Women, Priručnik o orodnjavanju za rezultate u rodnoj ravnopravnosti* (2022), str. 18.

Sljedeća analitička pitanja korisna su za utvrđivanje integrisanih i ciljanih pristupa koji su neophodni za rješavanje identifikovanih nedostataka i prepreka:

- Obaveze – koje su postojeće obaveze države prema međunarodnom pravu?
- Nedostaci – koji nedostaci u smislu ljudskih prava postoje u domaćem zakonodavstvu?
- Prepreke – ko se suočava s konkretnim preprekama kod uživanja ljudskih prava?

Vidi *kontrolnu listu 6.2.1* o mapiranju nedostataka u postojećim normativnim okvirima za rodnu ravnopravnost i ljudska prava

Za više detalja o komponentama međunarodnih obaveza u domenu ljudskih prava vidi UNODC, Tematska analiza: *Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava* (Beč, 2022), str. 12–15

Poglavlje 3.

DONOŠENJE ZAKONA I POLITIKA

U svim fazama procesa donošenja zakona i politika postoje prilike za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Neke od njih date su na slici koja slijedi u tekstu niže.

Slika 5. Ciklus donošenja zakona i politika

3.1 ANALIZA POTKRIJEPLJENA DOKAZIMA

Kako bi zakon i politika efikasno izmijenili dinamiku transnacionalnog organizovanog kriminala i postigli transformativnu promjenu, takve mjere moraju biti potkrijepljene dokazima. Kako bi dovela do izmjene ili usvajanja novih instrumenata, analiza potkrijepljena dokazima treba da identifikuje rizike, nedostatke i prilike u domenu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti.¹⁵ Bez intersekcionalno rodno razvrstanih podataka, postoji rizik da će pretpostavke ostati neosporene, a da će se objašnjenja zanemariti.¹⁶

¹⁵ Potreba za novim zakonom može se identifikovati u politici, ili na način da nadležni u državnom organu postanu svjesni problema koji je potrebno riješiti kroz zakonske propise. I druge zainteresovane strane poput međunarodnih organizacija, privatnog sektora ili civilnog društva takođe mogu postati svjesne problema koji se mogu riješiti kroz zakonske propise.

¹⁶ Rodno razvrstani podaci nijesu razvrstani samo po polu, već se odnose i na specifične potrebe ljudi, njihove mogućnosti i doprinose; koncepte i definicije kojima se odražava diverzitet; i metode prikupljanja podataka kojima se uzimaju u obzir rodne i druge pristrasnosti (UNODC, *Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja*, str. 13 (vidi fusnotu 1)).

Za više informacija o rodnoj statistici i rodno potkrijepljenoj analizi podataka u procesu integrisanja rodne ravnopravnosti u sprovođenje Konvencije, vidi UNODC, Tematska analiza, *Organizovani kriminal i rodna razmatranja – pitanja u vezi s Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala* (Beč, 2022), str. 13–15

Kada države redovno prikupljaju, analiziraju i upoređuju podatke, u prilici su da izmjere kako se određeni problem mijenja tokom vremena i utvrde da li zakoni i politike odgovaraju svrsi i ljudima na koje utiču. Tamo gdje indikatori otkrivaju da je određena vrsta organizovanog kriminala u porastu ili stagnaciji, ili da su naponi na suzbijanju kriminala štetni po rodnu ravnopravnost i ljudska prava, to može ukazivati na to da zakone i politike treba promijeniti, ili da se isti ne sprovode efikasno. Na kraju i najvažnije, istraživanje i prikupljanje podataka moraju biti sprovedeni na načine koji su i sami zasnovani na ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti. Tabela 4 u tekstu niže nudi pregled ključnih koraka koje je potrebno preduzeti za postizanje rodno senzitivnih pristupa zasnovanih na ljudskim pravima kada su u pitanju zakoni i politike.

Tabela 4. Ključni koraci u integrisanju principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u zakone i politike^a

1. Istražite	<ul style="list-style-type: none"> Razumite intersekcionalnost (Poglavlje 2) i upoznajte se s dimenzijama toga pitanja koje se odnose na rodnu ravnopravnost i ljudska prava
2. Pitajte	<ul style="list-style-type: none"> Postavite analitička pitanja kako biste preispitali svoju pristrasnost i pretpostavke (Poglavlje 2) i utvrdili: Na koga će uticati zakon/politika? Ko će njima biti isključen? Koje su moguće nenamjeravane posljedice? Koje barijere postoje i kako se one mogu prevazići? Konsultujte se s onima koji su pogođeni i koji imaju ekspertizu i iskustvo (vidi tekst niže).
3. Prikupite	<ul style="list-style-type: none"> Prikupite raščlanjene kvalitativne i kvantitativne podatke za identifikaciju populacija / grupa na koje zakon/politika utiče, opisujući i mjereći mogući uticaj zakona / politike; i odgovarajući na pitanja postavljena iznad u koraku 2.
4. Analizirajte i izradite	<ul style="list-style-type: none"> Procijenite uticaj zakona / politike iz ugla rodne ravnopravnosti i ljudskih prava tako što ćete analizirati podatke prikupljene u koraku 3 i odgovore na vaša pitanja u odnosu na opcije koje razmatrate. Utvrđite, na osnovu gorepomenute analize, da li postoje različiti uticaji na različite grupe ljudi. Istražite moguće posljedice i razmotrite preporuke za ublažavanje potencijalnih negativnih posljedica.
5. Implementirajte, pratite i ocijenite	<ul style="list-style-type: none"> Razmotrite uticaj rodne ravnopravnosti i ljudskih prava tokom implementacije, praćenja i evaluacije zakona/politike. Utvrđite da li primjena zakona / politike unapređuje ljudska prava i rodnu ravnopravnost grupa na koje utiču. Razmotrite nenamjeravane uticaje i prepreke na osnovu analize raščlanjenih podataka.
6. Budite odgovorni	<ul style="list-style-type: none"> Uskladite se sa svim zahtjevima za izvještavanje, uključujući u vezi s odgovornošću za diskriminaciju ili kršenje ljudskih prava.
7. Saznajte	<ul style="list-style-type: none"> Dokumentujte procese, nalaze i korišćene podatke kao osnovu za određivanje da li su potrebne izmjene zakona, politike ili sprovođenja.

^a Preuzeto i prilagođeno iz: Kanada, Ministarstvo pravde, „Politika – rodno zasnovana analiza plus: primjena intersekcionalnog pristupa u pravcu jačanja inkluzije i rješavanja nejednakosti.“

Pored sopstvenih podataka organa vlasti, nezavisna istraživanja i podaci mogu se pribaviti od međunarodnih organizacija, akademske zajednice, civilnog društva, istraživačkih centara, istraživačkih novinara, medija i drugih aktera. Ovako širok dijapazon informacija predstavlja vrijedan resurs za razvoj potkrijepljen dokazima, sprovođenje i evaluaciju rodno odgovornih zakona i politika zasnovanih na ljudskim pravima. Zakonodavci i kreatori politika koji su ozbiljni u namjeri da ostvare promjene treba da konsultuju i koriste raznovrsne, renomirane izvore.

3.1.1 ANALIZA ISTRAŽIVANJA I IZVORA PODATAKA

Sljedeća pitanja nude se zakonodavcima i kreatorima politika da analiziraju postojeće izvore podataka i identifikuju ulazne tačke za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

Službeni (vladini) izvori:

- Koji su postojeći mehanizmi prikupljanja podataka o organizovanom kriminalu?
- Da li država ima nacionalnu bazu podataka o incidentima u domenu organizovanog kriminala?
- Koje informacije se evidentiraju, na koji način, i ko ima pristup evidentiranim / snimljenim informacijama?
- Da li informacije prikupljene o žrtvama i počiniocima uključuju rod, dob, etničku pripadnost, seksualnost, invaliditet i druge faktore kako bi se ostvario intersekcionalni pristup?
- Ko je odgovoran za unos i održavanje podataka?
- Ko je odgovoran za analizu podataka i po kojoj metodologiji?
- Da li se analiza podataka dijeli s onima koji su ih obezbijedili?
- Koji zakoni i politike uređuju regulaciju podataka i štite prava subjekata podataka?
- Poštuju li se razmatranja iz domena privatnosti i suvereniteta podataka?
- Ako su identifikovane praznine (jaz) u podacima, koje od njih se rješavaju a koje ne?
- Koji podaci su dostupni istraživačima izvan sektora vlade?
- Kako se sistemi prikupljanja podataka mogu učiniti rodno odgovornim i zasnovanim na ljudskim pravima?

Nezavisni izvori (akademska zajednica, civilno društvo, međunarodne organizacije, mediji):

- Koja nezavisna istraživanja o ljudskim pravima i rodnim aspektima organizovanog kriminala su preduzeta, od strane koga, i koji aspekti iziskuju dalje istraživanje?
- Koji su ključni nalazi i ishodi istraživanja u okviru relevantnih analiza, i koju relevantnost ti nalazi imaju za zakone i politike?
- Postoje li sistemi za evaluaciju i korišćenje informacija iz tih izvora za izradu politika i zakona?

Studija slučaja 1. Intersekcionalna „Rodno zasnovana analiza plus“ u Kanadi

Vlada Kanade koristi analitički proces pod nazivom „Rodno zasnovana analiza plus“ (GBA plus) u namjeri da obezbijedi da zakonodavstvo, politike, programi i druge inicijative savezne vlade podrazumijevaju pružanje odgovora, inkluzivnost i da odražavaju raznovrsna iskustva i stvarnosti u cilju rješavanja nejednakosti i prepreka. Komponenta „plus“ označava stav da rigorozna procjena nadilazi rod i pol, odnosno da uključuje razmatranje višestrukih faktora identiteta, kao što su, između ostalih, dob, in-

validitet, ekonomski status, obrazovanje, rod, pol i seksualna orijentacija, geografski aspekti, jezik, rasni aspekti i etnička pripadnost, odnosno vjeroispovijest i duhovnost. Ministarstvo pravde vodi virtualni alat za praćenje učinka koji donosi pregled državnog krivičnog sistema, i to na osnovu podataka koji se mogu razvrstati po polu i / ili rodu, rasi i drugim karakteristikama kako bi se na što bolji način odrazilo sve raznovrsnije stanovništvo Kanade i podržala posvećenost programu GBA plus.^a

* Vidi Kanada, Ministarstvo pravde, „Politika – rodno zasnovana analiza plus: primjena intersekcionalnog pristupa u pravcu jačanja inkluzije i rješavanja nejednakosti.“ 6. maj 2022. godine; Kanada, Ministarstvo pravde, „Rodno zasnovana analiza plus (GBA Plus)“, 13. oktobar 2022. godine; i Javna bezbjednost – Kanada, „Rodno zasnovana analiza plus“, 29. jun 2023.

Studija slučaja 2. Korišćenje podataka u okviru uticaja na rodno odgovorne politike vatrenog oružja

Tokom 2016. godine, Centar za kontrolu lakog i malokalibarskog naoružanja u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi (SEESAC) je objavio studiju u kojoj se nude dokazi o rodnom uticaju malokalibarskog i lakog oružja u tom regionu. Studija je podržala in-

tegrisanje principa rodne ravnopravnosti u regionalnu *Mapu puta za održivo rješenje za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem i pripadajućom municijom na Zapadnom Balkanu do 2024. godine.*^a

^a UNODC, „Podrška akcijama potkrijepljenim dokazima za suzbijanje nedozvoljene trgovine vatrenim oružjem i povezanih oblika kriminala“ (Beč, 2020), str. 5. Vidi takođe rezolucije 8/3, 9/2, 10/2 i 11/6 Konferencije potpisnica Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, s naglaskom na hitnoj potrebi da države potpisnice razmotre rodne i starosne dimenzije krivičnih djela povezanih s vatrenim oružjem.

3.2 KONSULTACIJE

Zakoni i politike moraju dati odgovor na stvarnost onih koji su odgovorni za njihovo sprovođenje. Zakonodavci i kreatori politika moraju se, iz tog razloga, konsultovati s praktičarima, ekspertima, preživjelim i pogođenim zajednicama, kao i s ljudima s proživljenim iskustvom, uključujući muškarce, žene i rodno različite ljude. Prikupljanje ulaznih informacija od različitih aktera rezultira bolje informisanim ishodima zasnovanim na dokazima te pomaže ljudima koji su pogođeni organizovanim kriminalom da sebe vide kao sastavni dio odgovora na njega. Konsultacije mogu olakšati operacionalizaciju zakona i politika obezbjeđivanjem aktivnog učešća onih koji su odgovorni za njihovo sprovođenje.¹⁷

Zakoni i politike koje su rodno odgovorne i zasnovane na ljudskim pravima moraju se kreirati kroz procese koji su takođe i rodno odgovorni i zasnovani na ljudskim pravima. Shodno tome, konsultacije moraju biti participativne, inkluzivne i dostupne, tako da su u njihov razvoj uključeni ljudi na koje se odnose ti zakoni i politike, kao i oni koji su odgovorni za njihovo sprovođenje. Ključni koncept ovdje je *nihil de nobis, sine nobis* ili: „Ništa o nama bez nas.“ Pregled potencijalnih aktera može se naći u tekstu niže.

Tabela 5. Potencijalno relevantni akteri za konsultacije

DRŽAVNI AKTERI IZ RAZLIČITIH ORGANA	NEDRŽAVNI AKTERI
<ul style="list-style-type: none"> • Zakonodavci i kreatori politika • Praktičari iz sistema krivičnog pravosuđa – iz organa vlasti s mandatima relevantnim za organizovani kriminal (policija, imigraciona služba, carinske, poreske, radne, zatvorske službe, tužilaštvo, sudstvo itd.) • Predstavnici ministarstava i državnih organa van sistema krivičnog pravosuđa i sistema za sprovođenje zakona čiji rad utiče na dinamiku organizovanog kriminala (sektori obrazovanja, zdravstva, socioekonomskog razvoja itd.) • Predstavnici drugih ministarstava uključenih u sprovođenje zakona i politika 	<ul style="list-style-type: none"> • Međunarodne organizacije, organizacije civilnog društva^a • Akademska zajednica i istraživači s ekspertskim znanjem o aspektima kriminala • Predstavnici privatnog sektora i industrija na koje utiče organizovani kriminal • Onlajn posrednici koji se koriste da se omogući organizovani kriminal • Lokalne zajednice / autohtone grupe koje su pogođene kriminalom^b • Grupe mladih, grupe žena, migrantske grupe, grupe osoba s invaliditetom • Vjerske i kulturne vođe • Žrtve i preživjeli iz domena organizovanog kriminala i grupe za prava žrtava • Pritvorena i zatvorena populacija i / ili drugi koji su bili uključeni u pripremu organizovanog kriminala

^a Vidi takođe potpoglavlje 5.4.1 „Nacionalna koordinacija“ za više detalja o angažovanju organizacija civilnog društva.

^b Primjera radi, nedozvoljena trgovina otpadom naročito utiče na žene, djecu, autohtone narode, osobe s invaliditetom, radnike, siromašne, migrante i manjine (UNODC, *Suzbijanje nedozvoljene trgovine otpadom: vodič za dobre zakonodavne prakse* (Beč, 2022), str. 19).

¹⁷ Konsultovanje s akterima / zainteresovanim stranama i traženje inputa od njih ne umanjuje i ne eliminiše vladine odgovornosti. Vlada ostaje nosilac dužnosti u pogledu svojih obaveza u domenu ljudskih prava u naporima u borbi protiv transnacionalnog kriminala.

3.2.1 KOGA ANGAŽOVATI U OKVIRU INTEGRISANJA PRINCIPA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LJUDSKIH PRAVA U ZAKONE I POLITIKE?

Sljedeća pitanja su ponuđena kako bi se zakonodavci i kreatori politika pozvali na samorefleksiju o tome ko treba da bude angažovan u okviru integrisanja principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u zakone i politike u oblasti organizovanog kriminala:

- Ko raspolaze stručnim znanjima kada je u pitanju rodna dimenzija organizovanog kriminala?
- Ko raspolaze stručnim znanjima o implikacijama organizovanog kriminala na ljudska prava?
- Ko je imao iskustvo vezano za implikacije organizovanog kriminala na rodnu ravnopravnost i ljudska prava?
- Ko ima iskustva u sprovođenju zakona i politika protiv organizovanog kriminala?
- Na koga utiču i / ili će uticati zakoni i politike u oblasti organizovanog kriminala?
- Koje fizičke, ekonomske, kulturne, društvene, političke i druge prepreke postoje za uključivanje ovih ljudi u izradu rodno odgovornih zakona i politika zasnovanih na ljudskim pravima?
- Kako se te prepreke mogu ukloniti da bi se omogućilo uključivanje i učesće tih ljudi u procesu obezbjeđivanja adekvatnih informacija za zakone i politike?

Prilikom davanja odgovora na navedena pitanja, važno je prepoznati da podsvjesne pristrasnosti mogu uticati na to koga ćemo percipirati kao ključne aktere u izradi zakona i politika. Tamo gdje je to relevantno, treba težiti rodnom paritetu među ključnim akterima kroz sve faze izrade i sprovođenja zakona i politika.

Studija slučaja 3. Konsultovanje privatnog sektora u oblasti sajber kriminala

Tokom 2019. godine, Generalna skupština je usvojila rezoluciju o osnivanju *ad hoc* komisije za razradu sveobuhvatne međunarodne konvencije o suzbijanju upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija u kriminalne svrhe. Inputi su traženi od različitih aktera, organizacija civilnog društva, akademskih institucija i organizacija privatnog sektora. Trećim konsultacijama, koje su održane

u novembru 2022. godine, prisustvovali su predstavnici 61 aktera. Učesnici su se bavili aspektima odgovora na sajber kriminal, uključujući: pitanje kako integrisati principe ljudskih prava u odgovor kroz sprovođenje zakona; pristupe zaštiti djece zasnovane na pravima; povećavanje uloge privatnog sektora uz podržavanje i zaštitu ljudskih prava.^a

^a Neformalno saopštenje A/AC.291/CRP.14.

Poglavlje 4.

CILJEVI ZAKONA I POLITIKA

Ovaj dio priručnika donosi smjernice za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u normativne okvire za sprovođenje Konvencije, u odnosu na ciljeve da se:

- SPRIJEČI organizovani kriminal (4.1)
- PROCESUIRAJU pripadnici organizovanog kriminala (4.2)
- ZAŠTITE žrtve, svjedoci i druga pogođena lica (4.3)
- UNAPRIJEDE partnerstva i saradnja na svim nivoima u okviru ovih ciljeva (4.4)¹⁸

Ljudska prava i rodna ravnopravnost nijesu samo svrha ovih ciljeva, već su i moćna sredstva pomoću kojih se ovi ciljevi mogu postići.

Slika 6. Sastavni elementi analize zakona i politika za sprovođenje Konvencije

Analiza postojećih zakona i politika za odgovor na organizovani kriminal, kao i mjera u kojoj se njima integrišu principi rodne ravnopravnosti i ljudskih prava

Analizirajte domaće zakone i politike relevantne za odgovor krivičnog pravnog sistema i mjeru u kojoj se njima integrišu principi rodne ravnopravnosti i ljudskih prava

Analizirajte zakone i politike relevantne za javno zdravlje; ekološke i nacionalne resurse; finansijske, bankarske i poreske propise; imigraciju i carinu; rad; davanja po osnovu socijalne zaštite i invaliditeta; dječju zaštitu; privatnost i zaštitu podataka; zakone u domenu ljudskih prava

Analizirajte kako se zakon i politika primjenjuju u postizanju multidisciplinarnog odgovora i da li se to radi na rodno osjetljiv način i u skladu s ljudskim pravima

Utvrđite kako se prati i ocjenjuje sprovođenje zakona i politika, kao i da li se procjenjuju uticaji u domenu rodne ravnopravnosti i ljudskih prava

Identifikujte praznine i prilike za izmjenu postojećih zakona i politika ili usvajanje novih odredbi / instrumenata za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava

¹⁸ Ovi ciljevi utemeljeni su na svrhama i odredbama Konvencije (vidi Poglavlje 1) i nude strukturisani način za njeno integrisanje u domaći sistem.

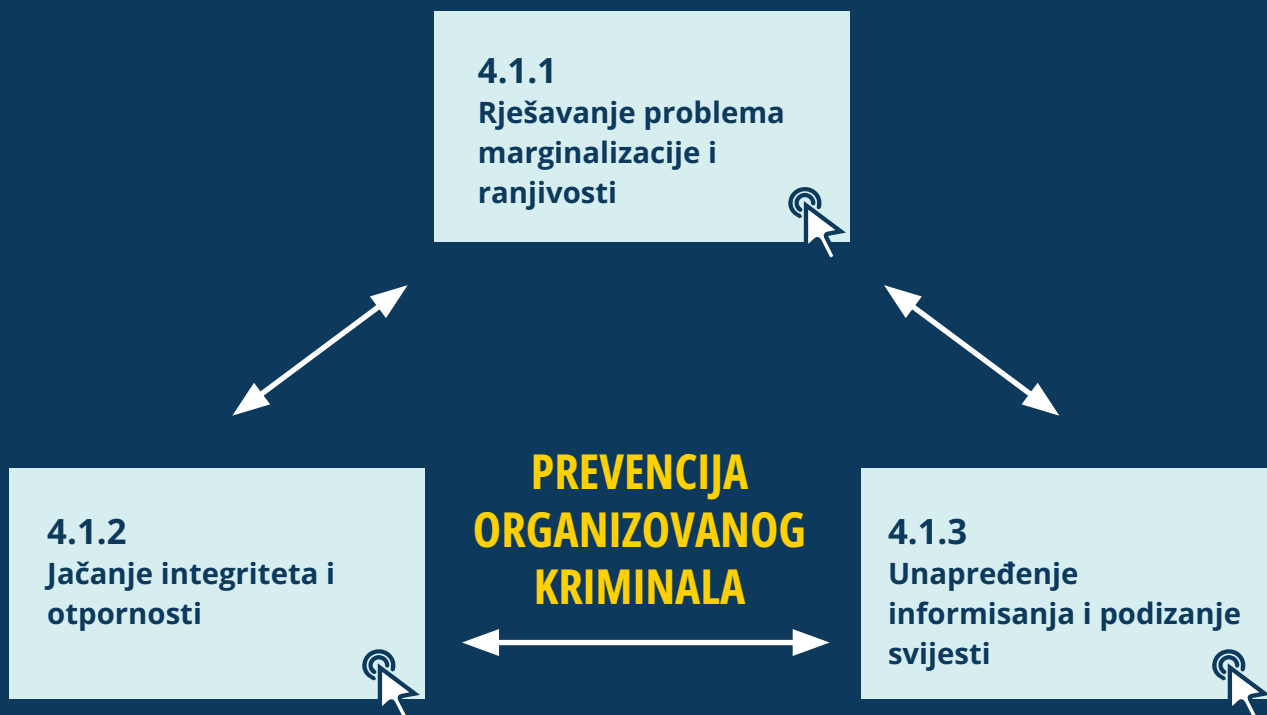
4.1

CILJEVI PREVENCIJE

KLJUČNE IDEJE:

- ▶ **Prevenција organizovanog kriminala uključuje jačanje integriteta i otpornosti ljudi, zajednica i institucija; podizanje svijesti; i smanjenje ranjivosti.**
- ▶ **Zakoni i politike usmjerene na rješavanje osnovnih uzroka organizovanog kriminala moraju imati dugoročan pristup i ublažavati štete koje mogu biti rezultat napora u pravcu prevencije kriminala.**
- ▶ **Oni koji su najviše pogođeni organizovanim kriminalom, kao što su marginalizovane grupe i ljudi u ranjivim situacijama, moraju biti uključeni u izradu zakona i politika za njegovu prevenciju.**
- ▶ **Primjena intersekcionalne perspektive iz ugla rodne ravnopravnosti i ljudskih prava pomaže u identifikaciji i razumijevanju specifičnih potreba i prilagođavanju rehabilitacije i reintegracije pojedinačnih prestupnika.**
- ▶ **Efikasne kampanje informisanja i podizanja svijesti su one koje su razvijene na načine koji su inkluzivni, rodno odgovorni i zasnovani na ljudskim pravima, odnosno one koje prenose poruke kojima se promovišu principi rodne ravnopravnosti i ljudskih prava i kojima se ciljana publika osnažuje za djelovanje.**

Vizuelni pregled 4.1: Dimenzije holističkog pristupa prevenciji organizovanog kriminala

Koraci za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u prevenciju

Korak 1

Uzmite u obzir postojeće zakonodavstvo i politike za prevenciju organizovanog kriminala, uključujući strategije za prevenciju kriminala, mehanizme integriteta i otpornosti, informisanje i podizanje svijesti, kao i strategije za rješavanje osnovnih uzroka.

Korak 2

Analizirajte mjeru u kojoj postojeći instrumenti integrišu principe rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

Identifikujte praznine u prevenciji organizovanog kriminala.

Identifikujte rizike u domenu rodne ravnopravnosti i ljudskih prava koji proističu iz sprovođenja postojećih normativnih okvira.

Korak 3

Utvdite kako se mogu popuniti identifikovane praznine te kako se rizici mogu ublažiti kroz novo i / ili izmijenjeno zakonodavstvo, politike i strategije u oblasti prevencije.

4.1.1 UBLAŽAVANJE OSNOVNIH UZROKA MARGINALIZACIJE I RANJIVOSTI

Razmatranja principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u dijagnostikovanju osnovnih

Kriminalitet ne nastaje u vakuumu, već u složenom pejzažu nejednakosti i nedostatka ekonomskih, kulturnih, socijalnih, građanskih i političkih prava. Primjera radi:

- Sukobi, korupcija i klimatske promjene pogoršavaju ranjivost na organizovani kriminal i intenziviraju mogućnost nastanka kriminala.
- Smanjenje sredstava za život (npr. ribljeg fonda) može primorati zajednice koje zavise od njih da traže alternativne izvore prihoda (npr. nedozvoljeni, neprijavljeni i neregulirani ribolov i piratstvo).
- Ekonomska i politička nestabilnost u krhkim državama i državama pogođenim krizom stvara mogućnosti i čak može iznuditi nedozvoljene aktivnosti.

Rodna dimenzija pitanja ko čini organizovani kriminal i ko je njegova žrtva mora se razumjeti da bi bila moguća njegova prevencija.

Zajedno s bazom dokaza i multidisciplinarnim konsultacijama (Poglavlje 3), razmatranje intersekcionalnih faktora ljudskih prava i rodne ravnopravnosti (Poglavlje 2) čini vrijedan dijagnostički alat za razumijevanje i rješavanje osnovnih uzroka.

Tabela 6. Faktori za utvrđivanje ranjivosti na organizovani kriminal

STRUKTURALNI FAKTORI	POJEDINAČNI FAKTORI
<i>Ekonomski faktori: Nedovoljna regulacija ranjivih sektora i industrija; finansijski i poreski zakoni podložni zloupotrebama; ograničen pristup legalnim ekonomijama.</i>	<i>Pojedinačni faktori: Intersekcionalna svojstva u vidu dobi, roda, etničke pripadnosti, autohtonosti, invaliditeta i druga lična svojstva koja se ne štite / ne razmatraju u zakonodavstvu i politikama.</i>
<i>Politički faktori: Nedovoljna zaštita u zakonu i politikama političkih prava promovisanja pluralističkih perspektiva i različitih glasova u javnom diskursu.</i>	<i>Socijalni faktori: Diskriminatorni zakoni, politike i prakse učvršćuju rodno zasnovane norme, očekivanja i nejednakosti; diskriminatorni pristup zaštiti; nedostatak socijalnih usluga.</i>

Tamo gdje država nije u stanju da stvori okolnosti u kojima se ljudska prava mogu jednako uživati ili gdje postoji selektivna primjena zakona, organizovane grupe za kriminal mogu popuniti rezultirajuće praznine. Organizovane grupe za kriminal mogu obezbijediti izvore stabilnosti, identiteta, pripadnosti i mogućnosti zapošljavanja i egzistencije koje država nije uspjela da obezbijedi ili je obezbijedila samo za neke. Zakonodavci i kreatori politika moraju se suočiti s dvije izazovne realnosti:

- Prvo, za rješavanje osnovnih uzroka potreban je dugoročni razvojni pristup; i
- Drugo, suzbijanje ili razbijanje organizovanog kriminala u situaciji kada nije obezbijeđena održiva socioekonomska alternativa može imati negativan uticaj na ljudska prava pojedinaca koji od njega zavise.¹⁹

¹⁹ Vidi Konvenciju protiv organizovanog kriminala, član 30.

Studija slučaja 4. Klimatske promjene koje intenziviraju organizovani kriminal u primorskim zajednicama

U različitim djelovima svijeta, kao što su Rog Afrike, Jugoistočna Azija i Karibi, klimatske promjene i ekstremne vremenske prilike uništile su ribolovne zone i plovila, prisiljavajući ribolovce da traže alternativne izvore prihoda, što je često podrazumijevalo piratstvo ili nedozvoljeni, neprijavljeni i neregulirani ribolov. Organizovane grupe za kriminal došle

su u priliku da monopolizuju ribarsku industriju i posjeduju moć odlučivanja u primorskim zajednicama, pa čak i u državnim institucijama. Kako resursi i ekonomske prilike opadaju, mlađi muškarci imaju sve više podsticaja da prihvate angažovanje koje nude grupe koje posluju u takvim nezakonitim ekonomijama.^a

^a Vidi, između ostalog, RUSI, „Nedozvoljeni, neprijavljeni i neregulirani ribolov i klimatske promjene“, 13. decembar 2021. godine; Kehinde Bolaji, „Bezbednosni rizici u vezi s klimom i nasilni kriminal u karipskim 'graničnim' primorskim zajednicama: problemi, izazovi i političke opcije“, Program za razvoj Ujedinjenih nacija, Centar za upravljanje u Oslu, Bilten br. 15/2020 (novembar 2020); i Jay Bahadur, RIBARSKI (SUMNJIVI) BIZNIS: Nedozvoljeni ribolov u Somaliji i zarobljenost državnih institucija (Ženeva, Globalna inicijativa protiv organizovanog kriminala, 2021).

Razmatranja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u rješavanju osnovnih uzroka

Zakonodavci i kreatori politika moraju donijeti zakone i politike kako bi smanjili ranjivost:

- *Pojedinaca*, rješavanjem pitanja isključenosti, diskriminacije i nejednakosti
- *Političkih, ekonomskih i socijalnih sistema*, jačanjem integriteta i otpornosti

Zakoni i politike moraju unaprijediti ljudska prava i rodnu ravnopravnost, a ne pogoršati marginalizaciju i ranjivost. Ukratko, zakonodavstvo i politike treba da transformišu pejzaž u kojem organizovani kriminal uspijeva. Konsultacije s pogođenim zajednicama, angažovanje s grupama civilnog društva i robusni dokazi potkrijepljeni rodno razvrstanim podacima koji služe kao osnov za kreiranje zakona i politika su od presudnog značaja za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava na načine koji su adekvatni za odgovor na način na koji marginalizovane grupe trpe jedinstveni uticaj organizovanog kriminala ([vidi Poglavlje 3](#)).

Tabela 7 nudi pregled razlika između politika koje su oblikovane razmatranjima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava i zakona i politika koje takva razmatranja ne uključuju.

Tabela 7. Razlike između isključenosti i uključenosti u politici prevencije

ISKLJUČENOST	UKLJUČENOST
Marginalizovane grupe nijesu uključene u razvoj i sprovođenje zakona i politika koje utiču na njih.	Zakoni i politike za prevenciju i borbu protiv organizovanog kriminala na nacionalnom / regionalnom / lokalnom nivou imaju koristi od učešća marginalizovanih grupa i grupa u ranjivoj situaciji i jačaju takvo učešće.
Zakoni i politike ne uzimaju u obzir intersekcionalna pitanja koja određuju ono što je ljudima potrebno i kako mogu doživjeti različite zakone i politike.	Zakoni i politike za prevenciju i borbu protiv organizovanog kriminala posebno uzimaju u obzir i odgovaraju na identifikovane potrebe određenih grupa.
Zakoni i politike ne počivaju na rodno razvrstanim podacima za razvoj preventivnih pristupa zasnovanih na dokazima.	Zakoni i politike za prevenciju organizovanog kriminala počivaju na podacima koji su razvrstani po faktorima kao što su rod, rasa, etnička pripadnost, dob, ekonomski status, nivo obrazovanja i status invaliditeta.
Posebne grupe (djeca i mladi, manjine, žene, muškarci, drugi) su marginalizovane i suočavaju se s preprekama u pristupu socijalnoj zaštiti.	Zakoni i politike za prevenciju i borbu protiv organizovanog kriminala uključuju intervencije u vidu socijalne zaštite za marginalizovane grupe.

Studija slučaja 5. Pozitivni maskulinitet za osnaživanje dječaka u suprotstavljanju vrbovanju od strane bandi

Prevenција vrbovanja djece u organizovane grupe za kriminal zahtijeva da dječaci, djevojčice i adolescenti budu edukovani o rodnim odnosima koji poživaju na ravnopravnosti, odnosno da putem sredstava kao što je izloženost pozitivnom maskulinitetu povećaju svoju otpornost na i odbiju maras (bande mladih) i organizovani kriminal. Primjeri za to uključuju program pod nazivom *Uspjeh mladih na Južnoj strani* implementiran u Belizeu, kojim su kombinovani mentorstvo, obuka i prilike za zapošljavanje kako

bi se spriječilo vrbovanje mladih dječaka od strane naoružanih bandi. Centar za prevenciju nasilja *Centro de Prevención de la Violencia* (CEPREV) radi na destigmatizaciji nenasilnog maskuliniteta i izgradnji kapaciteta targetiranih grupa stanovništva u Argentini, Čileu, El Salvadoru, Hondurasu, Meksiku, Nikaragvi, Urugvaju itd. CEPREV takođe nudi priručnike kojima se promoviraju nenasilni maskuliniteta.^a

^a *Pathfinders*, Međunarodna liga žena za mir i slobodu i Mreža rodne ravnopravnosti za kontrolu lakog oružja, „Muškarci i maskulinitet u rodno odgovornoj kontroli lakog oružja“, Bilten br. 2 (2022), str. 17.

Vidi Poglavlje 6.1: kontrolna lista za razmatranje / revidiranje politika

4.1.2 INTEGRITET I OTPORNOST

Smanjenje prilika za organizovane grupe za kriminal

Članom 31 Konvencije zahtijeva se od država potpisnica da osnaže integritet i otpornost države i privatnih institucija kako bi se zaštitile od infiltracije i zloupotreba od strane organizovanih grupa za kriminal.²⁰ Mjere za sprovođenje ove odredbe koje su diskriminatorne po svojoj prirodi ne mogu se opravdati po osnovu prevencije organizovanog kriminala. Primjera radi:

Tabela 8. Primjeri diskriminatornih zakona i politika

UZROK (zakoni i politika)	POSljedICA (u spovođenju)
Strategija sprečavanja pranja novca uključuje zahtjev u vidu identifikacionih dokumenata i provjera izvora prihoda.	Žene – koje, zbog rodni normi u nekim kontekstima, imaju manje mogućnosti pristupa uslugama i informacijama ili ispunjavanja standardnih zahtjeva za dobijanje dokumenata – su izložene nesrazmjernom uticaju.
Zakonodavstvo protiv krivičnih djela u domenu divljeg životinjskog svijeta i šuma, krivičnih djela u sektoru ribarstva i nedozvoljenog rudarstva uređuje korišćenje prirodnih resursa.	Lokalne i autohtone zajednice koje zavise od prirodnih resursa izložene su nesrazmjernom uticaju.

Mora se postići balans između lišavanja pripadnika organizovanog kriminala pristupa zakonitim tržištima i političkim institucijama s jedne, odnosno podržavanja ljudskih prava pojedinaca da učestvuju u ekonomskom, kulturnom, društvenom i političkom životu s druge strane.

Studija slučaja 6. Uticaj mjera prevencije kriminala na prava autohtonih i lokalnih zajednica

Zakonodavstvo za zaštitu divljeg životinjskog svijeta, šuma, ribarskih zona, metala i minerala od organizovanog kriminala je od ključnog značaja za održivost prirodnih resursa i ekosistema.^a Zakoni i politike moraju uzeti u obzir prava autohtonih i lokalnih zajednica koje zavise od tih resursa kada su u pitanju njihovi kulturni običaji, odnosno hrana, sklonište i liječenje. Primjera radi, u naporima da se spriječi nedozvoljeno posjedovanje ribe ili ribljih proizvoda moraju se uzeti u obzir običajni ili tradicionalni odnosi koje lokalne autohtone populacije mogu imati s ribarstvom. Mora se postići ravnoteža između

takvih prava i potrebe da se zaštite i sačuvaju ekosistemi, divlji životinjski svijet i riblje vrste, odnosno da se spriječi organizovani kriminal. Autohtone i lokalne zajednice moraju se angažovati kao saveznici u kreiranju zakona i politika usmjerenih na prevenciju krivičnih djela u domenu divljeg životinjskog svijeta i šuma, integrisanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih razmatranja ljudskih prava u zakone i politike, odnosno identifikovanje i rješavanje osnovnih uzroka ranjivosti, uključujući kroz usmjerenje benefita od prirodnih resursa nazad ka najviše pogođenim zajednicama.^b

^a UNODC i Međunarodni konzorcijum za suzbijanje krivičnih djela u sektoru divljeg životinjskog svijeta i šuma: *Tematska analiza*, drugo izdanje (2022), str. 13.

^b Ibid., str. 233 i 234. Vidi UNODC, *Odgovor na nedozvoljeno rudarstvo i nezakonitu trgovinu metalima i mineralima: vodič za dobre zakonodavne prakse* (Beč, 2023).

²⁰ Mjere za preduzeti na sprovođenju ovog dijela Konvencije mogu uključivati sprečavanje zloupotrebe postupaka javnih tendera i pravnih lica, kao i diskvalifikaciju lica osuđenih za krivična djela iz domena Konvencije iz mogućnosti vršenja funkcije direktora pravnih lica osnovanih u predmetnoj jurisdikciji.

Jačanje otpornosti ljudi i zajednica

Osim jačanja integriteta javnih i privatnih institucija, prevencija iziskuje otpornost.²¹ Zakonodavci i kreatori politika treba da utvrde kako se inicijative za osnaživanje zasnovane na dokazima mogu integrisati u zakone, politike, planove i strategije za prevenciju organizovanog kriminala, s ciljem transformisanja grupa u riziku u nosioce promjene. Lokalno vlasništvo nad programima prevencije kriminala od ključnog je značaja da se obezbijedi adekvatnost inicijativa za namjeravanu svrhu odnosno ljude i zajednice kojima služe.²²

Studija slučaja 7. Unapređenje prava manjina kao ključ za prevenciju

U nekim zemljama, pripadnici etničkih, vjerskih ili jezičkih manjina (uključujući djecu) mogu biti previše zastupljeni u sistemu krivičnog pravosuđa. U nekim djelovima Evrope, Romi i Romkinje su previše zastupljeni u zatvorima, što je rezultat njihove umiješanosti u organizovani kriminal, uključujući trgovinu ljudima, trgovinu opojnim drogama i pranje novca. Kompleksne veze između socijalne

isključenosti i diskriminacije predstavljaju ključ za prevenciju. Na primjer, programi inkluzije koji podržavaju romsku djecu u pohađanju škole pridržavaju se obaveza iz domena međunarodnog prava o ljudskim pravima i mogu imati značajan preventivni uticaj kroz smanjenje rizika od toga da djeca postanu žrtve ili počinioci krivičnih djela.^a

^a Lorena Molnar, „Imperativna potreba za kriminološkim istraživanjem na temu evropskih Roma: Narativna analiza“, *Trauma, nasilje i zloupotreba*, sveska 24, br. 2 (april 2023), str. 1016–1031; i OHCHR, „Manjine u sistemu krivičnog pravosuđa“, prilog Mreže Ujedinjenih nacija o rasnoj diskriminaciji i zaštiti manjina u okviru osme sjednice Foruma o pitanjima manjina, održane u Ženevi 24. i 25. novembra 2015. godine.

Studija slučaja 8. Jačanje otpornosti zajednice na kriminal u kriznim vremenima

Sukobi i krize nude plodno tlo za vrbovanje u organizovane grupe za kriminal. Libanska neprofitna organizacija pod nazivom *Spasi me* (eng. *Rescue Me*) sprečava kriminal kroz društveni razvoj i kreiranje bolje povezanih zajednica. Nakon eksplozija u Bejrutu od 4. avgusta 2020, organizacija *Spasi me* mobilisala je napore u odgovoru na traumu, pruža-

jući socijalnu podršku i pokrećući mehanizam brzog odgovora na krize mentalnog zdravlja. Na taj način, odrasli i djeca su dobili psihosocijalnu podršku koja im je bila potrebna za rehabilitaciju njihove zajednice, odnosno jačanje njene otpornosti na kriminal.^a

^a Međunarodna mreža za akciju civilnog društva, „Libanska organizacija Spasi me: psihosocijalna podrška kao hitan odgovor“, 19. novembar 2020.

Studija slučaja 9. Inkluzivna susjedstva za smanjenje štete među žrtvama u ranjivim situacijama

U Finskoj, u napore ka smanjenju štete uključeni su akteri iz zajednice, uključujući organe vlasti, nevladine organizacije i ljude koji koriste droge. Takav pristup spaja komunikaciju, duh zajednice, koordinisane socijalne i zdravstvene terenske usluge

i rad policije u zajednici, a sve to s ciljem inovativnog angažovanja ljudi u javnom prostoru, odnosno unapređenja situacije kod naročito ranjivih žena i mladih ljudi i snižavanja praga za prijavljivanje krivičnih djela.^a

^a Vidi Sara Bosman, „*Alat za visokorizične grupe žrtava*“ (Brisel, Evropska mreža za prevenciju kriminala, 2022), str. 15.

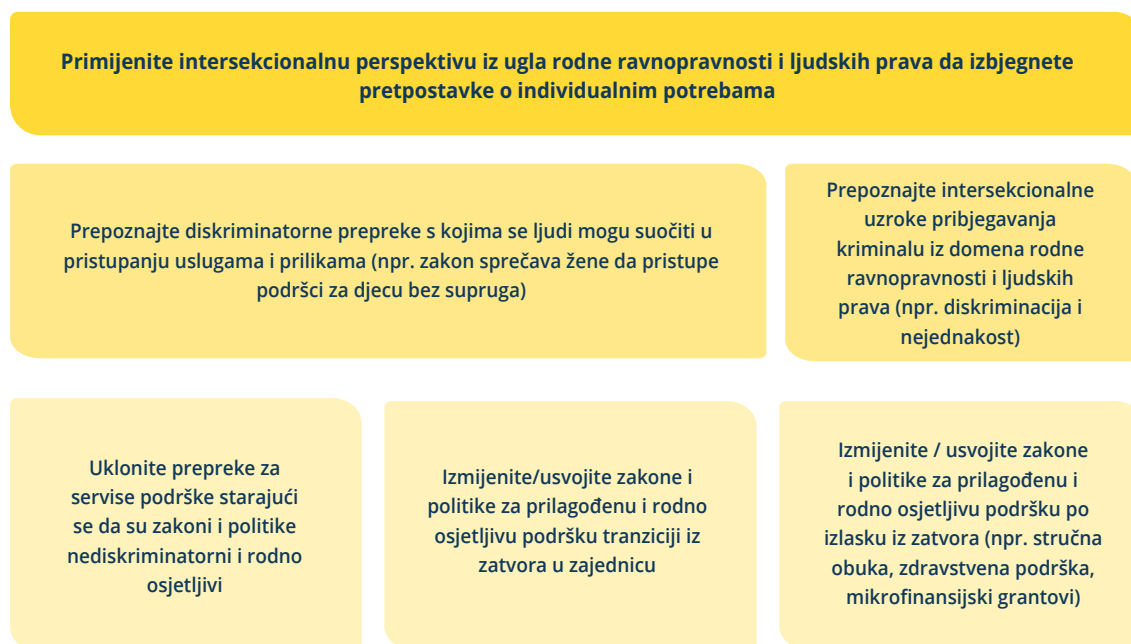
²¹ Za svrhe ovog Priručnika, pojam „otpornost“ odnosi se na sposobnost da se odoli, odupre ili prilagodi prijetnjama koje donosi ili nedaćama koje kreira organizovani kriminal. Međutim, važno je razumjeti limite koncepta otpornosti. Dok s jedne strane otpornost može osnažiti pojedince, zajednice i institucije u smanjenju negativnih efekata prijetnje, ona ne može riješiti problem sistematskog nasilja koji vodi ka instinktivnom ponašanju za preživljavanje u kontekstu organizovanog kriminala.

²² Konsultativni pristup koji se promovira u Dijelu 4 od ključnog je značaja za prilagođavanje politike prevencije lokalnom kontekstu, tradicijama, društvenim, kulturnim i rodnom normama.

Podrška reintegraciji i rehabilitaciji prestupnika

Rehabilitacija i ekonomska i društvena reintegracija prestupnika u skladu s članom 31 stav 3 Konvencije predstavlja ključnu strategiju prevencije. Intersekcionalni pristup principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava obezbjeđuje da su naponi prilagođeni pojedincima i da efikasno sprečavaju recidivizam.²³

Slika 7. Sastavni elementi za integrisanje u okviru rehabilitacije i reintegracije prestupnika

Studija slučaja 10. Smanjenje stopa recidivizma kod inkriminiranih žena pripadnica autohtonih naroda

Sestre unutra (eng. *Sisters Inside*) je naziv australske nezavisne organizacije u zajednici koja se zalaže za ljudska prava inkriminiranih žena i djevojčica, kao i njihovih porodica. Organizacija je sprovela uspješne kampanje protiv zakonodavstva u Zapadnoj Australiji po kojem su ljudi zatvarani zbog neplaćenih kazni, što je imalo nezrazmjern i diskrimi-

natoran efekat na pripadnice autohtonih naroda. Stope recidivizma smanjene su kroz programe koji su pružali zdravstvenu podršku inkriminiranim ženama po izlasku iz zatvora, kao i pomoć majkama u zatvorima da sačuvaju odnos sa svojom djecom tokom boravka u zatvoru, odnosno podršku takvim ženama u roditeljstvu po njihovom izlasku iz zatvora.^a

^a Melisa Lukašenko i Debi Kilroj, „Tamnoputa žena i zatvorska ćelija: rad s Muri ženama u zatvorima u Kvinslendu“ (*Sisters Inside Inc.*, Brizbejn, Australija, 2005).

²³ Vidi: UNODC, „Zatvorsko istraživanje: pilot studija o uzrocima recidivizma u Albaniji, Češkoj i na Tajlandu“ (Beč, 2022).

4.1.3 INFORMISANJE I PODIZANJE SVIJESTI

Integrisanje principa ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u informisanje i podizanje svijesti

Kampanje informisanja i podizanja svijesti za sprečavanje organizovanog kriminala koje nijesu rodno odgovorne i zasnovane na ljudskim pravima mogu biti značajno manje efikasne. Poruke koje su neprecizne ili nijesu prilagođene namjeravanoj publici dovode do gubitka povjerenja u izvor poruke, ili do toga da poruka ne bude primljena. Tamo gdje su stereotipi kontinuirani mogu nastati štete po ljudska prava i rodnu ravnopravnost. Primjera radi, prikazivanje mladih muškaraca određene etničke pripadnosti u kampanji borbe protiv kriminala može nenamjerno kreirati ili ojačati stereotipe o sklonosti muškaraca iz određenih etničkih grupa nasilju, što posljedično može dovesti do sekundarne viktimizacije. Osim nanošenja štete prikazanoj grupi, takvi stereotipi propuštaju da spriječe organizovani kriminal i umjesto toga donose koristi kriminalcima, jer službenici za sprovođenje zakona mogu propustiti da identifikuju one kriminalce koji izlaze iz okvira kontinuiranih stereotipa. Primjeri efikasnih taktika informisanja i podizanja svijesti mogu se pronaći u Tabeli 9 u tekstu niže.

Tabela 9. Integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u informisanje i podizanje svijesti

	PORUKE NE TREBA DA	Nenamjeravane posljedice	PORUKE TREBA DA
Kako se poruke osmišljaju:	Prikupljaju, koriste ili distribuiraju identifikacione podatke uključujući slike, video ili audio materijal bez potpuno informisanog pristanka subjekta podataka.	Povrede privatnosti; uznemiravanje ili ostrakizam od strane porodice ili zajednice; identifikacija od strane organizovanog kriminala; izgubljeno povjerenje u izvor poruke.	Budu usklađene sa zakonima o privatnosti i zaštiti podataka; budu zasnovane na dokazima i konsultacijama s predstavnicima ciljne publike i njihovom uključivanju u osmišljanje i razvoj poruka.
Što poruke kažu:	Stigmatizuju ili diskriminišu grupe ili pojedince putem načina na koji su, primjera radi, prikazani ljudi različite etničke pripadnosti, roda, seksualnosti ili drugih karakteristika.	Ojačani štetni stereotipi; potvrđene pretpostavke i pristrasnosti; podstaknut progon; netačne i neefikasne poruke protiv organizovanog kriminala; izgubljeno povjerenje u izvor poruka.	Preispituju narative i stereotipe kojima se generalizuje umiješanost u organizovani kriminal u svojstvu žrtava ili počililaca; osnažuju publiku da preduzme pozitivnu akciju na osnovu poruke.
Kako se poruke prenose:	Budu prenešene na način koji ih čini nedostupnim ciljnoj publici iz razloga dobi, obrazovanja, invaliditeta, jezika ili drugih faktora; isključuju grupe civilnog društva i nezavisne medije iz javnog diskursa.	Poruke koje ciljna publika ne razumije; nedostatak pristupa tehnologiji / porukama zasnovanim na društvenim mrežama znači da žene i djevojke nemaju pristup porukama na društvenim mrežama; grupe civilnog društva i mediji ne podržavaju slanje poruka i / ili širenje konfliktnih poruka; izgubljeno povjerenje u izvor poruka.	Budu dostupne i prilagođene (kako je to prikladno za ciljnu publiku) starijim osobama i djeci, ljudima različitih rodova, jezičkih grupa, obrazovnih standarda i geografskih lokacija te da obezbijede razumno prilagođavanje osobama s invaliditetom; se pozitivno angažuju s civilnim društvom i medijima u širenju sadržaja.

Studija slučaja 11. Vizuelno istraživanje maskuliniteta

Takmičenje u fotografiji koje je organizovala Međunarodna liga žena za mir i slobodu bilo je otvoreno za prijave na temu militarizovanih maskuliniteta i njihovih alternativa, s primarnim ciljem preispitivanja rodni uloga – a naročito krutog doživljaja muškosti – kako bi se promovisala rodna ravnopravnost i nenasilje. Pobjednica na takmičenju, kolumbijska fotografkinja *Karolina Navas Gutierrez*,

ponudila je niz fotografija koje prikazuju ranjivost mladića koji žive u regionu Tumako na pacifičkoj obali Kolumbije, jednom od najnasilnijih regiona u zemlji. Njeni portreti prikazuju kako afro-kolumbijski mladići koriste ples i muziku za suprotstavljanje nasilju, nedostatku mogućnosti, napuštenosti i siromaštvu povezanom s trgovinom drogom.^a

^a Međunarodna liga žena za mir i slobodu, „Mobilisanje muškaraca za feministički mir“ (2022).

Promocija diverziteta i pluralizma u informisanju i podizanju svijesti

Ključna uloga država je da pojačaju različite glasove o prijetnjama u vidu organizovanog kriminala. Kada države učutkuju i potiskuju nezavisne medije i društvene medije, rizici od neadekvatnih i netačnih informacija se pogoršavaju. Države su po međunarodnom pravu dužne da se ne miješaju u slobodu izražavanja prekomjernom regulacijom, kao i da pozitivno štite slobodu izražavanja i pravo na prijem i plasiranje informacija.²⁴

Studija slučaja 12. Uloga medija u borbi protiv organizovanog kriminala i podržavanju prava žrtava

Ključnu ulogu u sprečavanju organizovanog kriminala igraju mediji i istraživačko novinarstvo. Moćne transnacionalne organizovane grupe za kriminal generišu milijarde dolara od različitih uvezanih vrsta kriminala u posebnim ekonomskim zonama u Jugoistočnoj Aziji, uključujući korupciju, pranje novca, trgovinu drogom, krivična djela protiv

divljev životinjskog svijeta i šuma i transnacionalnu trgovinu ljudima u cilju porobljavanja ljudi za sajber prevare. Industrijski obim ovog organizovanog kriminala, ozbiljnost kršenja i zloupotreba ljudskih prava i saučesništvo korumpiranih državnih aktera u velikoj mjeri su rasvijetljeni upravo zahvaljujući radu medija.^a

^a Vidi Međunarodna liga žena za mir i slobodu, „Mobilisanje muškaraca za feministički mir“ (2022).

Neke države imaju uspostavljene mehanizme za zaštitu branilaca ljudskih prava i novinara. U drugima, naročito tamo gdje su naoružane grupe i organizovani kriminal rasprostranjeni i imaju moć korumpiranja vlasti, branioci ljudskih prava veoma su ranjivi na napade. Branioci ljudskih prava, novinari i njihovi izvori, kao i aktivisti iz sektora civilnog društva su čak i ubijani zbog svojih aktivnosti podizanja svijesti i dijeljenja informacija o organizovanom kriminalu, pri čemu drugi hrabro stupaju na njihovo mjesto.²⁵

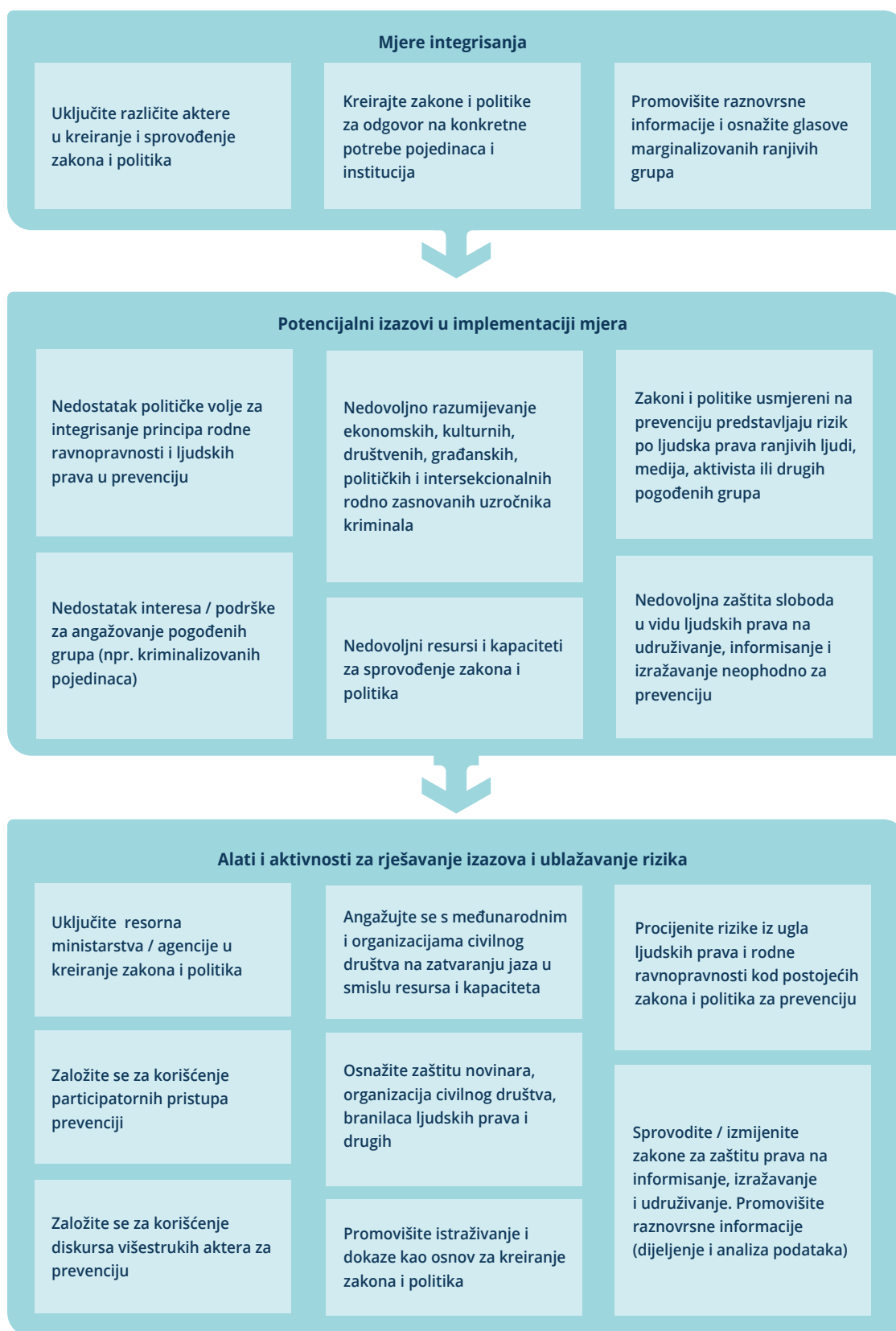
²⁴ Vidi, primjera radi, rezolucije koje je usvojio Savjet za ljudska prava o bezbjednosti novinara, dostupne na adresi www.ohchr.org/en/safety-of-journalists/resolutions.

²⁵ Vidi 4.3.1 u tekstu niže. Vidi takođe više o aktivnostima Globalne inicijative za borbu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala na dokumentovanju ubistava počinjenih od strane organizovanih grupa za kriminal. Dostupno na <https://assassination.globalinitiative.net/about/>.

Slika 8. Sastavni elementi zakona i politika zasnovanih na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava za zaštitu novinara, aktivista, branilaca ljudskih prava i drugih koji podižu svijest o organizovanom kriminalu

Slika 9. Integriranje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u prevenciju

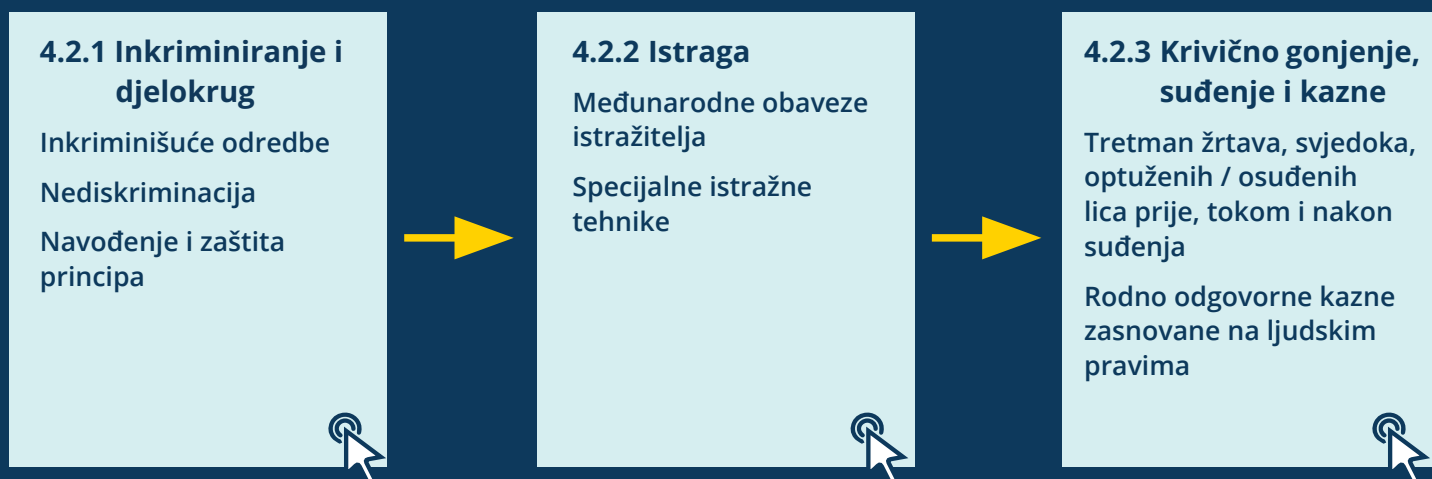
4.2

CILJEVI PROCESUIRANJA

KLJUČNE IDEJE:

- ▶ **Procesuiranje organizovanog kriminala na načine koji su rodno odgovorni i zasnovani na principima ljudskih prava služi i ciljevima prevencije i zaštite.**
- ▶ **Inkriminišuće odredbe ne smiju biti diskriminatorne po bilo kom osnovu, a moraju ublažavati rizike od štete po ljudska prava koja može nastati iz njihovog tumačenja ili primjene.**
- ▶ **Opremanje istražitelja rodno odgovornim zakonima i politikama zasnovanim na principima ljudskih prava smanjuje njihov rizik od kršenja međunarodnih i domaćih obaveza te jača njihovu sposobnost da efikasno istraže i spriječe organizovani kriminal.**
- ▶ **Krivično gonjenje, suđenje i kazne koje su zasnovane na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u odnosu na žrtve, počinioce i druge koji dolaze u kontakt s krivičnopравnim procesom efikasnije su u borbi s organizovanim kriminalom od onih koje to nijesu.**

Vizuelni pregled 4.2: Prilike za zakonodavce i kreatore politika da podrže procesuiranje pripadnika organizovanog kriminala zasnovano na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava

Koraci za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u procesuiranje organizovanog kriminala

Korak 1

Uzmite u obzir postojeće zakonodavstvo, instrumente i politike relevantne za procesuiranje organizovanog kriminala, uključujući domaće zakonodavstvo o organizovanom kriminalu, krivični postupak i ovlaštenja za sprovođenje zakona.

Korak 2

Analizirajte mjeru u kojoj postojeći instrumenti integrišu razmatranja rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

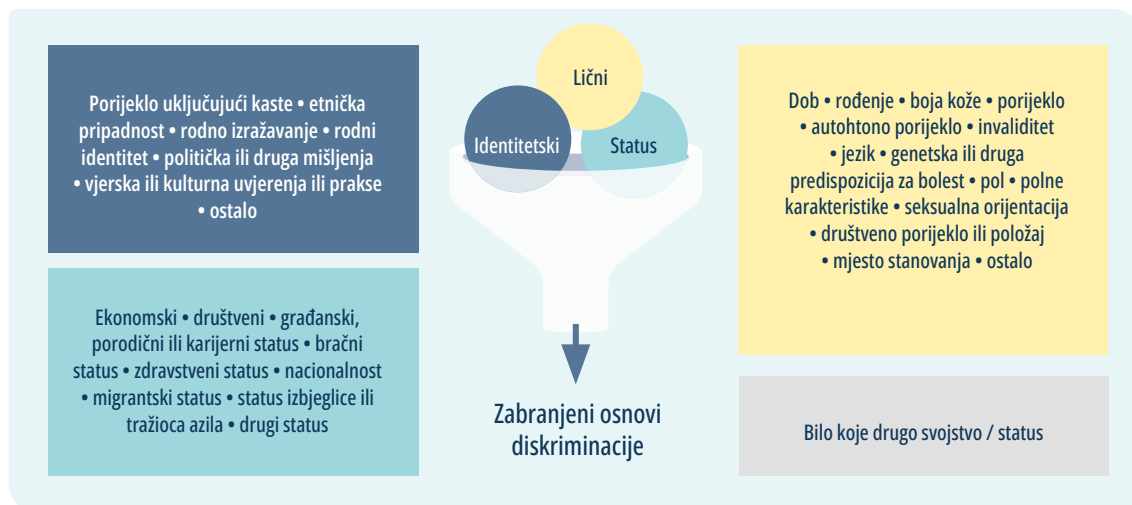
Utvrđite rizike u domenu rodne ravnopravnosti i ljudskih prava koji proističu iz implementacije postojećih normativnih okvira.

Identifikujte mehanizme utvrđivanja odgovornosti praktičara iz krivičnog pravosuđa za propust da se ispune dužnosti iz domena rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

Korak 3

Utvrđite kako se mogu popuniti identifikovani nedostaci i ublažiti rizici kroz novo i / ili izmijenjeno zakonodavstvo, politike i strategije.

Slika 10. Neiscrpnna lista zabranjenih osnova diskriminacije

Za više informacija, vidi Zaštita manjinskih prava: Praktični vodič za izradu sveobuhvatnog zakonodavstva protiv diskriminacije [[neispravan link]] (publikacija Ujedinjenih nacija, 2023[[LINK]]) i Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala, drugo izdanje (Beč, 2021), str. 9 i 10.

4.2.1 INKRIMINISANJE I DJELOKRUG

Sprovođenje inkriminišućih odredbi Konvencije bez uzimanja u obzir razmatranja u domenu ljudskih prava može dovesti do diskriminacije, povrede ljudskih prava i inkriminisanja žrtava.²⁶ Primjera radi:

Tabela 10. Primjeri diskriminativnih zakona i politika

UZROK (zakoni i politika)	POSljedICA (u sprovođenju)
Inkriminisano je i nuđenje i davanje mita, ali traženje seksualnog mita (seksualna iznuda) u zamjenu za povlašćeni tretman ili drugu korist nije.	Žrtve zloupotreba vezanih za seks (a to su često žene i djevojčice) se procesuiraju za krivična djela vezana za korupciju. ^a
Krivična djela protiv divljeg životinjskog svijeta su inkriminisana bez ikakvih izuzetaka po osnovu ljudskih prava predviđenih u zakonodavstvu.	Marginalizovane grupe i pojedinci u ranjivoj situaciji čija sigurnost pristupa hrani i učešće u kulturnom životu zavise od korišćenja propisanih životinjskih vrsta se procesuiraju kao pripadnici organizovanog kriminala. ^b
Inkriminisane su osobe angažovane u prostituciji ili seksualnom radu.	Žrtve trgovine ljudima u svrhe seksualnog iskorišćavanja (uglavnom žene i djevojčice) se zadržavaju i procesuiraju kao kriminalci. ^c

^a UNODC, *Trenutak je sada: Adresiranje rodnih dimenzija korupcije* (Beč, 2020), str. 45 i 46.

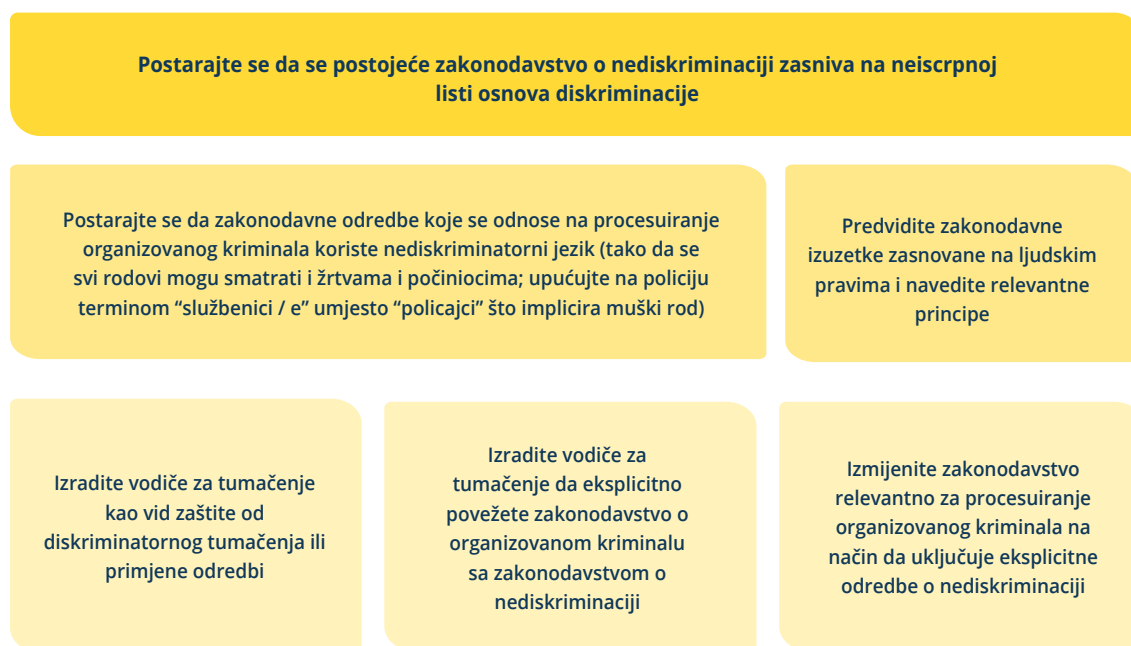
^b Vidi UNODC, *Vodič za izradu zakonodavstva za suzbijanje krivičnih djela protiv divljeg životinjskog svijeta* (Beč, 2018), str. 26.

^c Vidi UNODC, *Alat za integrisanje principa ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u intervencije krivičnog sistema ka adresiranju trgovine ljudima i krijumčarenja migranata* (Beč, 2021).

²⁶ Učešće u organizovanoj grupi za kriminal (član 5); pranje novca (član 6); korupcija (član 8); i ometanje pravde (član 23).

Kako bi se navedeni rizici ublažili kroz integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, zakonodavci i kreatori politika moraju izvršiti intersekcionalnu rodnu analizu načina na koji ljudi doživljavaju kriminal i angažuju se u njemu. Takva analiza mora se zasnivati na dokazima i konsultacijama, uključujući s onima koji su najviše pogođeni (vidi Poglavlje 3).

Slika 11. Sastavni elementi kojima se obezbjeđuje da su inkriminišuće odredbe nediskriminatorne

Navođenje principa

Izjave o principima zasnovanim na ljudskim pravima prilagođene specifičnim vrstama kriminala i kulturnim i društvenim kontekstima mogu biti korisne za usmjeravanje tumačenja i sprovođenja zakona na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Na primjer, uvođenje principa nekažnjavanja u domaće zakonodavstvo omogućava praktičarima iz sektora krivičnog pravosuđa da ne hapse, privode, pritvaraju, krivično gone, osuđuju ili zatvaraju osobe koje nijesu krivično odgovorne za nezakonite aktivnosti u koje su bile uključene.

Studija slučaja 13. Navođenje principa u zakonima o životnoj sredini

U Lesotu i Zambiji, zakoni o životnoj sredini propisuju principe kojima se usmjerava tumačenje i sprovođenje, uključujući princip zagađivač plaća, princip predostrožnosti, principe integriteta

ekosistema, učešće javnosti u izradi ekoloških politika i planova, kao i ravnopravnost među generacijama i unutar generacije.^a

^a Vidi UNODC, *Suzbijanje nedozvoljene trgovine otpadom: vodič za dobre zakonodavne prakse* (Beč, 2022), str. 27 i 28.

Zakonodavci koji revidiraju i / ili izrađuju inkriminišuće odredbe treba da konsultuju kontrolnu listu 6.2.2

Za model inkriminišućih odredbi, vidi Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala, drugo izdanje (Beč, 2021), poglavlje II, str. 29–46

Za više detalja o integrisanju principa ljudskih prava u inkriminisanje, vidi UNODC, Tematska analiza: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava

Za rodne dimenzije inkriminisanja, vidi Tematsku analizu: Organizovani kriminal i rodna razmatranja – pitanja u vezi s Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (Beč, 2022), str. 17–22

4.2.2 ISTRAGA

Zakoni i politike moraju štiti od pristrasnosti i diskriminacije kojima se narušavaju ljudska prava i šteti procesuiranju pripadnika organizovanog kriminala.²⁷ Primjera radi:

Tabela 11. Primjeri diskriminatornih zakona i politika

UZROK (zakoni i politika)	POSljedICA (u istražnim praksama)
Zakonodavstvo inkriminiše seksualno nasilje nad ženama, ali ne i nad muškarcima i dječacima.	Istražitelji pretpostavljaju da muškarci nisu predmet seksualnog nasilja u okviru organizovanog kriminala, a nedostaju im adekvatne rodno odgovorne vještine za saslušanje žrtava, odnosno dobijanje informacija. ^a
Zakoni i politike ne idu u korak s dokazima i diversifikacijom kriminaliteta.	Istražitelji imaju zastarjele pretpostavke o rodnoj, etničkoj ili kulturnoj pripadnosti članova određenih kriminalnih grupa.
Zakoni i politike omogućavaju ili propuštaju da zabrane rasno i etničko profilisanje.	Pažnja istražitelja skreće se s istraga zasnovanih na dokazima a oni tretiraju ljude na načine koji su diskriminatorni ili na drugi način krše ljudska prava.

^a Vidi Visoki komesarijat Organizacije ujedinjenih nacija za ljudska prava (OHCHR), *Integriranje rodne perspektive u istrage ljudskih prava: smjernice i praksa* (Njujork; Ženeva, 2018), str. 33 i 34.

Da bi se zaštitili od ovih posljedica, istražitelji bi trebalo da budu opremljeni zakonskim i političkim okvirima zasnovanim na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, koji bi im pomogli da preispitaju svoje pristrasnosti i pretpostavke i ojačaju svoje kapacitete za procesuiranje organizovanog kriminala.

²⁷ OHCHR, „Manjine u krivičnom pravnom sistemu“, prilog Mreže Ujedinjenih nacija o rasnoj diskriminaciji i zaštiti manjina u okviru osme sjednice Foruma o pitanjima manjina, održane u Ženevi 24. i 25. novembra 2015. [\[\[LINK\]\]](#)

Studija slučaja 14. Zakonodavstvo protiv rasnog profilisanja

Kalifornijski Zakon o rasnom i identitetskom profilisanju iz 2015. godine zabranjuje rasno i identitetsko profilisanje od strane organa za sprovođenje zakona, odnosno zahtijeva od njih da prijave podatke o pritužbama po osnovu rasnog ili identitetskog profilisanja kancelariji državnog tuži-

laštva. Isto tako, uspostavlja se multidisciplinarni savjetodavni odbor o profilisanju, uz preporuke za čitav niz aktera uključujući organe za sprovođenje zakona i kreatore politika, kako bi se realizovali ciljevi zakonodavstva.^a

^a Sjedinjene Države, Ministarstvo pravde Kalifornije, „Eliminisanje rasnog i identitetskog profilisanja u organima za sprovođenje zakona zahtijeva učešće svih strana!“, – Kancelarija državnog tužilaštva, 2015.

Studija slučaja 15. Rasno i etničko profilisanje krši ljudska prava

U nekim evropskim državama, osobe migrant-skog porijekla iz zajednica Roma i Sinti podliježu nesrazmjernom korišćenju postupaka zaustavljanja i pretresanja, ponekad uz pretjeranu upotrebu sile.^a Slično tome, u Brazilu, utvrđeno je

postojanje kulture rasnog profilisanja u čitavom pravosudnom sistemu, pri čemu se nad pripadnicima afro-brazilske populacije koristi više sile u poređenju s drugim grupama.^b

^a Organizacija za bezbjednost i saradnju u Evropi, Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava, *Policija i Romi i Sinti: dobre prakse u izgradnji povjerenja i razumijevanja, publikacije Jedinice za strateška policijska pitanja*, br. 9 (Beč, 2010), str. 33.

^b A/HRC/27/68/Add.1.

Slika 12. Sastavni elementi zakona i politika zasnovanih na ljudskim pravima za istragu organizovanog kriminala

Zabranite kršenje ljudskih prava od strane istražitelja, uključujući putem korišćenja mučenja, okrutnog ili drugog nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja

Zahtijevajte od istražitelja da štite procesna prava, uključujući primjenom pretpostavke nevinosti

Izmijenite / usvojite zakone i politike kojima se predviđa odgovornost istražitelja koji prekrše ljudska prava

Obezbijedite jasne i dostupne smjernice tako da istražitelji razumiju svoju ulogu i odgovornosti u domenu ljudskih prava

Obezbijedite jasne i dostupne smjernice tako da istražitelji razumiju koja postupanja ili nepostupanja rezultiraju kršenjem obaveza u domenu ljudskih prava

Obezbijedite jasne i dostupne smjernice tako da istražitelji razumiju zakonske, profesionalne i druge posljedice kršenja ljudskih prava

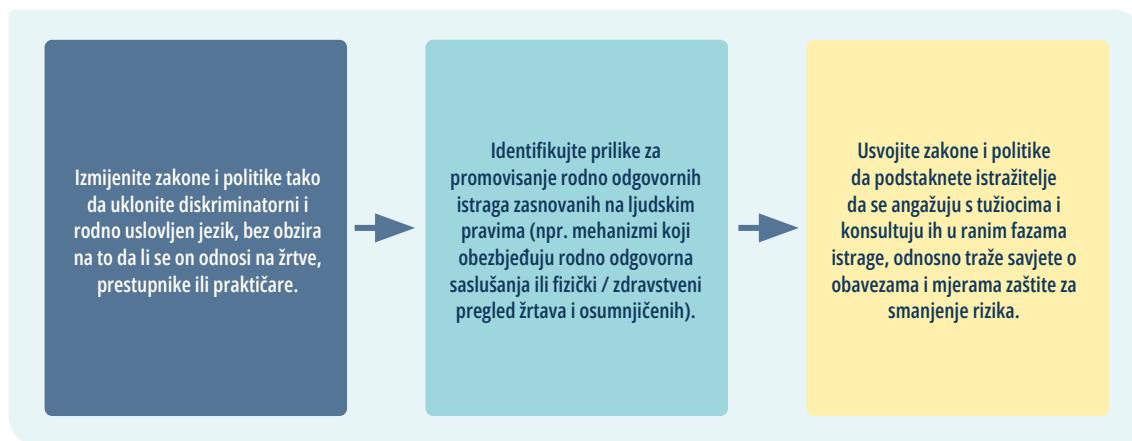
Razumijevanje istrage kao osnova za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u zakone i politike

- Koja je uloga policijskih, carinskih, imigracionih i graničnih službenika u procesuiranju organizovanog kriminala? Postoje li policijske snage u zajednici? Da li obuhvataju dimenzije dobi, roda i druge specijalizovane usluge? Da li uzimaju u obzir kulturni kontekst u kojem rade?
- Koji su ključni problemi u domenu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u istragama organizovanog kriminala?
- Kako zakoni i politike prepoznaju uticaj traume i smanjuju rizik od ponovne traumatizacije u istragama organizovanog kriminala?
- Koje modele procjene rizika i ublažavanja ranjivosti koriste istražitelji i kako se mogu izraditi smisleni zakoni i politike da podrže dobru praksu?
- Kako se zakoni i politike mogu izmijeniti da podrže policiju u vršenju zakonodavnih ovlašćenja na načine koji uzimaju u obzir traumu, kao i intersekcionalne rizike vezane za ranjivost, uz zaštitu principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava?
- Kakav je sastav policije u smislu roda i različitosti, odnosno kapacitet policije za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava? Kako zakoni i politike mogu promovisati reprezentativnije policijske snage koje bolje reaguju?

Za odgovor na gorenavedena pitanja biće potrebni dokazi i konsultacije (vidi [Poglavlje 3](#)).

Slika 13. Savjeti za integrisanje u zakone i politike o istragama

Dostupan je čitav dijapazon resursa za podršku obavljanju istraga zasnovanih na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Tabela 12 donosi više resursa za rješavanje izazova u domenu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti prilikom saslušanja i prikupljanja informacija.

Tabela 12: Resursi za razvoj pristupa saslušanjima i prikupljanju informacija od strane istražitelja u skladu s principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava

IZAZOV U DOMENU RODNE RAVNOPRAVNOSTI / LJUDSKIH PRAVA	PREPORUČENI RESURS
Saslušanja žrtava / osumnjičenih koja se vrše uz prisilu krše ljudska prava i rezultiraju netačnim informacijama.	Mendez principi: <u>Principi efikasnog saslušanja u svrhe istrage i prikupljanja informacija</u> (OEBS, 2021) promoviraju revidiranje zakonskih okvira i politika kojima se uređuju saslušanja/prikupljanja obavještenja, kako bi se obezbijedila usklađenost s međunarodnim zakonskim obavezama, naročito zabrana mučenja i drugih zlostavljanja.
Osobe koje su preživjele seksualno nasilje često se nepotrebno ponovo saslušavaju, nijesu informisane o svojim mogućnostima i nemaju vremena i prostora da odluče da li će podržati krivično gonjenje. Takav tretman ne stavlja njihove potrebe na prvo mjesto i šteti principima pravde i odgovornosti.	Murad kodeks: <u>Globalni kodeks ponašanja za prikupljanje i korišćenje informacija o sistematskom seksualnom nasilju i seksualnom nasilju u vezi sa sukobima</u> (nazvan Murad kodeks u čast Nadije Murad) podržava prikupljanje informacija od preživjelih na načine utemeljene u njihovim osnovnim ljudskim pravima na dostojanstvo, privatnost, zdravlje, bezbjednost, pristup pravdi, istinu i djelotvoran pravni lijek.
Istražiteljima nedostaje obuka i / ili resursi za primjenu rodno odgovornih pristupa u interakciji s ljudima, uključujući žene i djevojčice izložene nasilju.	Poglavlje 12 Priručnika o <u>rodno odgovornom policijskom radu</u> za žene i djevojčice izložene nasilju donosi uvide u ulogu zakonodavstva. Modul 3 <u>Paketa ključnih usluga za žene i djevojčice izložene nasilju</u> donosi uvide u rodno odgovorno prikupljanje informacija. ^a

^a Za informacije o tome kako istražitelji mogu prepoznati i odgovoriti na rizike kada rade s ranjivim osobama, vidi, između ostalog, resurse profesionalnog tijela za rad policije u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Istrage po mjeri traume i ranjivosti

Istražitelji koji prepoznaju i odgovaraju na negativne efekte organizovanog kriminala na žrtve ili počiniocima s kojima se suočavaju u istragama pokazuju veću efikasnost u istragama organizovanog kriminala.²⁸ Pristupi istragama zasnovani na ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti mogu povećati vjerovatnoću da će prikupljeni dokazi podržati krivično gonjenje, odnosno biti prihvatljivi i ubjedljivi na sudu. Stoga, istražitelji moraju imati na raspolaganju zakone i politike koje uzimaju u obzir traumu, rodno su osjetljive i odgovaraju na rizike vezane za ranjivost.²⁹

Tabela 13. Utvrđivanje da li zakoni i politike o istragama uzimaju u obzir traumu, da li su rodno osjetljivi i da li odgovaraju na rizike vezane za ranjivost

	UZIMANJE TRAUME U OBZIR Da li zakoni i politike...	ODGOVOR NA RANJIVOST Da li zakoni i politike...
SHVATANJE	Podržavaju praktičare da shvate širinu uticaja traume na žrtve, prestupnike i druge aktere pogođene organizovanim kriminalom, odnosno njen potencijalno različit uticaj na žene, muškarce i rodno različite ljude?	Odgovaraju na rizike iz domena ranjivosti i rodne ravnopravnosti u odnosu na žrtve, prestupnike i druge aktere pogođene organizovanim kriminalom?
PREPOZNAVANJE	Omogućavaju praktičarima da prepoznaju znakove i simptome traume kod žrtava, prestupnika, porodica, službenika i drugih aktera uključenih u istragu organizovanog kriminala, odnosno kako se ti znakovi i simptomi mogu manifestovati na različite načine kod žena, muškaraca i rodno različitih ljudi?	Omogućavaju praktičarima da prepoznaju intersekcionalne rizike vezane za ranjivost u odnosu na žrtve, prestupnike, porodice, službenike i druge aktere uključene u istragu organizovanog kriminala?
ODGOVOR	Omogućavaju praktičarima da pruže odgovor uključivanjem znanja o traumi u istražne napore, uključujući kroz različit tretman prestupnika?	Omogućavaju praktičarima da pruže odgovor na rizike vezane za ranjivost kreiranjem i primjenom rodno odgovornih strategija ublažavanja rizika, uključujući kroz adekvatne resurse?
ODUPIRANJE	Omogućavaju praktičarima da se aktivno odupru ponovnoj traumatizaciji kroz intersekcionalne istrage zasnovane na rodnoj ravnopravnosti i ljudskim pravima?	Omogućavaju praktičarima da izbjegnu kreiranje dodatnih rizika u smislu ranjivosti kod onih aktera s kojima se susrijeću u svom radu, uključujući kroz adekvatnu obuku i resurse?

Inkluzivno i raznovrsno zapošljavanje istražitelja

Rodno odgovorne krivičnopravne institucije su od ključnog značaja za postizanje transformativne promjene za rodnu ravnopravnost te su u boljoj poziciji da procesuiraju organizovani kriminal. Zakonodavci i kreatori politika treba da razmotre načine na koje mogu promovisati inkluzivno i raznovrsno zapošljavanje na pozicije istražitelja organizovanog kriminala, uključujući žene i manjine.³⁰ Učešće žena u organima za sprovođenje zakona dovodi se u vezu s efikasnijim odgovorom na organizovani kriminal po mjeri žrtve. Potrebno je hitno izmijeniti zakonodavstvo koje isključuje žene ili druge aktere iz službe u okviru organa za sprovođenje zakona ili ono koje nameće diskriminatorne uslove zapošljavanja suprotno pravu na ravnopravnost.³¹

²⁸ Vidi, primjera radi, Katarina L. Maldonado-Fabela, „U duhu borbe: kompas ljubavi, brige i saosjećanja u okviru kvartovske (bario) pedagogije“, *Žurnal krivičnopravne edukacije* (2023).

²⁹ Za više informacija o traumi, vidi, između ostalog, Sjedinjene Države, Uprava za usluge u domenu zloupotrebe supstanci i mentalnog zdravlja, Ministarstvo zdravlja i usluga za ljude, „SAMHSA koncept traume i smjernice za pristup po mjeri traume“ (2014).

³⁰ UNODC, *Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja*, str. 30 i 31 (vidi fusnotu 1).

³¹ Vidi Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, član 15.

Zakonodavci koji revidiraju zakonodavstvo u cilju zaštite od kršenja ljudskih prava tokom istrage treba da konsultuju kontrolnu listu 6.2.2

Specijalne istražne tehnike

Specijalne istražne tehnike uključene u član 20 Konvencije imaju implikacije po ljudska prava lica koja se istražuju, žrtava i istražitelja koji ih primjenjuju.³² Između ostalog, zloupotreba specijalnih istražnih tehnika može dovesti do kršenja prava na privatnost, prava na pravično suđenje i prava na život. U ekstremnim slučajevima, prikriveni istražitelji su zloupotrebili svoja ovlaštenja da počine fizički i seksualni napad i rodno zasnovano nasilje, dok su vlasti zloupotrebile tehnike nadzora za progon ljudi. Jasno je da su neophodni zaštitni mehanizmi za ljudska prava.³³

Slika 14. Sastavni elementi za postizanje ravnoteže između interesa pravde u procesuiranju pripadnika organizovanog kriminala i ljudskih prava, uključujući ljudska prava procesuiranih lica

Zabranite korišćenje specijalnih istražnih tehnika, osim onda kada je organ koji izdaje odobrenje za njihovo korišćenje do nivoa osnovane sumnje siguran da priroda i stepen kriminalnih radnji opravdavaju njihovo korišćenje te kada je njihovo korišćenje propisano zakonom u službi legitimnog cilja i neophodno je i srazmjerno tom cilju

Uvedite zakonske zaštitne mehanizme uključujući odobrenje koje izdaju viši službenici organa za sprovođenje zakona ili sudski organ, u zavisnosti od tehnike, uz razmatranje stanja ljudskih prava i rodni uticaja korišćenja mjera

Isključite dokaze pribavljene tehnikama koje su prekršile ljudska prava ili bi to učinile ako se takvi dokazi prihvate

Obezbijedite smjernice za istražitelje o korišćenju tehnika zasnovanom na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava

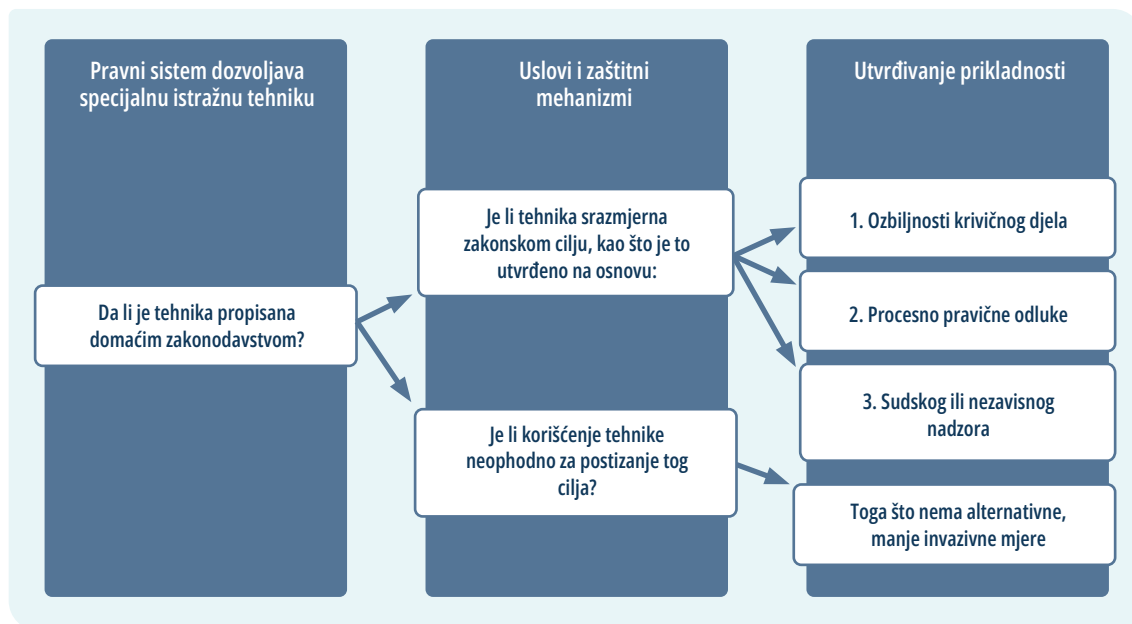
Obezbijedite smjernice za istražitelje kojima ćete razjasniti njihovu krivičnu odgovornost za kršenje ljudskih prava koje se počini tokom korišćenja tehnika

Obezbijedite dodatne zaštitne mehanizme za ljudska prava i kontrolu za korišćenje tehnologije (npr. biometrija, prikupljanje podataka u finansijskim istragama)

³² Tehnike pobrojane u članu 20 nijesu iscrpne i uključuju kontrolisanu isporuku, elektronske i druge vidove nadzora, operacije prikrivenih isljednika i korišćenje doušnika.

³³ Vidi *CTOC/COP/2022/9*, rezolucija 11/1, aneks I Konferencije potpisnica Konvencije protiv organizovanog kriminala i CTOP/COP/WG.3/2020/3, st. 62–65.

Slika 15. Utvrđivanje da li se mogu koristiti specijalne istražne tehnike

Studija slučaja 16. Evropski standardi za korišćenje nadzora

Evropska komisija za ljudska prava izradila je minimalne zaštitne mehanizme koje treba unijeti u zakone kako bi se izbjegla zloupotreba ovlašćenja kod korišćenja nadzora:

- Priroda krivičnog djela koja može biti povod za nalog za nadzor
- Kategorije ljudi koje mogu podlijegati takvoj mjeri
- Vremensko ograničenje trajanja nadzora
- Postupci koje treba pratiti kod analize, korišćenja i skladištenja pribavljenih podataka
- Mjere opreza koje treba preduzeti u razmjeni podataka s drugim stranama
- Okolnosti u kojima se snimci mogu ili moraju obrisati ili uništiti

Zahtijeva se i da organ koji izdaje odobrenje bude nezavisan i da postoji sudska kontrola ili kontrola nezavisnog tijela nad organom koji izdaje odobrenje. Shodno tome, državni tužilac ne treba da ima mogućnost da naredi mjere nadzora bez prethodnog odobrenja sudije.^a U zemljama izvan Evropske unije, postupak možda neće uključivati sudiju.

^a CTOP/COP/WG.3/2020/3, stav 27, uz upućivanje na Evropsku komisiju za ljudska prava, *Meloun protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, podnesak br. 8691/79, presuda od 2. avgusta 1984, stav 67; *Huvig protiv Francuske*, podnesak br. 11105/84, presuda od 24. aprila 1990, stav 33; *Aman protiv Švajcarske*, podnesak br. 27798/95, presuda od 16. februara 2000, st. 60; i *lordači i drugi protiv Moldavije*, podnesak br. 25198/02, presuda od 10. februara 2009, stav 40.

Za više detalja o integrisanju ljudskih prava u korišćenje specijalnih istražnih tehnika vidi UNODC, *Tematska analiza: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava* (Beč, 2022), str. 35–38

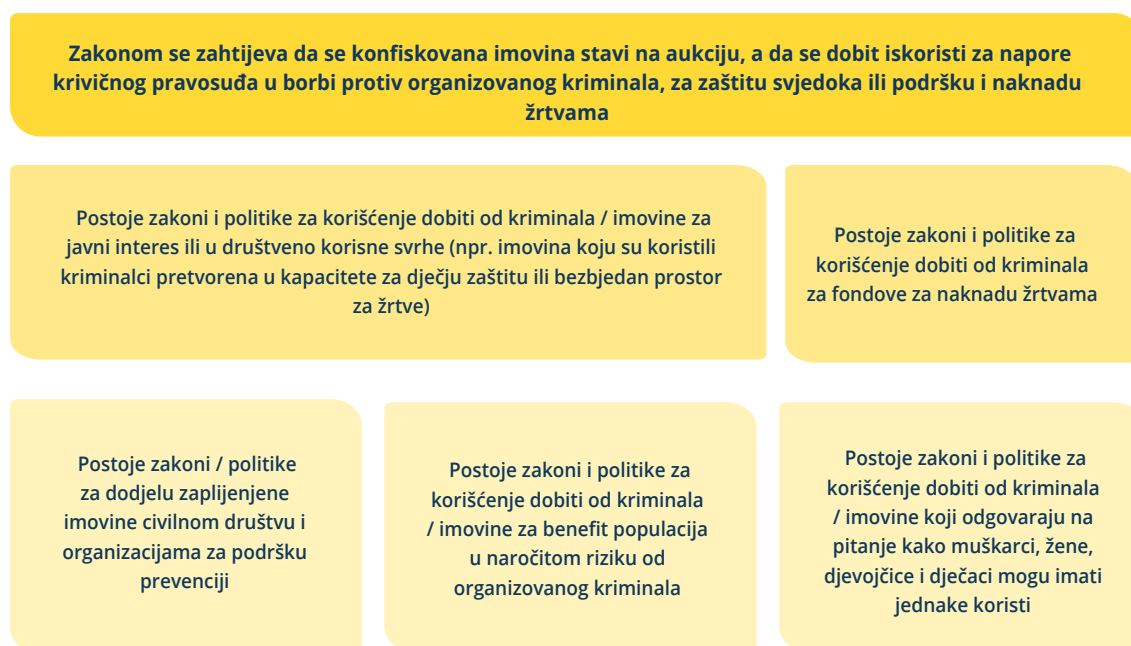

Za model zakonodavnih odredbi kojima se podržava korišćenje specijalnih istražnih tehnika, vidi *Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala*, drugo izdanje (Beč, 2021), poglavlje III

Konfiskacija i raspolaganje imovinom

Odredbe Konvencije koje se odnose na zapljenu, konfiskaciju i raspolaganje oduzetom dobiti od kriminala ili imovinom (čl. 12, 13 i 14) mogu dati povoda za bojazni u domenu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti. Od dobiti od kriminala može zavisiti opstanak nekih porodica.³⁴ Konfiskacija može imati nesrazmjerne rodne efekte, na primjer onda kada organizovane grupe za kriminal koriste žene za prikrivanje imovine.³⁵ S druge strane, u idealnom slučaju, države mogu iskoristiti konfiskovanu imovinu i dobit od kriminala za unapređenje ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, i to tako što će unaprijediti procesuiranje pripadnika organizovanog kriminala, finansirati naknadu žrtvama i njihovu restituciju, odnosno osnažiti ljude i zajednice u naporima za sprečavanje organizovanog kriminala.³⁶

Slika 16. Sastavni elementi raspolaganja konfiskovanom dobiti i imovinom u skladu s principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava

³⁴ U tom pogledu, čl. 12 st. 8 i čl. 13 st. 8 garantuju da se konfiskacija ne smije tumačiti na štetu prava bona fide trećih lica.

³⁵ UNODC, *Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja*, str. 35 (vidi fusnotu 1).

³⁶ Vidi dio 4.1 o prevenciji. Organizacije civilnog društva mogu konsultovati ovaj izvor: Partneri Albanije za promjene i razvoj, „Praktični vodič za NPO: uspostavljanje društvenih poduhvata imovinom konfiskovanom od organizovanog kriminala“ (Tirana, 2020). [\[\[LINK\]\]](#)

Studija slučaja 17. Konfiskovana imovina upotrijebljena u društveno korisne svrhe na Zapadnom Balkanu

Većina zemalja Zapadnog Balkana ima mehanizme koji omogućavaju konfiskaciju imovine i njeno ponovno korišćenje u društveno korisne svrhe. U Albaniji, zakonskim odredbama se uspostavlja fond za korišćenje oduzete imovine za prevenciju kriminala, edukaciju o zakonima i društvene poduhvate za dobrobit države i društvene zajednice.^a Primjer takvog poduhvata je projekat koji se implementira zajedno s Globalnim partnerstvom za politike u pogledu droga i razvoj, kroz koji se oduzeti automobili koji su prethodno pripadali kriminalcima pretvaraju u mo-

bilne biblioteke koje putuju u udaljena područja gdje djeca mogu iz njih pozajmiti knjige.^b U Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji, imovina koja se ne proda može se donirati u humanitarne svrhe ili povjeriti organima vlasti na ponovno korišćenje. U Sjevernoj Makedoniji, zaplijenjena hrana, odjeća i pića mogu se pokloniti civilnom društvu. Primjeri uključuju i imovinu oduzetu od kriminalaca u Srbiji koja se koristi za nove namjene u vidu bezbjednog prostora za bivše maloljetničke prestupnike, dom za osobe s autizmom i centar za tretman djece oboljele od kancera.^c

^a Saša Đorđević, „Otporni Balkan: ponovno korišćenje konfiskovane imovine za dobrobit društva“ (Ženeva, Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, 2022), str. 10–12.

^b Globalno partnerstvo za politike u pogledu droga i razvoj, „Albanija: sticanje sredstava za život – put transformacije od nezakonitog do zakonitog ekonomskog dohotka“, 2023.

^c Đorđević, „Otporni Balkan“, str. 10–12.

Studija slučaja 18. Oduzeta imovina koristi se za podršku ranjivim zajednicama

Istrage sprovedene nakon smrti generala Sanija Abače (predsjednika Nigerije u periodu od 1993. do 1998) u junu 1998. godine otkrile su da je od građana Nigerije ukrao milijarde dolara, opravši

priljavi novac u više zemalja. Nekih 800 miliona dolara je oduzeto u novcu i imovini, a vlasti Nigerije iskoristile su ta sredstva za stambene projekte i obrazovanje u 36 država Nigerije.^a

^a Ignjacio Džimu, *Upravljanje postupkom oduzimanja imovine: slučaj Nigerije, Perua, Filipina i Kazahstana, Radni dokumenti br. 06* (Bazel, Švajcarska, Bazelski institut za upravljanje i Međunarodni centar za oduzimanje imovine, 2009), str. 7.

4.2.3 KRIVIČNO GONJENJE, SUĐENJE I KAZNE

Krivično gonjenje, suđenje i kazne koje izriče krivičnopravni sistem moraju biti rodno odgovorni i zasnovani na ljudskim pravima žrtava, počilaca i drugih aktera koji dolaze u kontakt s njim. Član 11 Konvencije treba sprovoditi u skladu s utvrđenim procesnim pravima. U slučaju pritvora koji se određuje bez utvrđenog postupka, rezultat može biti proizvoljno određen pritvor i kršenje pretpostavke nevinosti, što zauzvrat može donijeti rizik od preinačenja osuđujućih presuda, s kasnijim uticajem na prava žrtava. Pritvor takođe može ometati sposobnost okrivljenih da se pripreme za suđenje, što je suprotno pravu na pravično suđenje i interesima pravde. Politike koje omogućavaju vansudske radnje protiv kriminala su u suprotnosti s državnim obavezama po međunarodnom pravu.³⁷

Za više informacija o razmatranjima ljudskih prava tokom pritvora vidi UNODC, *Tematska analiza: Tematska analiza: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava* (Beč, 2022), str. 38–40

³⁷ Primjera radi, navodne vansudske radnje u vezi s „ratom protiv droge“ daju povoda za bojazni u domenu ljudskih prava. Vidi Međunarodni krivični sud, „Pretpretresno vijeće I MKS ovlašćuje državnog tužioca da nastavi s istragom na Filipinima“, 26. januar 2023.

Rodno odgovorne kazne zasnovane na ljudskim pravima

Kazne koje se određuju moraju uzimati u obzir težinu krivičnog djela, u skladu s čl. 11 st. 1 Konvencije, na način koji je u skladu s obavezama države u domenu ljudskih prava. Shodno tome, kazne moraju donijeti pravdu za žrtve, bez kršenja ljudskih prava počinitelaca, uz izbjegavanje proizvoljnog lišavanja slobode ili okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, uključujući i kroz izricanje smrtno kazne.³⁸ Kazne također moraju uzimati u obzir implikacije u domenu rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Tu može biti relevantna istorija viktimizacije brojnih žena prestupnika i njihova starateljska uloga.

INDIVIDUALNI UTICAJ	DRUŠTVENI UTICAJ	UTICAJ NA ODGOVOR
 <ul style="list-style-type: none"> • Kakav je uticaj kazni na pojedince ako se uzme u obzir intersekcionalnost? • Kakvu ulogu trauma i ranjivost igraju u načinu na koji osoba doživljava boravak u zatvoru i izgledima za njihovu rehabilitaciju? 	 <ul style="list-style-type: none"> • Kakav uticaj smještanje u zatvor jedinog člana domaćinstva koji ostvaruje prihode, primarno brine o porodici ili roditelja koji doji ima na njihove porodice (starije roditelje / djecu)? • Kakav je ekonomski i društveni uticaj zatvorske kazne na zajednicu? 	 <ul style="list-style-type: none"> • Na koji način kazne utiču na napore ka procesuiranju organizovanog kriminala? • Kakav je uticaj kazni na recidivizam? • Kakav je uticaj kazni na društvenu marginalizaciju i nejednakost koje pospješuju organizovani kriminal?

Studija slučaja 19. Kazne zatvora u porastu, naročito kada su u pitanju žene

Istraživanje koje je sproveo UNODC pokazalo je da su zatvori prenatrpani u polovini svih zemalja, kao i da broj ljudi u zatvorima raste na globalnom nivou (11,7 miliona do kraja 2019). Iako većinu ljudi u zatvorima čine muškarci (93 posto), relativan broj žena raste bržim tempom.^a Na nekoliko mjesta, učešće žena u zatvorskoj populaciji naročito raste kada su u pitanju krivična djela u vezi s drogom. Na Tajlandu, 84 posto zatvorenih žena služi kaznu zbog krivičnih djela u vezi s drogom.^b Smještanje žena u zatvor, naročito onda kada su u obrazovno ili eko-

nomski nepovoljnom položaju i / ili kada se radi o osobama koje primarno brinu za djecu ili starije roditelje, može imati uticaj na njihove porodice u domenu ljudskih prava. Kada se radi o prestupnicama na nižem nivou, njihovo zatvaranje ostvaruje ograničen efekat u ometanju rada organizovanih grupa za kriminal uključenih u trgovinu drogom, ali produžava ciklus nepovoljnosti kojim se hrani.^c Takve realnosti treba da zainteresuju zakonodavce i kreatorne politika za onu dimenziju zatvora koja se odnosi na ljudska prava i rodnu ravnopravnost.

^a UNODC, „Skoro dvanaest miliona ljudi u zatvorima na globalnom nivou, od čega skoro trećina bez presude, dok zatvori ostaju prenatrpani u polovini svih zemalja“, *Data Matters* br. 1 (Beč, 2021) str. 3 i 4.

^b Tajlandski institut pravosuđa i Univerzitet Grifit, *Put žena do, kroz i iz zatvora: razumijevanje potreba, izazova i uspjeha žena zatvorenih zbog krivičnih djela u vezi s drogom i povratak u zajednicu na Tajlandu* (Bangkok, 2021), str. 8

^c UNODC, *Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja*, str. 37.

Razmatranje navedenih pitanja je od ključnog značaja kako bi se obezbijedilo da zakon i politika omogućavaju praktičarima iz krivičnog pravosuđa da zauzmu pristupe koji se, zasnivajući se na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, suprotstavljaju faktorima koji pokreću organizovani kriminal, a ne pogoršavaju ga.³⁹

³⁸ UNODC, *Tematska analiza: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala*, str. 40–44 (vidi fusnotu 6); i OHCHR, „Smrtna kazna: međunarodni okvir“. Dostupno na www.ohchr.org/en/topic/death-penalty/international-framework.

³⁹ Vidi, primjera radi, Maldonado-Fabela, „U duhu borbe“ (vidi fusnotu 30).

Nezatvorske mjere i pristupi restorativne pravde

Kreatori politika i zatvora treba da daju praktičarima iz sistema krivičnog pravosuđa mogućnost da dozvole nezatvorske mjere. U tom smislu mogu biti korisne rodno specifične alternative, uključujući, između ostalog, ekonomske kazne, kućni zatvor, društveno koristan rad i neinstitucionalni tretman. Neiscrpan pregled potencijalnih mjera može se pronaći u Tabeli 14 u tekstu niže.⁴⁰ Nezatvorske kazne predviđene zakonom i politikama moraju imati kazneni element koji odgovara problematici organizovanog kriminala, uz usklađenost s normama i standardima ljudskih prava.⁴¹ U razmatranje se mogu uzeti i pristupi restorativne pravde za žrtve, prestupnike i zajednicu.⁴²

Tabela 14. Razmatranja iz ugla rodne ravnopravnosti i ljudskih prava za zakone i politike o kaznama

ZAKONI I POLITIKE NE TREBA DA	ZAKONI I POLITIKE TREBA DA
Uključuju obavezne minimalne kazne kojima se krše obaveze u domenu ljudskih prava.	Predviđaju kazne kojima se uzima u obzir težina krivičnog djela u skladu s članom 11 stav 1 Konvencije.
Nameću kazne čija je jedina svrha kažnjavanje i ne služe javnom interesu, jer kao takve ne služe svrsi rehabilitacije i ne smanjuju recidivizam.	Nameću kazne koje uz svrhu kažnjavanja imaju i svrhu prevencije te koje omogućavaju postupajućim sudijama da razmotre olakšavajuće i otežavajuće okolnosti u skladu s Pravilima Ujedinjenih nacija za postupanje sa zatvorenicama i nezatvorske mjere za prestupnice (Bangkoška pravila) i Konvencijom o pravima djeteta kada su u pitanju djeca u sukobu sa zakonom.
Vrše diskriminaciju muških, ženskih ili rodno različitih prestupnika po bilo kom osnovu.	Uzimaju u obzir dob, invaliditet, rod i druge vidove intersekcionalne dinamike kod smještanja u zatvor i nametanja krivične evidencije kao faktora u odlučivanju kroz mjere izricanja kazne koje omogućavaju da se adekvatne odluke zasnivaju na individualnim okolnostima (umjesto da se, primjera radi, nezatvorske mjere dozvoljavaju samo u slučaju žena).
Nameću fizičko kažnjavanje ili smrtnu kaznu u suprotnosti s obavezama iz međunarodnog prava. ^a	Smrtna kazna sprečava ostvarivanje progresivnih ljudskih prava. U malom broju država koje je još uvijek nijesu ukinule, međunarodno pravo u domenu ljudskih prava kao minimum zahtijeva punu usklađenost s jasnim ograničenjima propisanim Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima i Konvencijom o pravima djeteta.

^a UNODC, *Tematska analiza: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava* (2022), str. 40–44; i UNODC, *Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja*, str. 37 i 38.

⁴⁰ Vidi Pravila Ujedinjenih nacija za postupanje sa zatvorenicama i nezatvorske mjere za prestupnice (Bangkoška pravila) (Rezolucija 65/229 Generalne skupštine, aneks), pravilo 57. Vidi takođe pravilo 8.2 Standardnih minimalnih pravila Ujedinjenih nacija za nezatvorske mjere (Tokijska pravila) (Rezolucija 45/110 Generalne skupštine, aneks), koje donosi sveobuhvatan spisak alternativna zatvorskoj kazni; i UNODC, *Priručnik o osnovnim principima i obećavajućim praksama u pogledu alternativnih kazni*, *Criminal Justice Handbook Series* (Beč, 2007).

⁴¹ Vidi UNODC, *Priručnik o osnovnim principima i obećavajućim praksama*. Zakoni i politike takođe treba da omoguće blagovremeni i efikasan pristup pravdi kako bi se smanjila odugovlačenja u krivičnom pravnom sistemu, naročito kod osoba u pritvoru, uključujući omogućavanjem pristupa pravnoj pomoći za okrivljena lica u skladu s *Principima i smjernicama Ujedinjenih nacija za pristup pravnoj pomoći u krivičnom pravnom sistemu* (Rezolucija 67/187 Generalne skupštine, aneks).

⁴² Vidi UNODC, *Priručnik o programima restorativne pravde*, drugo izdanje (Beč, 2020).

Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti u izricanju kazne

Kod određivanja otežavajućih i olakšavajućih okolnosti treba uzeti u obzir intersekcionalnu analizu načina na koji djeluju organizovane grupe za kriminal a koja će se zasnivati na rodnoj ravnopravnosti i ljudskim pravima. Otežavajući faktori mogu se, primjera radi, odnositi na zloupotrebu ljudskih prava i rodno zasnovano nasilje. Okolnosti koje se mogu smatrati olakšavajućim uključuju izloženost prestupnika prinudi, zastrašivanju ili iskorišćavanju, ili njegovu smanjenu moć rasuđivanja (na primjer, zbog invaliditeta). Princip nekažnjavanja treba primjenjivati u fazi izricanja kazne kako bi se obezbijedilo da se osoba ne smatra krivično odgovornom onda kada u odnosu na nju nedostaje neophodan element mens rea (element namjere da se izvrši krivično djelo).

Studija slučaja 20. Olakšavajuće okolnosti kod krivičnih djela protiv divljeg životinjskog svijeta u Malaviju

Malavi je donio Smjernice za izricanje kazni za krivična djela protiv divljeg životinjskog svijeta na sudovima u Malaviju (oktobar 2017), u vezi s krivičnim djelima počinjenim u vezi sa Zakonom o nacionalnim parkovima i divljem životinjskom svijetu (izmjene i dopune) iz 2017. godine. Član 110A tog zakona odnosi se na krivična djela počinjena nad ugroženim vrstama, za što je zapriječena kazna zatvora od 30 godina. Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti otkrivaju napore zakonodavaca da se izbalansiraju suprotstavljeni interesi. Otežavajuće okolnosti uklju-

čuju činjenje krivičnog djela u dosluhu s drugima, djela počinjena iz komercijalnih motiva, izazivaju veliki rizik po javno zdravlje, situacije u kojima je počinitelj javni službenik, kao i uticaj na zajednicu. Olakšavajući faktori uključuju dokaze da prestupnik nije idejni tvorac kriminalnog poduhvata, da nijedna životinja nije povrijeđena, da je prestupnik uključen u akciju putem prinude ili zastrašivanja, i da je svrha djela obezbjeđivanje sredstava za život prestupnika i njegove bliže porodice.

Tabela 15. Razmatranja za primjenu intersekcionalne rodno odgovorne perspektive na razvoj zakona i politika u cilju sprovođenja člana 11 Konvencije

<p>PRIJE SUĐENJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Što može biti motiv osobe za činjenje krivičnog djela? • Koji intersekcionalni faktori poput klase, etničke pripadnosti, ekonomskog statusa i roda određuju da li osoba ima pristup resursima za pravnu pomoć i mogućnost plaćanja kaucije ili angažovanja u okviru sporazuma o priznanju krivice? • Kakav uticaj pritvora se može očekivati na pojedinca, u svijetlu njegove dobi (mladost ili starost) i roda? • Kakav uticaj pritvor može imati na pravo pojedinca na pravično suđenje?^a • Što mogu biti posebne potrebe pojedinca u pristupanju njegovim pravima u pritvoru? • Kada i kako se može odustati od krivičnog gonjenja pojedinca i pribjeći alternativnim radnjama? Ko može donijeti takvu odluku i po kom osnovu?
<p>NA SUĐENJU</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kako sudije mogu gledati na različite počiniocce u zavisnosti od njihovog pola ili roda i kako njihovi pogledi mogu uticati na njihovo odlučivanje? • Koji dokazi su potrebni da se utvrdi nivo svjesnog odlučivanja pri činjenju krivičnog djela? • Koji dokazi su potrebni da se utvrdi ko je imao koristi od činjenja krivičnog djela? • Koje otežavajuće i olakšavajuće okolnosti treba da su relevantne, i koji izvori saznanja omogućavaju sudijama da odluče o njima?
<p>NAKON SUĐENJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kako kazna može adekvatno uzeti u obzir intersekcionalne karakteristike pojedinca, njegov rodni identitet, uključujući i onaj kao roditelja i / ili staratelja? • Kada mogu biti adekvatne alternative kazni zatvora, na primjer za roditelje / staratelje koji treba da budu blizu svojih porodica? • Kako smještanje u zatvor i nametanje krivične evidencije kao faktora u odlučivanju utiču na muškarce, žene i ljude različitog polnog i rodno identiteta, kao i na ljude različite etničke pripadnosti i migrantskog statusa? • S kojim preprekama se ljudi različitih identiteta suočavaju u pristupanju usluga zbrinjavanja nakon izlaska iz zatvora, i kako zakoni i politike mogu adresirati te prepreke? • Da li su usluge zbrinjavanja nakon izlaska iz zatvora adekvatne za intersekcionalne potrebe muškaraca, žena i ljudi svih rodova? Kako se te potrebe mogu identifikovati?

^a Studija sprovedena u Meksiku 2022. godine pod nazivom „Osuda bez suđenja: rodna razmatranja i skraćeni postupci u meksičkom krivičnom pravnom sistemu – izvršni rezime“ otkriva da skraćeni postupci stavljaju žene počiniocce saveznih krivičnih djela u nepovoljniji položaj, ne omogućavajući adekvatno razmatranje rodne dimenzije u krivičnim postupcima.

Konsultacije i dokazi će biti korisni za odgovor na navedena pitanja (vidi Poglavlje 3).

Studija slučaja 21. Škotski standardi za djecu u sukobu sa zakonom

Vlada Škotske je u junu 2021. godine objavila svoje standarde za rad s djecom u sukobu sa zakonom za 2021. godinu. Između ostalog, standardi predviđaju fleksibilnost u odnosu na alternative krivičnom gonjenju, sudskim postupcima i lišavanju slobode. Isto tako, standardi donose praktičarima do-

maće zakonodavstvo i smjernice za ispunjavanje njihovih obaveza u skladu s principima iz domene ljudskih prava, uključujući član 40 Konvencije o pravima djeteta, koji štiti prava djece okrivljene za krivično djelo.

Studija slučaja 22: Kreiranje pravosudnog sistema po mjeri djeteta u Keniji

Pravosudni sistem po mjeri djeteta je onaj sistem koji podržava osnovna prava djece u sukobu i kontaktu sa zakonom. Ustav Kenije i relevantni instrumenti za prava djeteta u kojima je Kenija potpisnica podržavaju kreiranje pravosudnog sistema po mjeri djeteta u Keniji. Kancelarija direktora javnih tužilaštava Kenije izradila je *Vodič javnog tužilaštva*

za djecu u krivičnom pravnom sistemu. Vodič ima za cilj podizanje svijesti o pravima djece u sukobu i kontaktu sa zakonom i njihovog razumijevanja, služeći kao praktični okvir za tužioce u postupanju u predmetima koji uključuju djecu u krivičnom pravnom sistemu.

^a Kenija, Kancelarija direktora javnih tužilaštava, *Vodič javnog tužilaštva za djecu u krivičnom pravnom sistemu* (Najrobi, 2020).

Studija slučaja 23. Pravna pomoć u Africi

Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima naroda propisuje pravo na odbranu i pružanje pravne pomoći u krivičnim predmetima. Principi i smjernice o pravu na pravično suđenje i pravnu pomoć u Africi pozivaju države da obezbijede da okrivljene osobe imaju pravo na pravnu pomoć. Ustav nekoliko zemalja štite pravo na pravnu pomoć. Naime, pravna pomoć o trošku države ustavno je zaštićena na Zelenortskim ostrvima (član 33 stav 3); u Egiptu (član 67); Etiopiji (član 52); Gambiji; Malaviju (član 42

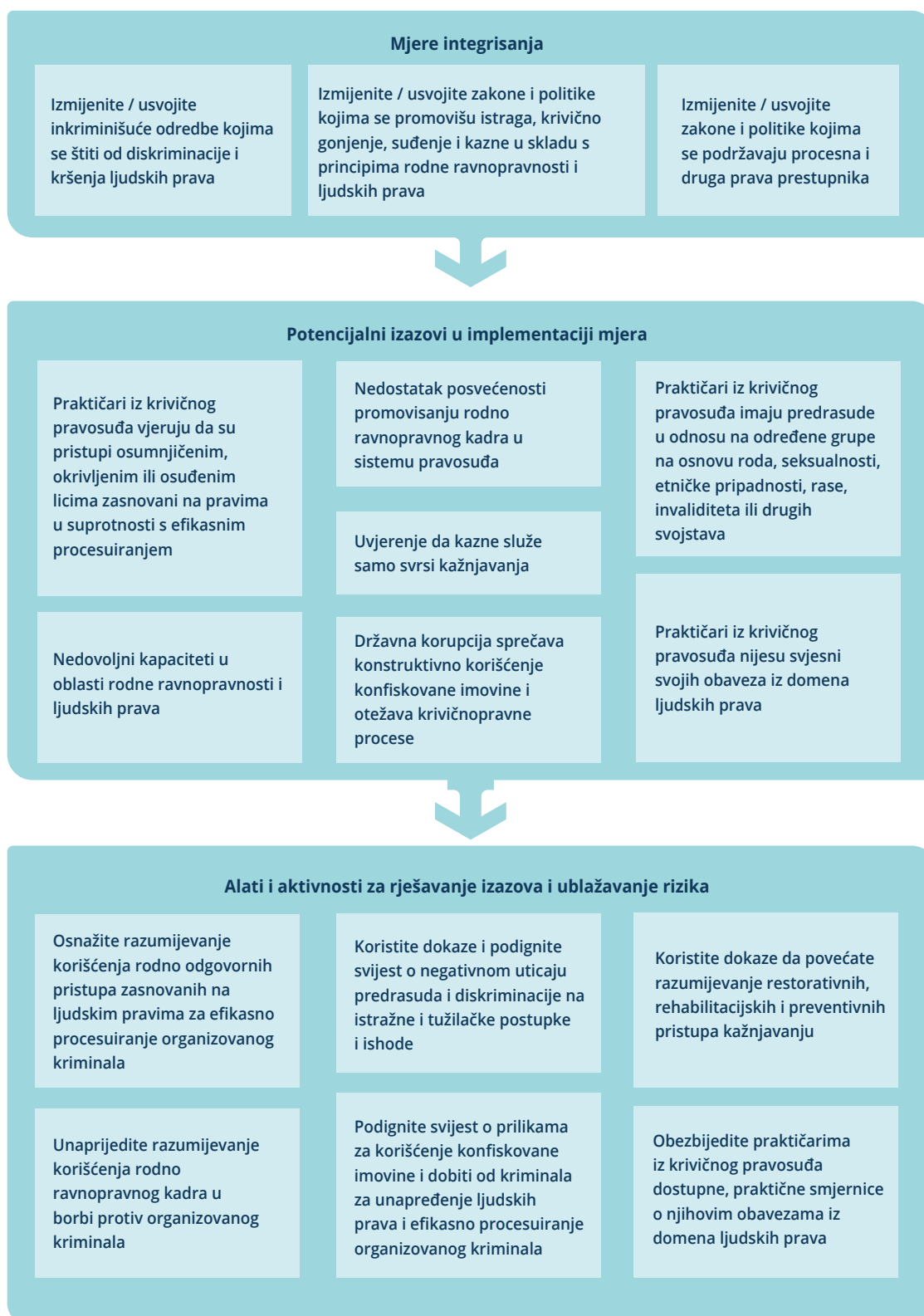
st. 1 tač. c); Mozambiku (član 62 stav 2), Ugandi (član 28 stav 3 tač. e), dok se pravna pomoć bez pojašnjenja o tome ko snosi troškove propisuje u Angoli (član 36 stav 1); Burkini Faso (član 4); Demokratskoj Republici Kongo (član 19); Džibutiju (član 10); Gani (član 19 stav 2 tač. f); Lesotu (poglavlje II, član 12 stav 2 tač. d); Maliju (član 9); Namibiji (član 12 stav 1 tač. e); Nigeriji (poglavlje IV, član 36 stav 6); Sao Tomeu i Principeu (član 40 st. 1 i 3) i Sijera Leoneu (član 23 stav 5 tač. c).^a

^a UNODC, *Pristup pravnoj pomoći u krivičnom pravnom sistemima u Africi: rezultati istraživanja* (Beč, 2011), aneks I.

Vidi *Model zakona o pravnoj pomoći u krivičnom pravnom sistemima s komentarima* (UNODC, 2017) i *Priručnik za obezbjeđivanje kvaliteta usluga pravne pomoći u krivičnom pravnom postupcima: praktične smjernice i obećavajuće prakse* (UNODC, 2019)

Slika 17. Integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u procesuiranje organizovanih grupa za kriminal

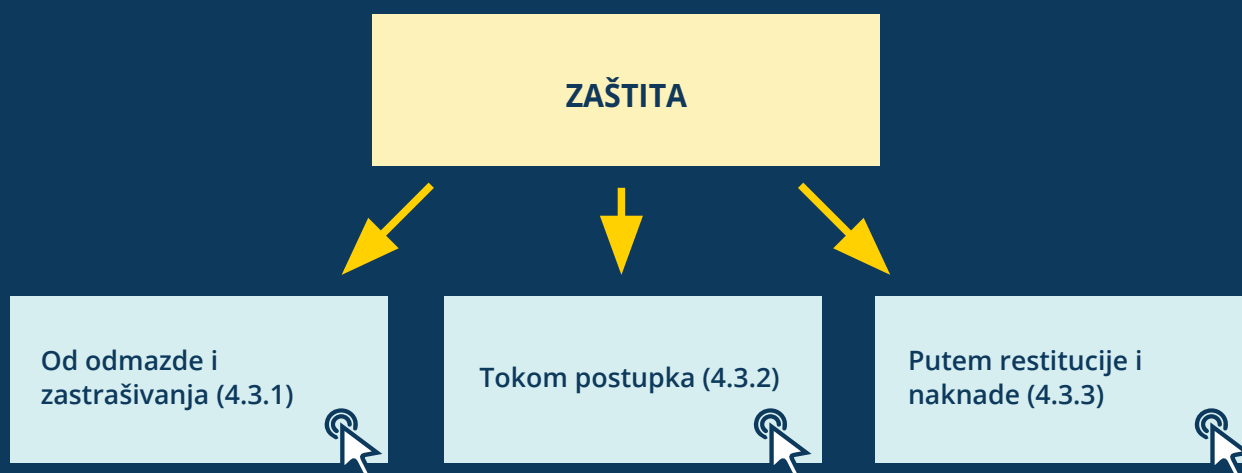
4.3

CILJEVI ZAŠTITE

KLJUČNE IDEJE:

- ▶ **Pristupi zaštiti koji su rodno odgovorni i zasnovani na ljudskim pravima su efikasniji, a služe i ciljevima procesuiranja i sprečavanja organizovanog kriminala.**
- ▶ **Razumijevanje rodni dimenzija odmazde i zastrašivanja od strane organizovanih grupa za kriminal povećava sposobnost država da ispune obaveze zaštite onih koji su u riziku.**
- ▶ **Pristupi koji su usmjereni na žrtve i rodno odgovorni smanjuju rizik od kršenja ljudskih prava izazvanih krivičnopravnim procesima i jačaju ishode krivičnog pravosuđa.**
- ▶ **Naknada i restitucije zasnovane na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava pružaju efikasnu podršku žrtvama smanjenjem tereta povezanih s dugoročnim uticajem kriminala, uz veću isplativost za države.**

Vizuelni pregled 4.3: Komponente zaštite u zakonodavstvu i politikama

Koraci za integrisanje principa ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u zaštitu

Korak 1

Uzmite u obzir postojeće zakonodavstvo i instrumente politika relevantne za zaštitu, uključujući domaće zakone o transnacionalnom organizovanom kriminalu, krivičnom postupku, zaštiti žrtava / svjedoka, zaštiti djece i viznim režimima zaštite.

Korak 2

Analizirajte mjeru u kojoj postojeći instrumenti integrišu razmatranja rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

Identifikujte prepreke s kojima se mogu suočiti naročito ranjive ili marginalizovane grupe u ostvarivanju pristupa zaštiti.

Utvrdite rizike u domenu rodne ravnopravnosti i ljudskih prava koji proističu iz primjene postojećih normativnih okvira.

Korak 3

Utvrdite kako se identifikovani rizici u domenu zaštite mogu ublažiti uz jačanje zaštite kroz novo i / ili izmijenjeno zakonodavstvo, politike i strategije.

KO JE ŽRTVA? KO JE SVJEDOK?

Termini „žrtva“ i „svjedok“ se koriste u Konvenciji ali nijesu definisani u njoj. U skladu s tim instrumentom, u ovom priručniku koristi se termin „žrtva“, iako se priznaje da bi se termin „preživjeli“ mogao smatrati adekvatnijim rješenjem u različitim kontekstima.⁴³ Pristup usmjeren na žrtvu podrazumijeva da je najadekvatniji termin onaj koji preferira sami pojedinac.⁴⁴ U širem smislu, termin „svjedok“ se za svrhe ovog priručnika odnosi na bilo koje lice, bez obzira na njegov zakonski status (doušnik, svjedok, sudski službenik, prikriveni isljednik ili drugo), koje posjeduje informacije koje mogu biti relevantne kao dokaz. Zakonodavci i kreatori politika treba da provjere kako se ovi termini definišu i razumiju u njihovim jurisdikcijama.

4.3.1 ZAŠTITA OD ODMAZDE I ZASTRAŠIVANJA

Član 24 stav 1 i član 25 stav 1 Konvencije zahtijevaju zaštitu svjedoka i žrtava od odmazde i zastrašivanja. Ne zahtijevaju sve mjere zaštite utemeljenost u zakonodavstvu, ali neke to čine. Mnogi predmeti koji se vode protiv pripadnika organizovanog kriminala propadaju bez svjedočenja žrtava / svjedoka, što njihovu zaštitu čini ključnim zadatkom u težnjama ka postizanju pravde. Ulog je visok; ubistva svjedoka pa čak i praktičara iz sistema krivičnog pravosuđa su raširena pojava.

Mjere zaštite odnose se na stvarne ljude. Ekološki aktivista Čat Vuti ubijen je 2012. godine dok je dokumentovao nelegalnu sječu drva u provinciji Koh Kong u Kambodži.⁴⁵ Dobitnik međunarodne nagrade za slobodu štampe Havijer Valdes Kardenas ubijen je 2017. godine u Sinaloi u Meksiku zbog toga što se bavio temom organizovanog kriminala i korupcije u Meksiku. Marijel Franko, koja je iz favele u Riju postala odbornica u gradskoj skupštini ubijena je zajedno sa svojim vozačem 2018. godine, ostavivši za sobom vjerenika i deseto-godišnju ćerku. Ljudi poput njih – i oni čije će smrti tek uslijediti – treba da budu podsjetnik zakonodavcima i kreatorima politika na ozbiljnost i hitnost njihove odgovornosti da im obezbijede zaštitu.⁴⁶

Lokalni umjetnik i aktivista Dante Agilera dok u organizaciji lokalne zajednice radi na muralu kojim se obilježava peta godišnjica ubistva novinara Havijera Valdesa Kardenasa u Kuliakanu, Sinaloa, Meksiko.

Autor fotografije: Dr Michael Lettieri, 15. maj 2022.

Završeni mural Havijera Valdesa Kardenasa s porukom s protesta „Ovdje niko ne zaboravlja. Havijer Valdes živi“.

Autor fotografije: dr Sesilija Farfan-Mendes, 15. maj 2022.

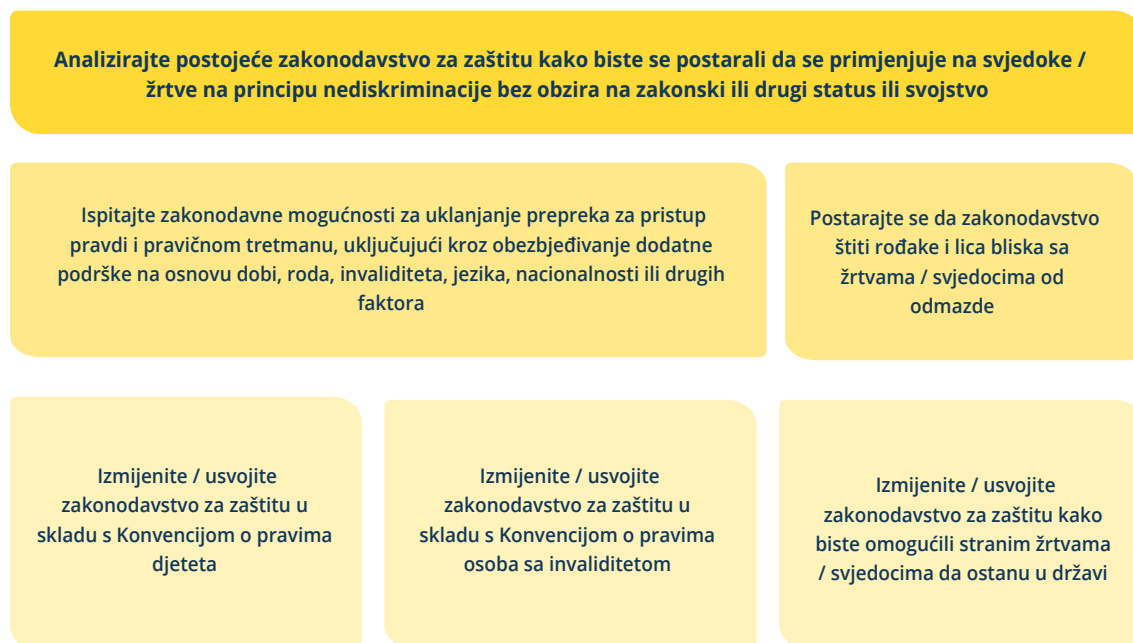
⁴³ Neki sugerišu da termin „žrtva“ implicira pasivnost ili slabost te da propušta da uključi komponentu otpora i aktivnog učešća. Mnogi ljudi koji su doživjeli organizovani kriminal ne žele stigmom „žrtve“. S druge strane, drugi nalaze i termin „preživjeli“ problematičnim jer se njime negira viktimizacija i zanemaruje činjenica da nijesu sve žrtve kriminala preživjeli.

⁴⁴ Vidi, između ostalog, UN-Women, *Paketi ključnih usluga za žene i djevojčice podvrgnute nasilju: osnovni elementi i smjernice za kvalitet* (2015).

⁴⁵ Vidi Globalna inicijativa protiv organizovanog kriminala, *Lica ubistva, „Čat Vuti“*, 26. april 2012.

⁴⁶ *Globalni monitor ubistava* evidentira ubistva novinara, aktivista, policijskih službenika i lidera zajednice u vezi s njihovim angažmanom protiv organizovanog kriminala. Izvještaj ove organizacije pod nazivom *Lica ubistava* predstavlja otrežnjujući podsjetnik na činjenicu da su hiljade muškaraca, žena, pa čak i djece izgubili svoje živote.

Slika 18. Sastavni elementi za integrisanje principa ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u zakonodavstvo za zaštitu

Odmazda može biti izrazito rodno uslovljena; u kulturama mačo mafije, svjedočenje žene – i krivičnopravni postupci koje vode žene – mogu biti shvaćeni kao uvreda za kodeks časti kriminalnih klanova koji se vode seksističkim rodnim pravilima.⁴⁷

Studija slučaja 24. Rodna dimenzija i seksualna orijentacija kao faktor rizika u organizovanim grupama za kriminal

Ubistva iz časti vršena su na štetu muških pripadnika organizovanih grupa za kriminal zbog nevjerstva sa ženama u odnosima s drugim pripadnicima, ili zbog homoseksualnosti, kao što je to bilo kada je 1992. godine brutalno ubijen Džon D'Amato, visokopozicionirani pripadnik kriminalne familije De-Kavalkante. Sveteci mu se zbog svađe, D'Amatova djevojka rekla je drugom pripadniku grupe za D'Amatove seksualne aktivnosti s muškarcima, kao i sa ženama. Jedan od njegovih ubica, Antoni Kapo, navodno je

sudu rekao sljedeće: „Niko nas neće poštovati ako budemo imali homoseksualnog [sic] šefa koji raspravlja o biznisu La Koza Nostre.”^a Centralnoameričke bande kao što su Bario 18 i MS-13 (Mara Salvatrucha-13) vrše inicijaciju muških pripadnika putem ozbiljnog batinanja a pripadnicama daju izbor ozbiljnog batinanja ili seksualnih odnosa s više članova bande, što se smatra stupanjem u članstvo po osnovu pseudo maskuliniteta demonstriranog kroz snagu, izdržljivost i hrabrost.

^a Antonio Nikaso i Mascel Danezi, *Organizovani kriminal: uvod u kulturološku perspektivu* (Abingdon, Okson, Ujedinjeno Kraljevstvo; Njujork, Rutlidž, 2021), str. 152 i 153. Vidi takođe Alan Fojer, „Rekavši sudu da je gej, doušnik prešao liniju”, *Njujork tajms*, 20. oktobar 2009.

⁴⁷ Antonio Nikaso i Mascel Danezi, *Organizovani kriminal: uvod u kulturološku perspektivu* (Abingdon, Okson, Ujedinjeno Kraljevstvo; Njujork, Rutlidž, 2021), str. 153 i 154.

Zviždači i doušnici

Iako zaštita zviždača i doušnika nije eksplicitan zahtjev Konvencije, član 34 poziva države da urade više od onoga što se traži minimalnim standardima. Imajući u vidu povezanost korupcije i organizovanog kriminala koja rezultira odmazdom nad ljudima koji podnesu prijavu, države će možda željeti da obezbijede zaštitu zviždača u skladu s članom 33 Konvencije protiv korupcije.⁴⁸ Štoviše, međunarodne obaveze država u domenu ljudskih prava podrazumijevaju zaštitu života bez obzira na to ko je u riziku. Rizici su akutni tamo gdje je državni krivičnopravni aparat uključen u organizovani kriminal.

Slika 19. Sastavni elementi za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u zaštitu zviždača

⁴⁸ Ne postoji međunarodno prihvaćena definicija „zviždača“ ali se termin generalno prihvata kao pojam kojim se označavaju lica koja prijavljuju nezakonite, neetičke ili nelegitimne prakse organizacija kojima pripadaju javnosti ili medijima. Vidi UNODC, *Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala* (Beč, 2021), str. 125 i UNODC, *Resursni vodič za dobre prakse u zaštiti podnosioca prijave* (Beč, 2015).

Integriranje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u zakonodavstvo za zaštitu ljudi – uključujući zviždače i doušnike – efikasnije je kada se zasniva na dokazima i konsultacijama s relevantnim akterima. [Vidi Poglavlje 3](#)

Vidi [Resursni vodič za dobre prakse u zaštiti podnositelja prijave](#) (Beč, 2015)

Vidi [Oglasi se za zdravlje! Smjernice za zaštitu zviždača u sektoru zdravstva](#) (Beč, 2021)

4.3.2 ZAŠTITA TOKOM KRIVIČNOG POSTUPKA

Pristupi usmjereni na žrtvu prioritizuju interese žrtve u svim fazama odgovora krivičnog pravnog sistema kako bi se izbjegla reviktimizacija od strane pripadnika organizovanog kriminala, kao i sekundarna viktimizacija u okviru krivičnog postupka. Zakonodavstvo i politike koje odgovaraju na intersekcionalne dimenzije uključujući dob, rod, jezik, etničku pripadnost i druge faktore tokom čitavog postupka biće efikasnije. Tabela 16 donosi pregled koraka koji se mogu preduzeti kako bi se implementirali pristupi usmjereni na žrtvu tokom trajanja krivičnog postupka.

Tabela 16. Zakonodavne odredbe za ublažavanje rizika po žrtve i svjedoke

RIZICI PO ŽRTVE/SVEDOKE	ZAKONSKE ODREDBE ZA UBLAŽAVANJE RIZIKA
<p>Reviktimizacija (od strane kriminalaca)</p> <p>Odmazda, zastrašivanje ili uznemiravanje od strane pripadnika organa organizovanog kriminala ili njihovih saradnika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Fizička zaštita svjedoka Relociranje svjedoka, uključujući finansijsku i socijalnu podršku kako bi se omogućilo svjedocima da ostanu pod zaštitom države Neotkrivanje ili ograničeno otkrivanje svjedoka i njihove lokacije
<p>Sekundarna viktimizacija (od strane države)</p> <p>Sudski postupci ili postupanje aktera krivičnog pravnog sistema ili drugih službenih lica kojima se žrtve reviktimizuju i / ili retraumatizuju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Prihvatljivost iskaza datih prije suđenja umjesto svjedočenja pred sudom Svjedočenja putem video linka / iza pregrade / zatvorena ročišta Dozvola prisustva osobama koje pružaju podršku Dostupnost stručne rodno odgovorne podrške Omogućavanje djeci da komuniciraju i da se s njima komunicira na način koji je prikladan za njih Razumno prilagođavanje za osobe s invaliditetom Prevođenje na potrebne jezike

Usmjerenost na žrtvu

Pravično suđenje

Optuženi

Mjere za zaštitu žrtava / svjedoka u postupcima moraju biti u ravnoteži s pravom optuženog na pravično suđenje, uključujući pretpostavku nevinosti, a u nekim jurisdikcijama i pravo na suočavanje sa svjedocima koji svjedoče protiv optuženog.

Studija slučaja 26. Ispitivanje djece preko posrednika

Član 212 kostarikanskog zakonika o krivičnom postupku (zakon broj 7594) omogućava pomoć članova porodice ili specijalizovanih stručnjaka za rad s djecom ili specijalista dječje zaštite prilikom svjedočenja djece. Slično tome, član 351 omogućava stručnjacima da budu u društvu maloljetnika koji svjedoče. Predviđa se preduzimanje mjera koje su u najboljem interesu maloljetnika i izbjegavaju ili smanjuju

reviktimizaciju. Maloljetnicima pomažu odgovarajući stručnjaci, a pružaju im se stručne usluge. Maloljetne žrtve seksualnih krivičnih djela mogu biti u društvu medicinskog radnika, psihijatra i psihologa (čl. 120 i 121 zakona broj 7739). Zakonik o krivičnom postupku omogućava sudovima da smanje formalnosti kako bi omogućili svjedočenje djece. U primjeni svih takvih mjera, štite se prava odbrane.

Studija slučaja 27. Sudsko odlučivanje uz rodnu perspektivu

Tokom 2013, Meksiko je objavio protokol za sudije u cilju primjene rodne perspektive u njihovom radu, na način kojim se poštuje njihova nezavisnost i autonomija. Protokol je ažuriran 2020. godine na osnovu širih konsultacija. U julu 2022, održan je događaj posvećen kreiranju Prve interame-

ričke mreže savjetnika za komunikaciju o rodni pitanjima u pravosuđu. Sudija Patricija Perez Goldberg, članica Interameričkog suda za ljudska prava, opisala je Protokol iz Meksika kao pionirski poduhvat u integrisanju rodne perspektive u savezno pravosuđe.^a

^a Interamerički sud za ljudska prava, „Sudija Patricija Perez Goldberg otvorila seminar održan u Meksiku za kreiranje Prve interameričke pravosudne mreže s rodnom perspektivom i imala uvodno obraćanje“, jul 2022.

Studija slučaja 28. Usluge za žrtve koje su usmjerene na žrtvu, informisane o traumi i po mjeri djeteta

Uklanjanjem formalnih saslušanja i pojednostavljanjem procesa prijave, Šema finansijske pomoći u Viktoriji u Australiji smanjila je ponovnu traumatizaciju žrtava nasilnih krivičnih djela. Program posrednika podržava odrasle osobe s kognitivnim invaliditetom i djecu u ostvarivanju pristupa pravdi. Specijalistička podrška pruža se djeci u cilju pripreme za ulogu svjedoka. Službenicima za podršku žrtvama i osoblju pomažu lideri u oblasti kulturnog

senzibiliteta kako bi se podržale žrtve kriminala iz autohtone populacije putem programa pomoći žrtvama. Psi za podršku na sudu (Kiki i Lusi) su obučeni za podršku svjedocima, uključujući djecu, tokom policijskih saslušanja, kako u udaljenim sobama za svjedoke tako i u sudnici, kako bi se smanjila traumatizacija. Šema takođe radi na poboljšanju pristupačnosti za članove LGBTQIA+ zajednice.^a

^a Australija, Vlada države Viktorija, *Izveštaj o podršci žrtvama* (Melburn, Vlada države Viktorije, 2021); Vlada države Viktorije, „Novi pas za podršku na sudu - 'Kiki' će pružiti podršku djeci koja iznose dokaze“, 8. februar 2021; John Silvester, „Svi vole Lusi: kako nam četvoronožni prijatelj može pomoći na sudu“, *The Age* (Melburn, Australija), 14. maj 2021; i Australija, *Justice Facility Dogs*, „Činjenje pravosudnog sistema osjetljivijim na traumu, jedan pas u datom trenutku“. Dostupno na <https://justicefacilitydogs.asn.au/>.

Za više informacija o razmatranjima ljudskih prava u zaštiti žrtava / svjedoka vidi: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava (Beč, 2022), str. 60–68

Za rodne dimenzije zaštite žrtava / svjedoka vidi: Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja – pitanja u vezi s Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (Beč, 2022), str. 46–49

Zakonodavci koji revidiraju i / ili izrađuju odredbe koje se odnose na zaštitu žrtava / svjedoka treba da konsultuju kontrolnu listu 6.2.3

4.3.3 RESTITUCIJA ŽRTAVA I KORIŠĆENJE NAKNADA

Pravo na naknadu zaštićeno je međunarodnim instrumentima za ljudska prava, kao i Konvencijom.⁴⁹ Član 25 stav 2 Konvencije zahtijeva od država da imaju postupke kojima se žrtvama organizovanog kriminala omogućava pristup naknadi i restituciji.⁵⁰ Shodno tome, zakoni i politike treba da učine okvire za krivičnu i građansku restituciju i naknadu dostupnim žrtvama bez obzira na njihovu dob, rod, etničku pripadnost, autohtonost, invaliditet, jezik, migrantski status, nacionalnost ili druge faktore, kao i da riješe pitanje eventualnih prepreka za takav pristup.

1. Koji su postojeći mehanizmi za restituciju žrtava i naknadu?

- Koji je izvor sredstava za restituciju i naknadu?
- Da li je taj izvor održiv? Da li je država opredijelila dovoljan budžet?
- Ko ima pristup tim mehanizmima a ko nema?

2. U kojoj mjeri žrtve organizovanog kriminala dobijaju restituciju i naknadu u okviru postojeće šeme? Da li se žrtve suočavaju sa sekundarnom viktimizacijom ili drugim štetama prilikom pristupanja naknadi?

3. S kojim preprekama se žrtve suočavaju prilikom pristupanja restituciji i naknadi (što treba analizirati za sve relevantne domaće zakone / politike identifikovane u tač. 1?)

Tabela 17. Analiza za identifikaciju i uklanjanje prepreka za restituciju žrtava i naknadu

PREPREKA	PRIMJERI PREPREKA	PRIMJERI NAČINA NA KOJE ZAKONI I POLITIKE MOGU UKLONITI IDENTIFIKOVANE PREPREKE
Strukturna	Ne postoje mehanizmi restitucije i naknade ili su nedovoljno finansirani; mehanizmi su pretjerano regulisani putem kriterijuma kvalifikovanosti kojima se ograničava pristup žrtava određenih vrsta organizovanog kriminala; informacijama o uslugama je teško pristupiti a postupci traju dugo i prati ih velika birokratija.	Primjera radi, restitucija se smatra dijelom završnog ročišta na kome se izriče presuda; tamo gdje je to moguće, naknadu obezbjeđuje država, bez obzira na krivični postupak; postupak prijavljivanja je jednostavan i dostupan što je više moguće ^a .
Individualna	Nije podržano pravo pojedinca na informacije o pravu na naknadu / restituciju; informacije nijesu dostupne na jeziku kojim žrtve govore; nema razumnog prilagođavanja za osobe s invaliditetom; informacije se ne prenose na način po mjeri djeteta; informacije se ne prenose žrtvama koje su se vratile u zemlju porijekla.	Primjera radi, tamo gdje je to moguće, pravna pomoć i drugi vidovi podrške su dostupni; relevantne informacije prevedene su na relevantne jezike; informacije su objašnjene žrtvama na način koji one mogu razumjeti.
Praktična	Žrtve transnacionalnog kriminala ne znaju kako da se prijave za sredstva u stranim jurisdikcijama; kriterijumi kvalifikovanosti razlikuju se između jurisdikcija.	Primjera radi, tamo gdje je to moguće, saradnja s praktičarima u stranoj jurisdikciji u cilju davanja savjeta.

^a Vidi UN-Women, Paketi ključnih usluga za žene i djevojčice podvrgnute nasilju (modul 3, poglavlje 3, ključna usluga 6 (odgovornost počinioca i repatrijacija)).

⁴⁹ Član 2 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, član 6 Međunarodne konvencije za zaštitu svih lica od prisilnog nestanka, član 14 Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, član 39 Konvencije o pravima djeteta i član 8 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima.

⁵⁰ Restitucija vraća žrtvu u situaciju u kojoj se nalazila prije krivičnog djela. Naknada podrazumijeva isplatu sredstava za pretrpljeni gubitak ili štetu.

Studija slučaja 29. Naknada žrtvama zasnovana na pravima u Evropskoj uniji

Omogućavanje pristupa žrtava naknadi ključna je prioritetna oblast u okviru Strategije za prava žrtava Evropske unije za period 2020–2025. Zakonodavci i kreatori politika mogu steći korisna saznanja iz radnji propisanih za države potpisnice u ovom strateškom dokumentu, u cilju:

- Ocjene nacionalnih šema naknade i eliminisanja postojećih procesnih prepreka
- Odražavanja pravične i odgovarajuće naknade od strane države za žrtve u nacionalnom budžetu
- Preduzimanja radnji da se izbjegne sekundarna viktimizacija tokom postupka naknade
- Saradnje s drugim državama potpisnicama u prekograničnim predmetima^a

^a Evropska komisija, „Pitanja i odgovori: prava žrtava – nova strategija za osnaživanje žrtava“, 24. jun 2020.

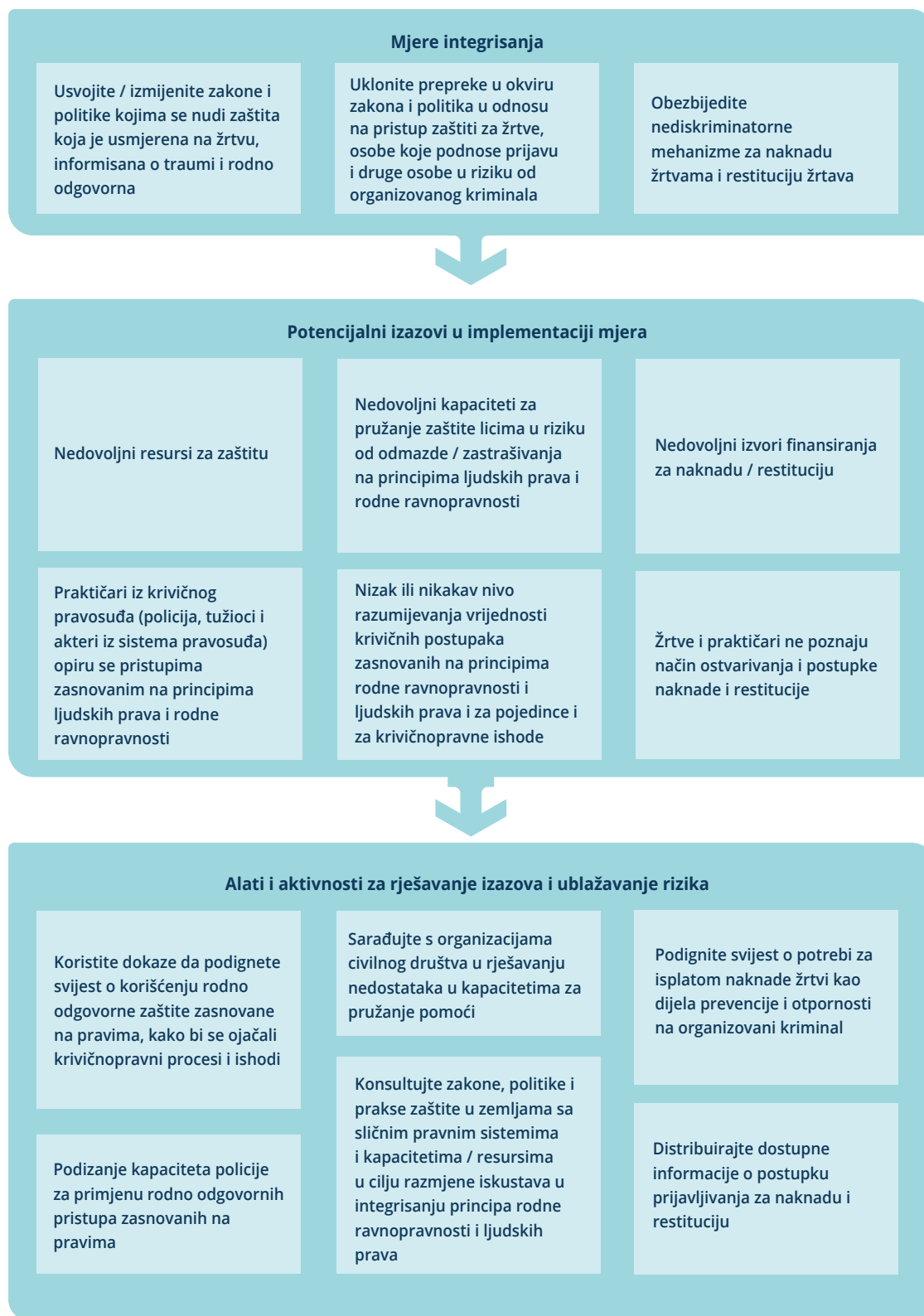

Vidi *Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala, drugo izdanje*, (Beč, 2021), član 29, poglavlje V, str. 128 i 129

Zakonodavci koji revidiraju i / ili izrađuju odredbe koje se odnose na restituciju žrtava i naknadu treba da konsultuju kontrolnu listu 6.2.3

Slika 20. Integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u zaštitu

4.4

CILJEVI UNAPREĐENJA

KLJUČNE IDEJE:

- ▶ **Države koje se pridržavaju međunarodnih standarda za ljudska prava su u boljem položaju da zatvore nedostatke u upravljanju koje koriste organizovane grupe za kriminal te se percipiraju kao pouzdaniji partneri za međunarodnu saradnju.**
- ▶ **Zakonodavci i kreatori politika mogu integrisati principe rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u okviru uslova za neformalnu saradnju; kako se informacije prikupljaju, dijele i koriste; da li su dokazi prihvatljivi; i staranjem da postoji odgovornost za kršenje ljudskih prava.**
- ▶ **Zakonodavci i kreatori politika treba da razmotre razloge zasnovane na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava zbog kojih treba aktivno tražiti saradnju, ili, s druge strane, zbog čega je treba zabraniti.**
- ▶ **Države koje saraduju treba da teže usklađivanju s onim državama koje su postavile najviše standarde ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, a ne da pribjegavaju nižim standardima.**

Vizuelni pregled 4.4 Saradnja u odgovoru na organizovani kriminal

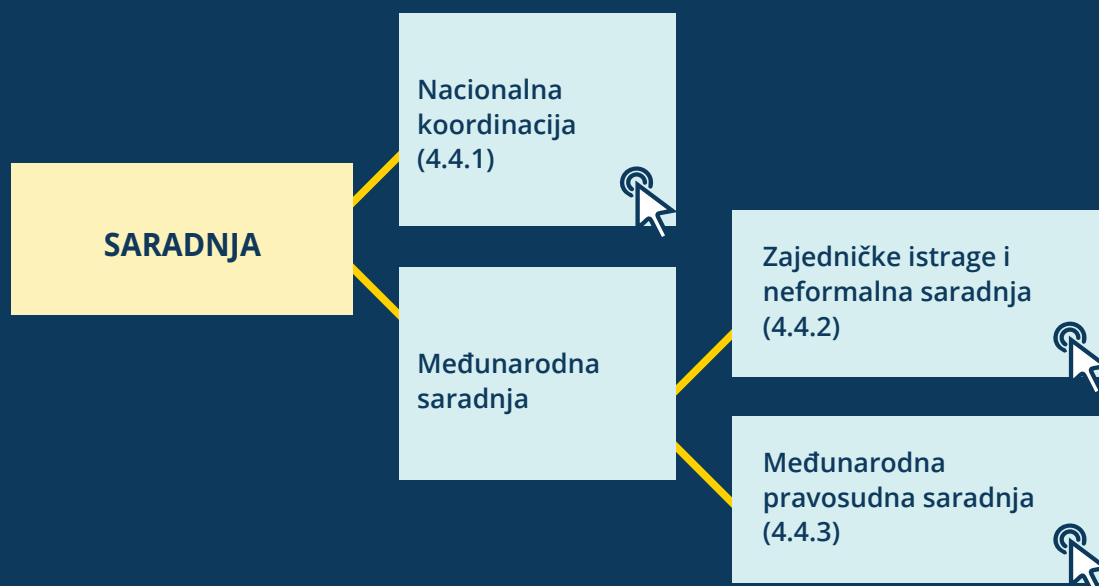

Tabela 21. Koraci za integrisanje principa ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u saradnju

Korak 1

Uzmite u obzir postojeće zakonodavstvo i instrumente politika relevantne za nacionalnu koordinaciju i međunarodnu saradnju, uključujući relevantne domaće zakone o transnacionalnog organizovanom kriminalu, međunarodnu saradnju i bilateralne i regionalne memorandume o razumijevanju i druge sporazume.

Korak 2

Analizirajte mjeru u kojoj postojeći instrumenti integrišu razmatranja rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, uključujući uslove i ograničenja saradnje.

Utvdite rizike u domenu rodne ravnopravnosti i ljudskih prava koji proističu iz implementacije postojećih normativnih okvira.

Korak 3

Utvdite kako se rizici mogu ublažiti a zaštite ojačati putem novog i / ili izmijenjenog zakonodavstva, politika i bilateralnih ili regionalnih sporazuma ili aranžmana.

Saradnja se takođe mora unapređivati i u odnosu na ciljeve SPREČAVANJA, PROCESUIRANJA i ZAŠTITE, gdje povećava inkluzivnost u njihovom razvoju i jača njihov sveukupni uticaj

4.4.1 NACIONALNA KOORDINACIJA

Zakonodavstvo i politike mogu zastupati multisektorski, odnosno pristup na nivou cijelog društva, koji je potreban za efikasno integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava na nacionalnom nivou.

Slika 21. Sastavni elementi za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u nacionalnu koordinaciju protiv organizovanog kriminala

Dodijelite odgovornost za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava izvršnim organima države

Uspostavite nacionalno koordinaciono tijelo / odbor (od državnih i nedržavnih aktera) za definisanje zajedničkih normi i standarda kroz akcione planove/politike i praćenje uticaja implementacije u domenu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti

Replicirajte koordinacione mehanizme na lokalnom / pokrajinskom / regionalnom nivou

Unaprijedite imenovanje namjenskih savjetnika za rodna pitanja i ljudska prava u izvršnim organima

Unaprijedite razmjenu informacija između aktera o dimenzijama rodne ravnopravnosti i ljudskih prava kod specifičnih vrsta kriminala

Promovišite ulogu civilnog društva i drugih nedržavnih aktera u rodno odgovornoj koordinaciji zasnovanoj na ljudskim pravima

Uključivanje organizacija civilnog društva, privatnog sektora, aktera iz zajednice, akademske zajednice i drugih nedržavnih aktera od presudnog je značaja za podršku državama u integrisanju principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava za sprečavanje, procesuiranje i zaštitu. Njihovu ulogu treba promovirati i konkretizovati u zakonu i politikama, a njihova stručna znanja iskoristiti u njihovom razvoju.

Prilike za jačanje angažmana organizacija civilnog društva

- Konsultujte se s organizacijama civilnog društva, ženskim i drugim interesnim grupama i akademskom zajednicom u izradi zakona i politika protiv organizovanog kriminala (vidi Dio 4), uključujući putem diskusija u radnim grupama i fokus grupama.
- Uklonite prepreke prisutne u zakonima i politikama s kojima se mogu suočavati organizacije civilnog društva u svom radu, uključujući zahtjevne uslove za registraciju i ograničenja slobode okupljanja, udruživanja i izražavanja.
- Uključite organizacije civilnog društva u članstvo nacionalnih koordinacionih tijela za organizovani kriminal.
- Identifikujte i ublažite rizike s kojima se suočavaju organizacije civilnog društva od organizovanih grupa za kriminal u svom svakodnevnom radu i zbog njihove uključenosti u izradu i implementaciju zakonodavstva i politika protiv organizovanog kriminala.

Studija slučaja 30. Multisektorski odgovor na organizovani kriminal

U Australiji, organizovane grupe za kriminal su se infiltrirale u Nacionalnu šemu invalidskog osiguranja. Otvarajući lažne naloge i zastrašujući osobe s invaliditetom, kriminalci su krali milijarde dolara namijenjenih najmarginalizovanim grupama u društvu. Kao odgovor, australijska vlada je uspostavila policijsku udarnu grupu da razbije organi-

zovane grupe za kriminal. Kroz koordinisane multisektorske aktivnosti Savezne policije Australije, Agencije za invalidsko osiguranje, Socijalne službe Australije i Centra za izvještaje o transakcijama i analizu (AUSTRAC), oduzeto je više od 2 miliona australijskih dolara kriminalne imovine uključujući automobile, kriptovalute i zlatne poluge.^a

^a Australija, Nacionalna šema invalidskog osiguranja, „Australijska vlada štiti Nacionalnu šemu invalidskog osiguranja od organizovanog kriminala“, 22. april 2021.

Vidi *Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala*, drugo izdanje (Beč, 2021), poglavlje VII, str. 152 za model odredbi za uspostavljanje nacionalnog koordinacionog odbora

4.4.2 ZAJEDNIČKE ISTRAGE I NEFORMALNA SARADNJA (POLICIJSKIH ORGANIZACIJA)

Neformalna saradnja (koja podrazumijeva da policijske organizacije dvaju ili više jurisdikcija saraduju direktno bez korišćenja formalnih kanala) često se odvija u formi vršenja određenih upita i pružanja i razmjene informacija (član 27 Konvencije).⁵¹ Zakonodavne odredbe mogu biti potrebne kako bi se službenicima za sprovođenje zakona, tužiocima i sudijama dao adekvatan okvir za zaštitu ljudskih prava prilikom saradnje sa stranim jurisdikcijama i kada postupaju s dokazima dobijenim od njih.⁵² Države koje saraduju ne treba da se prilagođavaju onoj državi koja ima niže standarde ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, već da teže ispunjavanju standarda one države u kojoj su oni najviši.

Tabela 18. Prilike za integrisanje ljudskih prava u neformalnu saradnju

USLOVI	PROCESNI ASPEKTI	ODGOVORNOST	PRIHVATLJIVOST
Sprovodite zajedničke istrage, upite i sporazume za razmjenu informacija koji su uslovljeni poštovanjem normi u domenu ljudskih prava i standarda u međunarodnom, regionalnom i / ili domaćem zakonu. Uvedite zaštitne mehanizme za sprečavanje diskriminacije u zajedničkim istragama gdje se zahtjevi zasnivaju na diskriminaciji.	Postarajte se da se prikupljanje, razmjena i analiza informacija rukovodi standardima ljudskih prava. Definišite prava u domenu zaštite podataka, privatnosti i procedura koja se primjenjuju u odnosu na informacije koje razmjenjuju organi za sprovođenje zakona, uključujući u odnosu na elektronske podatke i informacije. Prevedite informacije tamo gdje je to relevantno.	Razjasnite građanske i krivične odgovornosti službenika za sprovođenje zakona koji se angažuju u aranžmanima saradnje koji rezultiraju kršenjima ljudskih prava kako teritorijalno tako i ekstrateritorijalno. Razjasnite odgovornosti stranih službenika za sprovođenje zakona koji krše ljudska prava na teritoriji ili u kontekstu aranžmana za saradnju.	Definišite pravila prihvatljivosti dokaza pribavljenih kroz aranžmane saradnje zasnovana na ljudskim pravima. Učinite dokaze (uključujući digitalne dokaze) neprihvatljivim ako su prikupljeni na načine koji su suprotni ljudskim pravima, ili bi prekršili ljudska prava u bilo kojoj od jurisdikcija ako bi bili prihvaćeni.

⁵¹ UNODC, *Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja*, str. 42 i 43 (vidi fusnotu 1). Vidi takođe UNODC, *Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala*, poglavlje III, u vezi sa saradnjom u sprovođenju zakona i zajedničkim istragama.

⁵² UNODC, *Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala*, str. 95. Vidi takođe studije slučaja o korišćenju digitalnih dokaza u Ulrih Garms i Konor Mekarti, *Modul 4: Ljudska prava i odgovor krivičnog pravosuđa na terorizam, nastavni program za pravnu obuku protiv terorizma* (Beč, 2014), str. 98 i 99.

Član 28 Konvencije takođe poziva države da razviju i podijele analitička stručna znanja jedne s drugima, kao i posredstvom regionalnih i međunarodnih organizacija, kao i da u tim analizama konsultuju naučnu i akademsku zajednicu. Isto tako, države se pozivaju da prate efikasnost i djelotvornost politika protiv organizovanog kriminala. Rodno odgovorne informacije zasnovane na ljudskim pravima dodaju vrijednost takvoj analizi.⁵³

Studija slučaja 31. INTERPOL i međunarodna policijska saradnja

Tokom 2022, u kontekstu svoje inicijative ENACT, Međunarodna organizacija kriminalističke policije (INTERPOL) pokrenula je operaciju *womENACTion* kako bi adresirala problem nedovoljne zastupljenosti žena u analizama obavještajnih podataka o kriminalu u Africi. Ovo virtualno okruženje za

umrežavanje omogućava službenicima koje rade u oblasti organizovanog kriminala da razmijene iskustva, alate i resurse, kao i da se angažuju u vježbama kako bi unaprijedile svoje analitičke vještine. Dva *womENACTion* vebinara organizovana su tokom 2022. sa 155 učesnica iz 34 afričke zemlje.^a

^a Vidi takođe INTERPOL, „Žene kao akteri transnacionalnog organizovanog kriminala u Africi“ (Lion, Francuska, 2021).

4.4.3 MEĐUNARODNA PRAVOSUDNA SARADNJA

Međunarodna pravosudna saradnja (u vidu ekstradicije, uzajamne pravne pomoći, oduzimanja imovine i transfera osuđenih lica) donosi rizike i prilike za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Zakonodavci i kreatori politika se pozivaju da obezbijede najširu moguću saradnju u okviru Konvencije uz ublažavanje rizika po rodnu ravnopravnost i ljudska prava, a u idealnom slučaju i unapređenje tih domena.⁵⁴

Vidi UNODC, *Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja – pitanja u vezi s Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala* (Beč, 2022), str. 39-43 i

UNODC, *Tematska analiza: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava* (Beč, 2022), str. 46–59

Razumijevanje potencijalnih partnera u saradnji

Pre stupanja u sporazum o saradnji sa stranom jurisdikcijom u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, preporučuje se da izradite na dokazima zasnovan profil ljudskih prava te države. U izradi profila, treba razmotriti sledeće:

- Međunarodne sporazume u domenu ljudskih prava u kojima je zemlja potpisnica (vidi kontrolnu listu 6.2.1)
- Kapacitet države da ispuni svoje obaveze u domenu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti
- Rezultate krivičnog pravnog sistema države u domenu poštovanja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti

Relevantni javno dostupni izvori informacija uključuju profile država OHCHR-a, univerzalni periodični izvještaj Savjeta Ujedinjenih nacija za ljudska prava, kao i nezavisne izvještaje organizacija kao što je Human Rights Watch.

Zakoni i politike moraju zahtijevati da se međunarodna saradnja obavlja na načine kojima se štite, poštuju i ostvaruju ljudska prava, uključujući prava onih lica koja su predmet mjera međunarodne saradnje. Shodno tome, bilateralni ili regionalni sporazumi ili ad hoc aranžmani moraju garantovati da će lica koja su predmet uzajamne pravne pomoći, ekstradicije ili transfera biti zaštićena u skladu s njihovim ljudskim pravima, shodno Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih nacija za postupanje sa zatvorenicima (Mendelina pravila).⁵⁵

⁵³ Vidi, primjera radi, „Studija slučaja: intersekcionalna „Rodno zasnovana analiza plus“ u tekstu iznad u Poglavlju 3.

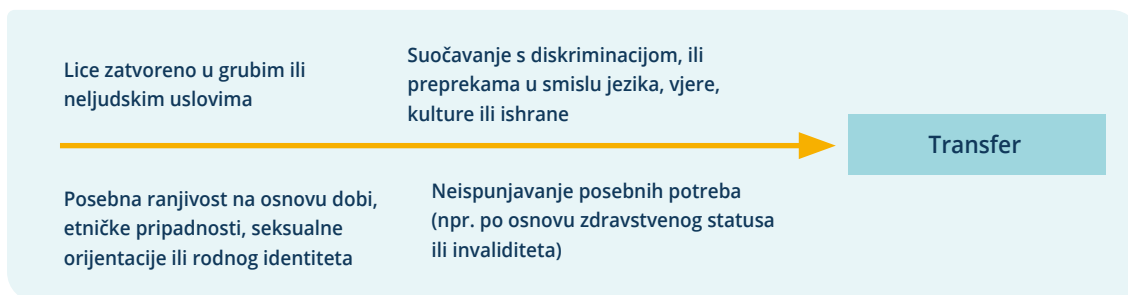
⁵⁴ UNODC, *Izveštaj: Organizovani kriminal i rodna pitanja*, str. 39 i 40.

⁵⁵ Vidi takođe Rezoluciju 10/4, stav 11 Konferencije potpisnica Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala.

*Transfer osuđenih lica*⁵⁶

Zakoni i politike treba da ohrabruju pristup da se transfer lica koja su osuđena i zatvorena u inostranstvu aktivno traži po osnovu ljudskih prava.

Slika 22. Razlozi za traženje transfera zasnovani na ljudskim pravima

Rodno odgovorni zakoni i politike zalažu se za transfer zatvorenica u njihovu matičnu zemlju što je prije moguće tokom njihovog boravka u zatvoru, naročito ako u matičnoj zemlji imaju djecu ili ako to žena zatraži, u skladu s Pravilima Ujedinjenih nacija za tretman žena zatvorenica i vanzatvorske mjere za žene koje su počinile krivična djela (Bangkoška pravila).

Studija slučaja 32. Tretman zatvorenika u skladu s njihovim ljudskim pravima u bilateralnim sporazumima o transferu osuđenih lica

Tokom 2009, Uganda i Vlada Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske potpisale su bilateralni sporazum o transferu osuđenih lica. U članu 9 tog sporazuma navodi se sljedeće: „Svaka strana tretiraće sva osuđena lica čiji je transfer

izvršen prema ovom sporazumu u skladu s njihovim primjenjivim obavezama u pogledu ljudskih prava, naročito kada je u pitanju pravo na život i zabrana torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka.”^a

^a Sporazum između Vlade Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske i Republike Ugande o transferu osuđenih lica, *Uganda Series*, br. 1 (2009).

⁵⁶ Vidi UNODC, *Priručnik za međunarodni transfer osuđenih lica*, *Criminal Justice Handbook Series* (Beč, 2012).

Osnovi za zabranu ekstradicije ili transfera osuđenih lica iz domena ljudskih prava

Kroz zakone i politike treba preduzeti mjere za zabranu ekstradicije i transfera osuđenih lica onda kada organi vlasti znaju, ili bi trebalo da znaju, da bi se predmetno lice suočilo s istinskim rizikom od kršenja ljudskih prava.⁵⁷ Zakonodavci i kreatori politika treba da razmotre zabranu transfera / ekstradicije onda kada su oni:

- Diskriminatorni po bilo kom osnovu
- Vezani za ponašanje koje nije inkriminisano domaćim zakonom
- Prijetnja po život ili slobodu, u suprotnosti s uobičajenim principima zabrane protjerivanja
- Rizik u vidu zlostavljanja, uključujući po osnovu rodnog identiteta ili seksualne orijentacije
- Prijetnja po slobodu po osnovu rase, vjeroispovijesti, nacionalnosti, pripadnosti određene društvene grupe ili bilo kojem drugom osnovu
- Vezani za krivične optužbe za koje je zapriječena smrtna kazna (osim kada se dobiju uvjerljiva i djelotvorna uvjeravanja da ona neće biti izrečena).

Zakoni i politike mogu podržati praktične mjere da obezbijede ljudska prava u sprovođenju međunarodne saradnje.

Tabela 19. Integrisanje u odnosu na mjere prinude u zahtjevima za uzajamnu pravnu pomoć

MINIMALNA PRAVA OSOBE KOJA JE PREDMET MJERE PRINUDE	MJERA ZA INTEGRISANJE PRINCIPA LJUDSKIH PRAVA I RODNE RAVNOPRAVNOSTI
Pravo na informisanost o optužbama protiv nje i mjerama koje se traže, izuzev kada bi otkrivanje takvih informacija vjerovatno osujetilo tražene mjere.	Uklanjanje diskriminatornih zakona i politika koje mogu predstavljati prepreke pristupu pravnoj pomoći i prevođenju, uključujući za strane počinioc.
Pravo na saslušanje u odnosu na argumente koji se koriste u odnosu na mjere međunarodne saradnje.	Zahtjev da informacije budu pružene na način da ih osoba može razumjeti u smislu jezika, obrazovanja i bilo kakvog invaliditeta.
Pravo na pomoć advokata i besplatnu pomoć u slučaju da osoba nema sredstava da za tu pomoć plati, kao i besplatnu pomoć prevodioca.	

Vidi: CTOC/COP/WG.3/2018/5, st. 15 i 16.

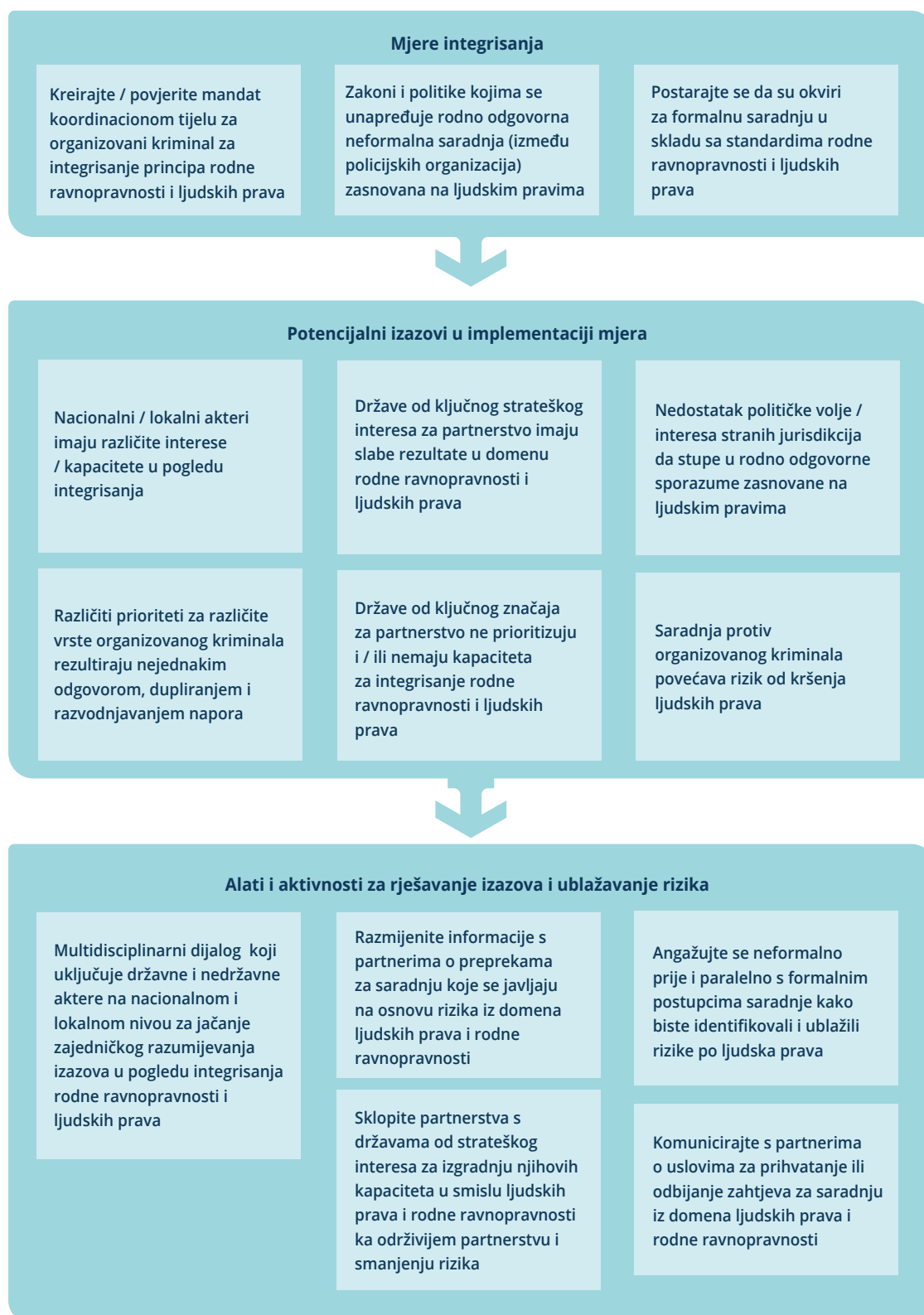
Vidi UNODC, *Revidirani priručnici o modelu sporazuma o ekstradiciji i modelu sporazuma o uzajamnoj pravnoj pomoći u krivičnim pitanjima*; *Priručnik o uzajamnoj pravnoj pomoći i ekstradiciji* (2012); *Priručnik o međunarodnoj saradnji u svrhe oduzimanja dobiti od kriminala* (2012); i *Priručnik o međunarodnom transferu osuđenih lica* (2012)

Zakonodavci koji revidiraju i / ili izrađuju odredbe koje se odnose na formalnu međunarodnu saradnju treba da konsultuju kontrolnu listu 6.2.4

⁵⁷ Uključujući torturu (uključujući smještaj u dio zatvora za lica osuđena na smrtnu kaznu), kršenje prava na život, flagrantno kršenje prava na slobodu i bezbjednost, ili flagrantno uskraćivanje pravde u odnosu na pravično suđenje.

Slika 23. Integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u unapređenje saradnje

Poglavlje 5.

KLJUČNI KRITERIJUMI ZA PODRŠKU INTEGRISANJU U ZAKONE I POLITIKE

5.1 BUDŽETIRANJE

Budžetiranje predstavlja polaznu osnovu za transformativnu promjenu. Dovoljni budžeti su neophodni kako bi se kreiralo podsticajno okruženje za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Zakoni i politike kojima se integrišu principi rodne ravnopravnosti i ljudskih prava a ne opredjeljuju budžeti kreiraju prepreke za ministarstva od kojih se očekuje njihova implementacija, pri čemu se takva ministarstva lišavaju kontinuiranog finansiranja za ispunjavanje obaveza tokom političkih ciklusa.⁵⁸ Izgledan rezultat toga je da neće doći do integrisanja principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, ili da će se preduzeti samo jeftinije mjere s niskim uticajem, kojima se ostvaruje mali, nikakav, ili čak i negativan uticaj.

Budžetska ograničenja ne znače da integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava ne treba da bude prioritet. Naprotiv, principi rodne ravnopravnosti i ljudskih prava treba da budu odlučujući faktor u načinu raspodjele resursa. **Zakoni i politike treba da teže unapređenju ravnopravnosti i ljudskih prava, a ne učvršćivanju i produblivanju nedostataka.** Integrisanje principa rodne ravnopravnosti nije „luksuzna stavka“ koju mogu priuštiti samo bogate jurisdikcije. Naprotiv, Integrisanje principa rodne ravnopravnosti ima centralnu ulogu u ograničavanju i sprečavanju aktivnosti organizovanog kriminala.

5.1.1 DOSTUPNOST I RASPODJELA

Mora se izdvojiti dovoljno sredstava za postizanje analize potkrijepljene dokazima o izazovima države u domenu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti tokom vremena, kao i za odgovor na te nalaze kroz zakone i politike. Faktori koji određuju da li su na raspolaganju dovoljni resursi i da li postoji politička volja da se oni opredijele za integrisanje su ekonomsko zdravlje države; krize; sukobi; bezbjednost; nivoi korupcije i mjera u kojoj država i njeni predstavnici imaju koristi od organizovanog kriminala. Nedovoljna sredstva mogu biti dodijeljena tamo gdje nijesu prepoznate dimenzije organizovanog kriminala u domenu ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, ili gdje se integrisanje ne shvata kao dugoročan proces koji zahtijeva dugoročna ulaganja.

Vidi [Aneks II](#) za argumente za zagovaranje vrijednosti i koristi od integrisanja.

⁵⁸ Svega 26 posto zemalja ima sveobuhvatne sisteme za praćenje izdvajanja za rodni budžet (Cilj održivog razvoja 5 ([Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i djevojčice](#))).

Praktični savjeti za traženje budžeta za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava:

- Imenujte službenike za finansije da pripreme, promovišu i brane budžetske linije za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.
- Povežite zahtjeve za finansiranje s postojećim nacionalnim strategijama, politikama, međunarodnim standardima i obavezama u međunarodnom pravu.
- Povežite zahtjeve za finansiranje s interesovanjem donatora za principe rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.
- Koristite provjerljive podatke da pokažete razmjere i uticaj organizovanog kriminala i njegove implikacije na principe rodne ravnopravnosti i ljudskih prava (vidi tekst niže).
- Koristite provjerljive podatke da pokažete socioekonomske troškove po društvo koji nastaju u slučaju propusta da se budžetiraju pristupi organizovanom kriminalu zasnovani na principima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

5.1.2 IZVORI

Izvori finansiranja mogu biti interni (koje opredjeljuje vlada kroz budžetska izdvajanja), eksterni (koje opredjeljuju druge vlade, međunarodne organizacije ili privatni sektor) ili kombinacija oboje. Sredstva se mogu pribaviti i kroz kreativnu upotrebu oduzete imovine (vidi 4.2.2 u tekstu iznad). Preveliko oslanjanje na pojedine izvore može značiti da implementacija nije održiva i da je ranjiva na političke i kadrovske promjene. Izvori finansiranja mogu imati implikacije na integrisanje jer donatori utiču na prioritete kroz izbor što će finansirati a što ne, kao i kroz uslove koje nameću. Rezultat može biti unapređivanje ili oduzimanje od ljudskih prava i rodne ravnopravnosti.

Budžetska razmatranja za zakonodavce i kreatore politika:

Dijagnoza

- Identifikujte državni budžet dostupan za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u izradi i implementaciju zakona i politika o transnacionalnom organizovanom kriminalu.
- Identifikujte izvore finansiranja za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava i utvrdite njihovu održivost.
- Identifikujte ko je nadležan za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u politike i zakone koji se izrađuju.
- Identifikujte način finansiranja agencija za implementaciju, njihove budžete, kao i nedostatke u finansiranju i potrebe.

Intervencija

- Preduzmite mjere za usklađivanje zakona i politika s resursima i stvarnostima.
- Uključite budžetske linije za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u okvire zakona i politika.
- Identifikujte alternativne izvore finansiranja za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u izradi i implementaciji zakona i politika.

Evaluacija

- Indikatori za monitoring i evaluaciju odgovornosti i učenja (Dio 6.2)

Studija slučaja 33. Rodno odgovorno budžetiranje u Meksiku

Meksička organizacija civilnog društva *Equidad de Género* podržava vlasti u generisanju i raspodjeli sredstava na način da donesu jednake benefite i da se novac utroši na efikasniji način. Taj postupak uključuje: (1) rodnu dijagnostiku da se utvrde različiti uslovi u stanovništvu i nejednakosti koje u njemu postoje; (2) programsku reviziju od strane same državne institucije; (3) prioritizaciju aktivnosti; (4) preraspodjelu budžeta na osnovu prioriteta; i (5) prateće

aktivnosti i prilagođavanje gdje je to potrebno. Rodno odgovorno budžetiranje imalo je pozitivan uticaj na brojna pitanja od zdravlja do mobilnosti. Kada je u pitanju prevencija kriminala, rad organizacije *Equidad de Género* rezultirao je smanjenjem broja napada i uznemiravanja zahvaljujući instalaciji sigurnosnih kabina, rasvjete i panik tastera duž pustog autoputa, kao i uvođenjem diferenciranog prevoza u metrou i sistemu autobusnog prevoza.^a

^a Grejs Dženings-Edkvist i Emilija Rejes, „Studija slučaja dobrih praksi: *Equidad de Género* i rodno odgovorno budžetiranje u Meksiku“ (Njujork, Međunarodna liga žena za mir i reforme, n.d.).

Studija slučaja 34. Rodno budžetiranje u državnom budžetu Kanade za 2021. godinu

Kao dio opredjeljenja Vlade Kanade da izgradi zemlju slobodnu od rodno zasnovanog nasilja, u budžet za 2021. godinu uključena je izrada Nacionalnog akcionog plana za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja. Ta investicija direktno će koristiti ženama i djevojčicama, naročito ženama i djevojčica-

ma s invaliditetom, kao i tamnopotim, autohtonim i rasijalizovanim ženama i djevojčicama te LGBTQ+ osobama. U pitanju su grupe koje se suočavaju sa znatno većim rizikom od suočavanja s rodno zasnovanim nasiljem i povećanim preprekama u ostvarivanju pristupa podršci i uslugama.^a

^a Kanada, Budžet za 2021.

5.2 MONITORING, EVALUACIJA, ODGOVORNOST I UČENJE

Monitoring i evaluacija igraju centralnu ulogu u obezbjeđivanju djelotvornog karaktera zakona i politika. U isto vrijeme, ove aktivnosti su neefikasne ukoliko se lekcije ne izvuku i ne primijene. Nalazi monitoringa i evaluacije treba da se koriste:

- Kao izvor informacija za promjene i izradu zakona i politika
- Za jačanje odgovornosti kod onih koji su odgovorni za izradu i implementaciju zakona, politika i strategija
- Pridobijanje podrške nacionalnih aktera tako što će se demonstrirati dodata vrijednost integrisanja principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, kako za ljude tako i za prevenciju kriminala.

Imajući u vidu nepovezanost instrumenata iz zakona i politika i njihove implementacije, monitoring uticaja zakona i politika predstavlja izazov. Ipak, kvantitativni i kvalitativni indikatori mogu pružiti uvid u ulogu zakona i politika u unapređenju ljudskih prava i rodne ravnopravnosti.

Od samog početka treba sprovesti nezavisnu/eksternu reviziju principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Potrebno je redovno prikupljati polazne vrijednosti i ciljeve u smislu indikatora rodne ravnopravnosti i ljudskih prava kako bi se promjene mogle mjeriti tokom vremena. Ono što čini odgovarajući vremenski okvir za prikupljanje podataka zavisi od ulaznih vrijednosti, izlaznih vrijednosti, očekivanih ishoda i pragmatičnih razmatranja u vezi s resursima i kapacitetima.

Slika 24. Ulazne vrijednosti, izlazne vrijednosti i ishodi integrisanja

Doljenavedeni indikatori nude se za monitoring i evaluaciju aktivnosti koje:

- Konkretno imaju za cilj integrisanje principa ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, i*
- Nijesu specifično vezane za principe rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, ali imaju uticaj na jedno od njih ili oboje.*

Korisnici treba da izvrše fino podešavanje ovih indikatora prema svom kontekstu i da utvrde mjeru u kojoj njihovo zakonodavstvo i politike isporučuju ciljeve principa ljudskih prava i rodne ravnopravnosti.

Slika 25. Monitoring, evaluacija, odgovornost i učenje

Konferencija potpisnica Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala uspostavila je Mehanizam za reviziju sprovođenja Konvencije protiv organizovanog kriminala i pratećih protokola

Zakonodavcima i kreatorima politika će od koristi biti Upitnik za samoprocjenu za Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i pratećih protokola koji će im pomoći da uspostave polaznu osnovu za procjenu sprovođenja članova Konvencije protiv organizovanog kriminala

Iako se Mehanizmom za reviziju sprovođenja ne zahtijevaju eksplicitno informacije o integrisanju principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, države mogu uključiti takva razmatranja u svoje procjene i izvijestiti o tim dimenzijama – vidi aneks II

Rodno odgovorni indikatori zasnovani na ljudskim pravima mogu se razviti na osnovu međunarodnih instrumenata ko je je država obavezna da implementira (vidi kontrolnu listu 6.2.1), kao i resursa uključujući UNODC-ov priručnik: Okvir za mjerenje i izvještavanje o rezultatima Ciljeva održivog razvoja vezanih za rodnu ravnopravnost (Beč, 2021)

Tabela 20. Indikativni primjeri metrike i indikatora za zakone i politike

PROCJENA	KVALITATIVNA OCJENA UKUPNOG UTICAJA TOKOM DEFINISANOG PERIODA NA OSNOVU SLJEDEĆIH INDIKATORA	
<p>Cilj Domen u okviru koga se mjeri uticaj</p>	<p>SPREČAVANJE Mjerenje nivoa do kojeg su zakoni i politike protiv transnacionalnog organizovanog kriminala rodno odgovorni i zasnovani na ljudskim pravima</p>	<p>PROCESUIRANJE Mjerenje nivoa do kojeg zakoni i politike procesuiraju pripadnike transnacionalnog organizovanog kriminala na načine koji su rodno odgovorni i zasnovani na ljudskim pravima</p>
<p>Indikatori na nivou ishoda</p>	<p>Broj institucija koje su preduzele mjere za smanjenje prostora za organizovani kriminal koje su rodno odgovorne i zasnovane na ljudskim pravima</p> <p>Podizanje svijesti među ciljnom publikom o rizicima od organizovanog kriminala</p> <p>Smanjene stope recidivizma osuđenih pripadnika organizovanog kriminala</p> <p>Smanjene stope uključenosti u organizovani kriminal ljudi iz marginalizovanih zajednica ili zajednica u ranjivoj situaciji</p> <p>Broj i rezultat konsultacija s licima pogođenim organizovanim kriminalom koje su rodno odgovorne i zasnovane na ljudskim pravima</p>	<p>Broj istraga, krivičnih gonjenja i osuđujućih presuda nad pripadnicima organizovanog kriminala koje primjenjuju norme i standarde rodne ravnopravnosti i ljudskih prava</p> <p>Pozitivine promjene u svijesti, vještinama, stavovima i kapacitetima praktičara iz krivičnog pravosuđa (policije, tužilaca, sudija, pružalaca usluga) za primjenu pristupa koji su rodno odgovorni i zasnovani na ljudskim pravima</p> <p>Povećane kazne izrečene pripadnicima organizovanog kriminala koje su rodno odgovorne i zasnovane na ljudskim pravima</p> <p>Povećana rodna ravnopravnost i raznovrsnost među zaposlenima krivičnog sistema</p>
<p>Indikatori na nivou izlaznih vrijednosti</p>	<p>Broj javnih i privatnih institucija s politikama protiv organizovanog kriminala koje su rodno odgovorne i zasnovane na ljudskim pravima</p> <p>Broj proizvoda ili kampanja za podizanje svijesti koje su zasnovane na dokazima, rodno odgovorne i zasnovane na ljudskim pravima</p> <p>Broj marginalizovanih ljudi ili pojedinaca u ranjivoj situaciji koji imaju koristi od kampanja prevencije</p>	<p>Zakonodavstvo za inkriminisanje odredbi Konvencije u skladu s međunarodnim pravom u domenu ljudskih prava</p> <p>Zaštitni mehanizmi za obezbjeđivanje korištenja specijalnih istražnih tehnika na rodno odgovoran način zasnovan na ljudskim pravima</p> <p>Zakoni i politike koje omogućavaju sudske postupke po mjeri žrtve i djeteta, uključujući u smislu posebnih potreba</p>
<p>Indikatori na nivou ulaznih vrijednosti</p>	<p>Resursi opredijeljeni za integrisanje rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u kampanjama prevencije</p> <p>Politike za unapređenje reintegracije i rehabilitacije pripadnika organizovanog kriminala koje su rodno odgovorne i zasnovane na ljudskim pravima</p> <p>Broj aktera iz civilnog društva i drugih koji su konsultovani u kreiranju politike prevencije</p> <p>Korišćenje istraživanja i podataka iz domena rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u bazi dokaza za izradu zakona i politika</p>	<p>Resursi za sprovođenje zakona (finansijski i ljudski) opredijeljeni za integrisanje rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u istrage organizovanog kriminala</p> <p>Broj istraga i krivičnih gonjenja pokrenutih na osnovu inkriminišućih odredbi koje su rodno informisane i zasnovane na pravima</p> <p>Rodno odgovorna primjena specijalnih istražnih tehnika zasnovana na ljudskim pravima</p>

PROCJENA	KVALITATIVNA OCJENA UKUPNOG UTICAJA TOKOM DEFINISANOG PERIODA NA OSNOVU SLJEDEĆIH INDIKATORA	
<p>Cilj Domen u okviru koga se mjeri uticaj</p>	<p>ZAŠTITA Mjerenje nivoa do kojeg zakoni i politike unapređuju zaštitu žrtava, svjedoka, doušnika i zviždača na načine koja je rodno odgovorna i zasnovana na ljudskim pravima</p>	<p>PROMOVISANJE SARADNJE Mjerenje nivoa do kojeg zakoni i politike unapređuju saradnju koja je rodno odgovorna i zasnovana na ljudskim pravima</p>
<p>Indikatori na nivou ishoda</p>	<p>Broj žrtava, svjedoka, doušnika i zviždača zaštićenih od odmazde pripadnika organizovanog kriminala</p> <p>Broj krivičnih postupaka koji su dostupni i primjenjuju pristupe usmjerene na žrtvu i po mjeri djeteta</p> <p>Broj mehanizama za zviždače/prijavljivanje koji su rodno odgovorni i zasnovani na ljudskim pravima</p> <p>Broj žrtava (razvrstan po dobi, rodu, etničkoj pripadnosti, autohtonosti, državljanstvu, invaliditetu, migrantskom i drugom statusu) koje su dobile restituciju i naknadu</p>	<p>Percepcija i profil aktera iz javnog, privatnog i sektora civilnog društva o odgovornostima u domenu ravnopravnosti i ljudskih prava u saradnji protiv organizovanog kriminala</p> <p>Broj zajedničkih istraga i operacija policijske saradnje koje su prihvaćene i odbijene po osnovu ljudskih prava</p> <p>Kvantifikovani porast dolaznih i odlaznih zahtjeva za formalnu saradnju i izvršenje zahtjeva koje je rodno odgovorno i zasnovano na ljudskim pravima</p>
<p>Indikatori na nivou izlaznih vrijednosti</p>	<p>Zakonodavstvo i politike za eliminisanje praznina i smanjenje prepreka za pristup zaštiti za žrtve, svjedoke, doušnike i zviždače</p> <p>Politike / planovi za povećanje finansiranja za i smanjenje prepreka za restituciju i naknadu</p> <p>Zakonodavstvo sadrži neiscrpe klauzule o nediskriminaciji, odredbe o ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti</p>	<p>Nacionalni akcioni planovi / politike kojima se integrišu rodno odgovorni pristupi organizovanom kriminalu zasnovani na ljudskim pravima</p> <p>Broj bilateralnih i multilateralnih memoranduma o razumijevanju ili drugih sporazuma koji eksplicitno upućuju na rodnu ravnopravnost i ljudska prava</p> <p>Zakoni i politike uključuju osnove iz domena rodne ravnopravnosti i ljudskih prava za odbijanje formalne saradnje</p>
<p>Indikatori na nivou ulaznih vrijednosti</p>	<p>Broj zahtjeva za naknadu ili restituciju i profil žrtava koje traže naknadu i restituciju (razvrstan po dobi, rodu, etničkoj pripadnosti, autohtonosti, državljanstvu, invaliditetu, migrantskom i drugom statusu)</p> <p>Iznos i izvor naknada (obeštećenja) dodijeljenih žrtvama organizovanog kriminala</p> <p>Strukture i sposobnosti zaštite žrtava, svjedoka, doušnika i zviždača u skladu s razmatranjima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava</p>	<p>Međugencijsko koordinaciono tijelo s mandatom integrisanja rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u odgovor</p> <p>Broj zajedničkih i neformalnih operacija u kojima se primjenjuju rodno odgovorni pristupi zasnovani na ljudskim pravima</p> <p>Broj zahtjeva za formalnu saradnju (za uzajamnu pravnu pomoć, ekstradiciju ili transfer osuđenih lica) koji su upućeni, primljeni, odbijeni i izvršeni u skladu sa standardima ljudskih prava</p>

Poglavlje 6.

KONTROLNE LISTE

6.1 KONTROLNA LISTA ZA REVIDIRANJE POLITIKA

Kontrolna lista u tekstu niže nudi se da podrži revidiranje i kreiranje politika protiv organizovanog kriminala, u skladu s međunarodnim normama i standardima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Bez obzira na pristup u donošenju politika u zemlji, kreatori politika moraju razmotriti svoju ulogu u oblikovanju:

OKVIRA

Navedeni rodno odgovorni ciljevi zasnovani na ljudskim pravima

INSTITUCIJA

Organima dodijeljena odgovornost za ciljeve

SPROVOĐENJA

Adekvatni resursi i kapaciteti za ispunjenje dužnosti

PREVENCIJA ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Okvir: Politike zasnovane na dokazima za sprečavanje organizovanog kriminala bave se intersektionalnim ekonomskim, kulturnim i društvenim uzročnicima marginalizacije i ranjivosti, uključujući rodnu nejednakost i prepreke ljudskim pravima.

Institucije: Politike preciziraju koje su vladine agencije odgovorne za sprečavanje organizovanog kriminala (uključujući one koje se bave bezbjednošću, zdravljem, zaštitom djece, zaštitom životne sredine i pitanjima žena) i pojašnjavaju ulogu nedržavnih aktera kao što su organizacije civilnog društva.

Sprovođenje: Relevantne vladine agencije imaju uspostavljene politike ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, imaju svijest i dovoljno resursa (uključujući izdvojeni budžet) da integrišu principe rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u implementaciju i evaluaciju svojih dužnosti u domenu prevencije.

PROCESUIRANJE PRIPADNIKA ORGANIZOVANOG KRIMINALA	
<p><i>Okvir:</i> Postoje politike kojima se obezbjeđuje da osobe koje su uključene u organizovani kriminal kao žrtve i / ili kao počinioci ne budu diskriminisane, uključujući putem izgradnje kapaciteta aktera u krivičnom pravosuđu da preispitaju svoje interseksionalne rodne i druge pristrasnosti, kao i da se diversifikuje i postigne rodna ravnopravnost u kadru i kroz krivičnopravne aktivnosti.</p>	
<p><i>Institucije:</i> Postojeći normativni okvir pojašnjava koje su vladine agencije odgovorne za procesuiranje pripadnika organizovanog kriminala, kao i njihovu odgovornost za integrisanje rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u procesuiranje pripadnika organizovanog kriminala, njihove mogućnosti ostvarivanja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, kao i kazne koje se primjenjuju za kršenje ljudskih prava s njihove strane.</p>	
<p><i>Sprovođenje:</i> Praktičari iz krivičnog pravosuđa razumiju svoje odgovornosti i mogućnosti da poštuju obaveze u vezi s ljudskim pravima, teže rodnoj ravnopravnosti i zauzmu pristupe usmjerene na žrtvu te se suoče s posljedicama kršenja ljudskih prava u procesuiranju pripadnika organizovanog kriminala</p>	
ZAŠTITA LICA POGOĐENIH ORGANIZOVANIM KRIMINALOM	
<p><i>Okvir:</i> Postoje politike koje obezbjeđuju pristup usmjeren na žrtvu za zaštitu lica pogođenih organizovanim kriminalom prije, tokom i nakon krivičnog postupka, u skladu s obavezama iz domena ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, uz ravnotežu između prava žrtava i prava optuženih.</p>	
<p><i>Institucije:</i> Normativni okvir precizira zaštitne uloge za praktičare iz krivičnog pravosuđa, kao i za službenike koji se bave fizičkim i mentalnim zdravljem, zaštitom djece, pitanjima žena i drugim. To prema potrebi uključuje invaliditet, manjine, spašavanje, rehabilitaciju i reintegraciju.</p>	
<p><i>Sprovođenje:</i> Agencije koje se bave zaštitom žrtava, svjedoka, doušnika i zviždača razumiju svoju ulogu u zaštiti i dodijeljeni su im dovoljni resursi (uključujući i budžet) da obezbijede zaštitu u skladu s obavezama iz domena ljudskih prava i rodne ravnopravnosti te da prilagode zaštitu na osnovu tekuće procjene rizika prije, tokom i nakon krivičnog postupka.</p>	
UNAPREĐENJE SARADNJE	
<p><i>Okvir:</i> Postoje politike protiv organizovanog kriminala koje predviđaju saradnju čitavog društva na nacionalnom nivou, uključujući državne aktere osim aktera iz krivičnog pravosuđa i nedržavne aktere, a sve u cilju unapređenja pristupa usmjerenog na žrtvu i integrisanja rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Postoje politike u domenu međunarodne saradnje za integrisanje rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u odluke, kao i za traženje, prihvatanje i / ili odbijanje formalne i neformalne međunarodne saradnje u vezi s organizovanim kriminalom, uključujući bilateralne i multilateralne sporazume.</p>	
<p><i>Institucije:</i> Formirano je nacionalno koordinaciono tijelo za odgovor na organizovani kriminal, integrisanje standarda rodne ravnopravnosti i ljudskih prava među akterima, prenošenje informacija između njih i praćenje uticaja akcija na rodnu ravnopravnost i ljudska prava. Relevantni akteri imaju zajedničko razumijevanje i usaglašene pristupe integrisanju.</p> <p>Postoje politike i procedure koje omogućavaju saradnju između centralnih vlasti i drugih organa odgovornih za izvršenje zahtjeva za međunarodnu saradnju, u skladu sa standardima ljudskih prava i rodne ravnopravnosti.</p>	
<p><i>Sprovođenje:</i> Državni i nedržavni partneri razumiju svoje obaveze u domenu rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u naporima u pravcu saradnje na domaćem, bilateralnom ili multilateralnom nivou.</p> <p>Politike i procedure međunarodne saradnje su dostupne i pristupačne stranim partnerima. Postoje neformalni kanali komunikacije sa stranim partnerima kako bi se omogućila razmjena procedura, zakonskih zahtjeva i uslova i standarda ljudskih prava za međunarodnu saradnju.</p>	

6.2 KONTROLNE LISTE ZA REVIDIRANJE ZAKONODAVSTVA

KONTROLNA LISTA 6.2.1 MAPIRANJE NORMATIVNIH OKVIRA

Napomene za korišćenje kontrolne liste: Kontrolna lista u tekstu niže podržava korisnike u mapiranju jaza / nedostataka u postojećem normativnom okviru za rodnu ravnopravnosti i ljudska prava relevantne države:

- Status pridržavanja i rezervacije koje je država možda izrazila mogu se pronaći na linkovima za svaki od sporazuma, ili putem Baze podataka Ujedinjenih nacija o sporazumima ili Interaktivnog pregleda Kancelarije Ujedinjenih nacija za ljudska prava.
- Kontrolna lista nije sveobuhvatna; korisnici se ohrabruju da identifikuju dodatne obaveze u domenu ljudskih prava u okviru opcionih protokola uz ove matične instrumente, kao i u okviru domaćih i regionalnih instrumenata.

MEĐUNARODNI INSTRUMENT KOJI JE DRŽAVA POTPISNICA		NEDOSTACI I IZAZOVI U PRIHVATANJU I IMPLEMENTACIJI
<u>Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala</u> (2000)		
<u>Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom, kojim se dopunjava Konvencija</u> (2000)		
<u>Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i vazduhom, kojim se dopunjava Konvencija</u> (2000)		
<u>Protokol protiv nezakonite proizvodnje i prometa vatrenim oružjem, njegovim djelovima, sklopovima i municijom, kojim se dopunjava Konvencija</u> (2000)		
<u>Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima</u> (1996)		
<u>Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima</u> (1996)		
<u>Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije</u> (1996)		
<u>Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena</u> (1979)		
<u>Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka</u> (1984)		
<u>Konvencija o pravima djeteta</u> (1989)		
<u>Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica</u> (1990)		

MEĐUNARODNI INSTRUMENT KOJI JE DRŽAVA POTPISNICA		NEDOSTACI I IZAZOVI U PRIHVATANJU I IMPLEMENTACIJI
<i>Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom</i> (2006)		
<i>Međunarodna konvencija o zaštiti svih lica od prisilnih nestanaka</i> (2006)		

DA LI JE OVO PRAVO ZAŠTIĆENO DOMAĆIM ZAKONIMA?		KOJIM INSTRUMENTOM? (NPR. USTAVOM? ZAKONOM O LJUDSKIM PRAVIMA? KRIVIČNIM ZAKONIKOM? DRUGIM?)
Pravo na život		
Pravo na pravično suđenje		
Pravo na jednakost pred zakonom i na podjednaku zaštitu zakona		
Sloboda od proizvoljno određenog pritvora		
Sloboda od torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka		
Sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti		
Sloboda informisanja i izražavanja		
Sloboda kretanja		
Sloboda okupljanja i udruživanja		
Pravo na privatnost		
Pravo na rad		
Pravo na zdravlje		
Ravnopravnost u braku		

DA LI JE OVO PRAVO ZAŠTIĆENO DOMAĆIM ZAKONIMA?		KOJIM INSTRUMENTOM? (NPR. USTAVOM? ZAKONOM O LJUDSKIM PRAVIMA? KRIVIČNIM ZAKONIKOM? DRUGIM?)
Pravo na obrazovanje		
Pravo da se ne bude predmet prisilnog nestanka		
Druga prava relevantna za predloženu intervenciju u zakonu/politici		

S KOJIM PREPREKAMA SE SUOČAVAJU NOSIOCI PRAVA U PRISTUPANJU LJUDSKIM PRAVIMA?	PREPREKE U DOMAĆEM ZAKONU / POLITICI:
Muškarci	
Žene	
Rodno različiti ljudi	
Maloljetnici i djeca	
Nedržavljeni (dokumentovani / nedokumentovani)	
Žrtve organizovanog kriminala	
Počinioci organizovanog kriminala	
Osobe različitih rodnih i seksualnih identiteta	
Etničke manjine	
Osobe s invaliditetom	
Ljudi u ruralnim / udaljenim oblastima države	
Druge grupe u ranjivoj situaciji (na korisnicima da definišu):	

Gorenavedena kontrolna lista može biti od koristi i za analizu trećih zemalja s kojima se traži saradnja. (Vidi Poglavlje 3.4 o ciljevima saradnje).

KONTROLNA LISTA 6.2.2 PROCESUIRANJE

Napomene za korišćenje kontrolne liste: Ova kontrolna lista usmjerava korisnike putem analize stanja u smislu toga da li postoje domaće odredbe da inkriminišu, istražuju, procesuiraju i osuđuju organizovani kriminal u skladu s Konvencijom i da integrišu principe rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Ova kontrolna lista nije sveobuhvatna, već se nudi kao polazište koje akteri mogu proširiti i prilagoditi svom specifičnom zakonodavstvu, izazovima i ciljevima.

PROCESUIRANJE Inkriminisanje (čl 5, 6, 8 i 23 Konvencije)	
Princip zakonitosti^a	
Zakon <i>ne</i> inkriminiše ponašanje koje je zaštićeno u međunarodnom pravu u domenu ljudskih prava (na primjer, inkriminisanje učešća u organizovanoj grupi za kriminal ne bi trebalo da se koristi kao izgovor za eliminisanje političkih rivala, kriminalizaciju protesta i zagovaranja ili zabranu društvenih grupa, ili na druge načine kojima se nesrazmjerno i nepotrebno ograničavaju sloboda okupljanja ili druga građanska i politička prava).	
Zakon se <i>ne</i> primjenjuje na krivična djela retroaktivno, niti izriče kazne koje nijesu postojale u vrijeme krivičnog djela. Osobe koje su proglašene krivim za krivična djela ne treba da podliježu kaznama većim od maksimalne kazne primjenjive u vrijeme krivičnog djela.	
Zakoni su jasni i dostupni, na način da je moguće predvidjeti posljedice radnji (činjenja ili nečinjenja).	
Učešće u organizovanoj grupi za kriminal inkriminisanje je na način koji daje jasan odgovor na pitanje koje ponašanje vodi ka krivičnoj odgovornosti: <ul style="list-style-type: none"> • Krivično djelo zavjere: da li je uz dogovor potrebno i djelo? • Krivično djelo kriminalnog udruživanja: djelokrug inkriminisanja učešća u nekriminalnim aktivnostima organizovane grupe za kriminal (u saznanju da će učešće doprinijeti postizanju kriminalnog cilja). 	
Zakon uključuje odredbu inkriminisanja na načine koji su u skladu s drugim krivičnim djelima, definicijama i korišćenjem uslova u domaćem zakonu, umjesto da inkorporira tekst Konvencije verbatim.	
Postoje zakonodavstvo i politike za regulisanje korišćenja invazivnih ili potencijalno invazivnih mjera kako bi se obezbijedilo da njihovo korišćenje podliježe sudskom odobrenju i / ili reviziji po osnovu ljudskih prava (srazmjernost, legitimni cilj i neophodnost).	
Svrha ostvarivanja finansijske ili druge materijalne koristi (FoMB)^b	
Tamo gdje je učešće u organizovanoj grupi za kriminal inkriminisanje na način da <i>uključuje</i> element FoMB, prisutno je šire tumačenje da to uključuje monetarnu, kao i drugu materijalnu korist, poput seksualne gratifikacije.	
Tamo gdje je učešće u organizovanoj grupi za kriminal inkriminisanje na način da <i>isključuje</i> element FoMB, prisutne su zakonske zaštitne mjere za sprečavanje primjene Konvencije na grupe koje djeluju iz političkih, ideoloških ili društvenih motiva.	

PROCESUIRANJE Inkriminisanje (čl 5, 6, 8 i 23 Konvencije)	
Utvrđivanje nadležnosti^c	
Nadležnost se utvrđuje za transnacionalni organizovani kriminal koji je počinjen na teritoriji države, na brodu koji plovi pod njenom zastavom ili u vazduhoplovu koji je registrovan po njenom zakonu.	
Nadležnost se utvrđuje nad krivičnim djelima iz Konvencije gdje je navodni prestupnik prisutan na teritoriji a država ga na izručuje po osnovu državljanstva.	
Postoji zakonodavstvo za otklanjanje jaza / nedostataka u nadležnosti i okončanje nekažnjivosti u skladu s opcionim osnovima nadležnosti, za djela iz Konvencije počinjena: <ul style="list-style-type: none"> • Na štetu državljanina • strane državljanina ili osobe s uobičajenim prebivalištem • Izvan teritorije ali u cilju izvršenja teškog krivičnog djela na teritoriji, kako je to predviđeno Konvencijom • Kada se prestupnik nalazi na teritoriji i nije predmet ekstradicije s te teritorije^d • Kada se nadležnost zasniva na međunarodnom sporazumu obavezujućem za državu, poput rezolucije Savjeta bezbjednosti izdate u skladu s poglavljem VII 	
Utvrđivanje odgovornosti^e	
Ponašanja su inkriminisana a otežavajuće i olakšavajuće okolnosti utvrđene na način kojim se uzima u obzir da u krivično djelo mogu biti uključeni muškarci, žene, dječaci, djevojčice i rodno različite osobe, te koji nije diskriminatoran u svojoj svrsi i efektu, i koji je senzitivna na različite uloge koje pojedinci mogu igrati, kao i na različite stepene njihovog aktivnog učešća.	
Zakonima se utvrđuje krivična, građanska ili upravna odgovornost pravnih lica za učešće u ozbiljnom kriminalu koji uključuje organizovanu grupu za kriminal i za izvršenje krivičnih djela iz Konvencije, bez uticaja na krivičnu odgovornost fizičkih lica ^f	
Uspostavljeno je zakonodavstvo da ispuni dužnost države da spriječi, istraži, kazni i obešteti kršenja ljudskih prava od trećih lica, uključujući pravna lica (korporacije, preduzeća, dobrotvorne organizacije, vjerske organizacije ili druge subjekte).	
Zakonska izuzeća zasnovana na ljudskim pravima obezbijedena su tamo gdje je to neophodno za zaštitu ljudskih prava u inkriminisanju konkretnih ponašanja. ^g	
Istrage^h	
Uspostavljeno je zakonodavstvo da bi se zaštitila procesna prava svakog okrivljenog.	
Zakonodavstvo inkriminiše torturu i druge surove, neljudske ili ponižavajuće kazne i postupke te zabranjuje prihvatljivost dokaza ili iskaza dobijenih putem torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka.	
Zakonodavstvo obezbjeđuje da je svaka upotreba sile od strane organa za sprovođenje zakona ograničena u skladu s međunarodnim obavezama i da se vatreno oružje koristi samo u samoodbrani ili odbrani drugih od neposredne prijetnje smrću ili teškom povredom.	
Zakonodavstvo obezbjeđuje da se sva hapšenja moraju izvesti u skladu s nalogom ili na osnovu razumne sumnje da je osoba počinila ili će počiniti krivično djelo, kao i da je moguće identifikovati policijske službenike i službenike drugih organa za sprovođenje zakona koji vrše hapšenje.	
Postoje zakonodavstvo i mjere za sprovođenje kako bi se obezbijedilo da su osobe informisane o razlozima hapšenja na jeziku koji razumiju i da ih o njihovim pravima informiše kvalifikovani prevodilac.	

PROCESUIRANJE Inkriminisanje (čl 5, 6, 8 i 23 Konvencije)

Zakonodavstvo uključuje zakonske i procesne zaštitne mehanizme da se obezbijedi da sva lica koja su uhapšena ili privedena od strane službenika za sprovođenje zakona:

- Odmah budu izvedena pred sudiju
- Imaju pristup advokatu bez nepotrebnog odlaganja, uključujući, po potrebi, u okviru šema pravne pomoći
- Imaju pristup doktoru bez nepotrebnog odlaganja, uključujući, po potrebi, medicinski pregled prilagođen dobi i rodu
- Budu informisana o svojim pravima na konzularno obavještenje o hapšenju, pritvaranju ili krivičnom gonjenju te na konzularne zvaničnike kada je to primjenjivo

Zakonodavstvo i mjere za sprovođenje promovisu upotrebu tehnika saslušanja bez prinude i smanjuju oslanjanje na priznanja u cilju obezbjeđivanja osuđujuće presude.

Zakonodavstvo i mjere za sprovođenje podržavaju najbolje interese djece u kontaktu s krivičnopravnom sistemom, kako bi se obezbijedilo da se s njima postupa na način koji je senzitivan na djecu, uzimajući u obzir specifične potrebe onih u naročito ranjivim situacijama.

Zakonodavstvo zahtijeva od službenika za sprovođenje zakona da preduzmu efikasne mjere za zaštitu ljudskih prava, dostojanstva i integriteta svih pojedinaca, poštujući princip nediskriminacije, naročito u situacijama ranjivosti ili marginalizacije, uključujući na osnovu roda, dobi, fizičkog ili mentalnog zdravlja ili invaliditeta.

Zakonodavstvo, politike i mjere za sprovođenje promovisu rodno odgovornu policijsku službu i zabranjuju rasizam, ksenofobiju, rasnu i drugu diskriminaciju u radu policije, uključujući i staranjem da se odredbe o nediskriminaciji primjenjuju i na policiju.

Zakonodavstvo i mjere za sprovođenje promovisu odgovornost za službenike za sprovođenje zakona uspostavljanjem jasnih procedura za izvještavanje i nezavisnih procedura za pritužbe, kao što su mehanizmi eksternog nadzora policije.

Zakonodavstvo zahtijeva nezavisnu, brzu, efikasnu i nepristrasnu istragu svih navoda o torturi i drugim surovim, neljudskim ili ponižavajućim kaznama i postupcima od strane zvaničnika, kao i kažnjavanje onih za koje se utvrdi da su umiješani na način srazmjeran težini krivičnog djela.

Zakoni zabranjuju uključivanje službenika za sprovođenje zakona optuženih za torturu i druge surove, neljudske ili ponižavajuće kazne i postupke u istrage.

Zakonodavstvo i mjere za sprovođenje predviđaju zaštitu i pomoć žrtvama torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka, uzimajući u obzir dob, invaliditet i rodno specifične potrebe te pružajući podršku zasnovanu na traumi i pristup naknadi i rehabilitaciji.

Zakoni stvaraju nezavisne i efikasne mehanizme za praćenje mjesta za pritvor, uključujući policijske izvještaje u cilju sprečavanja djela torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka.

Kazne

Kazne treba da su srazmjerne i da uzimaju u obzir:

- Težinu krivičnog djela i u skladu s međunarodnim obavezama države u domenu ljudskih prava, uključujući u odnosu na lišavanje slobode, surovo, neljudsko ili ponižavajuće postupanje ili kazne, kao i izricanje smrtno kazne.
- Da zakonodavstvo ne treba da uspostavlja obavezne minimalne kazne kojima se krše obaveze u domenu ljudskih prava.

Zakonodavstvo dozvoljava da se intersekcionalni rodni i drugi faktori uzmu u obzir prilikom ublažavanja kazni, uključujući razmatranje implikacija kazni na ljudska prava izdržanih lica osuđenih lica.

PROCESUIRANJE Inkriminisanje (čl 5, 6, 8 i 23 Konvencije)

Zakonodavstvo dozvoljava ublažavanje kazne okrivljenima koji pružaju značajnu saradnju u istrazi ili procesuiranju krivičnog djela obuhvaćenog Konvencijom, uzimajući u obzir ljudska prava žrtava i okrivljenih.¹

Zakonodavstvo obezbjeđuje da se kršenje ljudskih prava, uključujući rodno zasnovano nasilje, može smatrati otežavajućim okolnostima prilikom izricanja kazne.

Uslovi pritvora su u skladu s međunarodnim standardima ljudskih prava, uključujući pravila Nelsona Mandele.

U zemljama u kojima je smrtna kazna još uvijek dozvoljena zakonom, takve kazne bi trebalo da se izriču samo za najteža krivična djela, uz puno poštovanje međunarodnih garancija ljudskih prava, te ih ne bi trebalo izricati za krivična djela počinjena kada je okrivljeno lice imalo manje od 18 godina, ili kada je u pitanju bila trudna žena.

^a UNODC, *Tematska analiza: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava* (Beč, 2022), str. 26 i 27.

^b Ibid., str. 28 i 29. Vidi takođe definiciju „organizovane grupe za kriminal“ u članu 34 stav 3 Konvencije.

^c UNODC, *Tematska analiza: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava*, str. 34 i 35.

^d Vidi Konvenciju, član 15 st. 2 i 4.

^e Vidi Konvenciju, član 10.

^f Vidi UNODC, *Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala, drugo izdanje* (Beč, 2021), str. 51–58; i UNODC, *Tematska analiza: Donošenje politika i uloga onlajn posrednika u sprečavanju i suzbijanju nezakonite trgovine* (Beč, 2022).

^g Primjera radi, pri utvrđivanju odgovornosti za krivična djela protiv divljeg životinjskog svijeta i šumarstva, države mogu željeti da uvedu zakonska izuzeća i tako omoguće ostvarivanje osnovnih ljudskih prava, poput u onim slučajevima gdje sigurnost dostupnosti hrane zavisi od korišćenja propisanih vrsta, ili gdje je korišćenje divljeg životinjskog svijeta neophodno za uživanje prava učešća u kulturnom životu. Vidi UNODC, *Vodič za izradu zakonodavstva za suzbijanje krivičnih djela protiv divljeg životinjskog svijeta* (Beč, 2018), str. 26.

^h Prilagođeno iz Rezolucije Savjeta za ljudska prava 46/15.

ⁱ Vidi Konvenciju protiv organizovanog kriminala, član 26 stav 2.

KONTROLNA LISTA 6.2.3 ZAŠTITA

Napomene za korišćenje kontrolne liste: Ova kontrolna lista usmjerava korisnike putem analize stanja u smislu toga da li postoje domaće odredbe da zaštite žrtve, svjedoke i druge u skladu s Konvencijom i da integrišu principe rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Ova kontrolna lista nije sveobuhvatna, već se nudi kao polazište koje akteri mogu proširiti i prilagoditi svom specifičnom zakonodavstvu, izazovima i ciljevima.

ZAŠTITA	
Mjere za zaštitu svjedoka (član 24 Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala)	
Zakonodavstvo štiti identitet lica koja podnesu prijavu nadležnim organima, u skladu s njihovim ljudskim pravima na život, slobodu izražavanja i privatnost	
Zakonodavstvo štiti svjedoke u krivičnom postupku od potencijalne odmazde i zastrašivanja (član 24 stav 1) (član 24 stav 2)	
Zaštita svjedoka pruža se bez obzira na njihov pravni status (doušnik, žrtva, svjedok, sudski službenik, prikriveni agent, drugi) ili drugi status.	
Zaštita svjedoka ne dovodi u pitanje prava optuženog (npr. pravo na pravično suđenje i pravo na suočavanje)	
Zakonodavstvo je na snazi kako bi se obezbijedile odgovarajuće mjere za zaštitu od bilo kakvog neopravdanog postupanja u odnosu na sve pojedince koji nadležnim organima podnesu prijavu u dobroj vjeri i na razumnim osnovama u vezi s krivičnim djelima vezanim za korupciju i / ili transnacionalni organizovani kriminal.	
Zakonodavstvo za zaštitu zviždača je usklađeno u okviru krivičnog prava, zakona o borbi protiv korupcije, zakona o pristupu informacijama, zakona o zapošljavanju i zakona o ljudskim pravima.	
Zakonodavstvo uspostavlja procedure za fizičku zaštitu svjedoka (npr. preseljenje, neotkrivanje ili ograničeno otkrivanje identiteta i mjesta boravka (član 24 stav 2 tačka a).	
Takve procedure su u skladu s ljudskim pravima i rodno su senzitivne te se mogu prilagoditi prema specifičnim individualnim potrebama, preferencijama i profilima.	
Zakonodavstvo uspostavlja domaća pravila dokazivanja koja dozvoljavaju davanje iskaza svjedoka na način kojim se osigurava bezbjednost svjedoka, kao što je korišćenjem komunikacione tehnologije (član 24 stav 2 tačka b).	
Mjere fizičke zaštite uzimaju u obzir posebne potrebe svjedoka na osnovu interesekacionalne dimenzije dobi, roda i drugih faktora.	
Postoje namjenski sudski postupci za uzrast i rod (uključujući mjere prilagođene dobi za smanjenje sudskih formalnosti i za djecu i za starije osobe).	
Zaštita se proširuje i na rođake i druga lica bliska svjedocima.	
Države treba da razmotre sklapanje sporazuma ili aranžmana s drugim državama za preseljenje svjedoka, rođaka i drugih njima bliskih lica u cilju zaštite od odmazde ili zastrašivanja (član 24 stav 3).	
Države treba da uzmu u obzir ljudska prava i rodni status preseljenih lica u predmetnoj zemlji, kao i kapacitet te zemlje da poštuje, štiti i ispunjava ljudska prava preseljenih lica.	

ZAŠTITA	
Zaštita žrtava / svjedoka tokom krivičnog postupka	
Omogućite da žrtve kao svjedoci dobiju zaštitu i pomoć, uključujući u slučaju prijetnji odmazdom i zastrašivanja (član 25 stav 1).	
Omogućite prisustvo osoba koje pružaju podršku žrtvi na suđenju.	
Omogućite da se stavovi i bojazni žrtava predstave i razmotre u odgovarajućim fazama krivičnog postupka protiv prestupnika uključenih u organizovane kriminalne aktivnosti na način koji ne dovodi u pitanje prava odbrane (član 25 stav 3).	
Opcija za učešće žrtava u običajnom pravu: Izjave o uticaju djela na žrtvu i izjave o uticaju djela na zajednicu (žrtve imaju priliku da se njihov glas čuje kroz izjave o uticaju djela na žrtvu koje se čitaju na suđenju i razmatraju tokom izricanja presude).	
Opcija za učešće žrtava u kontinentalnom pravu: žrtva kao strana u „parnici“. Shodno odredbama nacionalnog prava, žrtve može zastupati advokat koji postavlja pitanja svjedocima i okrivljenima, iznosi uvodne i završne riječi te ostvaruje pristup informacijama iz spisa predmeta. Organizacije civilnog društva, udruženja žrtava i treće strane mogu biti zastupljene kao strana u parnici. ^a	
Restitucija žrtava i naknada žrtvama	
Zakonodavstvo omogućava žrtvama pristup naknadi i restituciji u skladu s Konvencijom protiv organizovanog kriminala (član 25 stav 2) na barem jedan od sljedećih načina: <ul style="list-style-type: none"> • Odredbe koje omogućavaju žrtvama da tuže prestupnika prema zakonskim ili građanskopravnim normama za naknadu u parnici • Odredbe koje omogućavaju krivičnim sudovima da nalože prestupnicima isplatu naknade žrtvama ili da donesu rješenja o naknadi ili restituciji protiv osuđenih lica • Odredbe kojima se osnivaju fondovi ili šeme preka kojima žrtve mogu zahtijevati naknadu od države za povrede ili štetu pretrpljenu kao rezultat krivičnog djela 	
Zakonodavstvo omogućava vraćanje oduzete imovine državi potpisnici molilji tako da ta država može da kompenzuje žrtve kriminala ili da tu zaradu od kriminala ili imovinu vrati legitimnim vlasnicima (član 14 stav 2).	
Zakonodavstvo koje omogućava naknadu žrtvama ne treba tumačiti tako da dovodi u pitanje prava <i>bona fide</i> trećih strana.	
Zakonodavstvo daje žrtvama druge forme reparacije prema međunarodnom pravu u domenu ljudskih prava, uključujući rehabilitaciju, zadovoljenje i zaštitu od reviktimizacije.	
Obezbijedite grupama žrtava kolektivnu reparaciju za gruba kršenja ljudskih prava. ^b	

^a UNODC, SHERLOC portal, Edukacija za univerzitete, tercijarni nivo, Organizovani kriminal, Modul 8: Alati za sprovođenje zakona, Ključna pitanja, „Prava žrtava i svjedoka u istragama“.

^b UNODC, Tematska analiza: *Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava* (Beč, 2022), str. 66.

KONTROLNA LISTA 6.2.4 UNAPREĐENJE SARADNJE

Napomene za korišćenje kontrolne liste: Ova kontrolna lista usmjerava korisnike putem analize stanja u smislu toga da li postoje domaće odredbe da unaprijede saradnju u odgovoru na organizovani kriminal u skladu s Konvencijom i da integrišu principe rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Ova kontrolna lista nije sveobuhvatna, već se nudi kao polazište koje akteri mogu proširiti i prilagoditi svom specifičnom zakonodavstvu, izazovima i ciljevima.

UNAPREĐENJE SARADNJE	
Uzajamna pravna pomoć (član 18 Konvencije)	
Postoji zakonodavstvo kako bi se obezbijedilo da bilo koji zahtjev za uzajamnu pravnu pomoć koja će rezultirati fizičkim transferom lica u drugu državu neće kršiti pravo na slobodu i i pravo na slobodu od proizvoljnog određivanja pritvora takvom licu.	
Postoji zakonodavstvo kako bi se obezbijedilo da bilo koji zahtjev za uzajamnu pravnu pomoć poštuje pravo na privatnost, ugled i zakonski proces u odnosu na lice na koje takav zahtjev utiče.	
Postoji zakonodavstvo kako bi se zaštitila prava <i>bona fide</i> trećih strana koje mogu imati interes u imovini u odnosu na koju se upućuje zahtjev za pomoć.	
Ekstradicija (član 16 Konvencije)	
Zakonodavstvo definiše uslove koji se odnose na ispunjenje zahtjeva dvostrukog kriminaliteta.	
Zakonodavstvo propisuje razloge na osnovu kojih se može odbiti ekstradicija: <ul style="list-style-type: none"> • Kada postoje dovoljni razlozi da se vjeruje da država molilja zahtijeva izručenje u svrhu krivičnog gonjenja ili kažnjavanja osobe na osnovu roda, rase, vjeroispovijesti, nacionalnosti, etničkog porijekla ili političkih mišljenja te osobe, ili da bi ispunjenje zahtjeva dovelo do predrasuda prema toj osobi • Kada bi ekstradicija bila suprotna principu zabrane protjerivanja shodno međunarodnom pravu u domenu ljudskih prava i izbjegličkom pravu 	
Zakonodavstvo predviđa krivično gonjenje umjesto ekstradicije (onda kada je ekstradicija državljana zabranjena), ili sprovođenje kazne protiv tog lica, prema potrebi (<i>aut dedere aut judicare</i>), u cilju podrške pravima žrtava na ostvarivanje pravde.	
Postoje postupci da se zamoljenoj državi daju diplomatska uvjerenja: <ul style="list-style-type: none"> • Da će lice čija se ekstradicija traži biti tretirano u skladu sa standardima ljudskih prava • Da lice koje se suočava s optužbama kažnjivim smrtnom kaznom neće biti osuđeno na takvu kaznu 	
Uslovi pod kojima se ekstradicija može odobriti na osnovu uvjerenja ili odbiti čak i kada se obezbijede takva uvjerenja jasno su propisani i uključuju, u potpunosti slučaju, dosljedan obrazac grubog, flagrantnog ili masovnog kršenja ljudskih prava od strane države molilje.	
Postupci predviđaju ubrzani i / ili pojednostavljeni postupak izručenja kako bi se smanjila kašnjenja u interesu pravde i za žrtve i za prestupnike i podržala osnovna zakonska prava traženog lica, uključujući omogućavanje dobrovoljnog i potpuno informisanog pristanka lica na način koji uzima u obzir invaliditet, rod, pismenost i druge faktore pri informisanju lica o njegovim pravima i posljedicama odricanja od redovnog postupka izručenja.	
Postoje zaštitne mjere kako bi se osiguralo pravo na slobodu i pravo na slobodu od proizvoljno određenog pritvora u bilo kojem privremenom hapšenju izvršenom prije izručenja.	
Ovlašćenja nad licem koje je predmet ekstradicije ograničeno je na krivično djelo za koje je ekstradicija zatražena ili odobrena (princip specijalnosti).	

UNAPREĐENJE SARADNJE	
Transfer osuđenih lica (član 17 Konvencije)	
Zakonodavstvo zahtijeva da se saradnja odbije ako se osuđujućom presudom nad osuđenim licem prekrši pravo na pravično suđenje.	
Zakonodavstvo omogućava transfer osuđenih lica u njihovu matičnu zemlju samo uz njihov pristanak i uključuje pravo lica da bude obaviješteno o mogućnosti da zatraži takav transfer.	
Zakonodavstvo zahtijeva da se saradnja odbije ako bi transfer prekršio međunarodne standarde ljudskih prava kao što su princip zabrane protjerivanja, pravo na život, zabrana torture ili ako uslovi pritvora u državi prijema ne ispunjavaju standarde ljudskih prava.	
Postoje sudski ili upravni postupci za priznavanje kazne, bilo prilagođavanjem kazne standardima ljudskih prava u domaćem pravu države prijema (kontinuirano sprovođenje) ili pretvaranjem kazne na osnovu činjenica koje je utvrdio sud države koja je donijela presudu, u skladu s principom zakonitosti.	
Postoje odredbe kojima se zahtijeva odbijanje onog dijela kazne koji je već odslužen od trajanja kazne određenog u državi u koju se osuđeno lice prebacuje.	
Uslovi zatvora prebačenih lica regulisani su u skladu s njihovim ljudskim pravima u domaćem i međunarodnom pravu, pri čemu se uzimaju u obzir sve posebne potrebe i humanitarni uslovi i obezbjeđuje nediskriminacija između domaćih zatvorenika i zatvorenika prebačenih iz inostranstva.	

Aneksi

I. ZAGOVARANJE

Akteri se često suočavaju s otporom prema integrisanju principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u odgovor posredstvom zakona i politika. Doljenavedeni elementi mogu se kontekstualizovati kao argumenti za pristupe organizovanom kriminalu zasnovane na ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti.

PROTIVLJENJE/IZAZOV	ARGUMENTI ZA ZAGOVARANJE INTEGRISANJA
SPREČAVANJE ORGANIZOVANOG KRIMINALA	
Pitanja rodne ravnopravnosti i ljudskih prava ne smatraju se korisnim za sprečavanje organizovanog kriminala.	Sami po sebi, odgovori krivičnog sistema su neadekvatni da eliminišu osnovne uzročnike transnacionalnog organizovanog kriminala, uključujući ranjivost i marginalizaciju. Strategije prevencije i aktivnosti koje nijesu zasnovane na pravima i rodnoj ravnopravnosti često su neefikasne. Pristupi zasnovani na ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti adresiraju osnovne uzročnike organizovanog kriminala i zasnivaju se na obavezama koje države imaju prema međunarodnom pravu.
PROCESUIRANJE ORGANIZOVANOG KRIMINALA	
Integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava smatra se preprekom za efikasno procesuiranje pripadnika organizovanog kriminala.	Pristupi istrazi i krivičnom gonjenju pripadnika organizovanog kriminala zasnovani na ljudskim pravima i rodnoj ravnopravnosti povećavaju vjerovatnoću da će dokazi biti prihvatljivi i uvjerljivi na sudu.
Praktičari iz krivičnog pravosuđa pristupaju svim licima uključenim u organizovani kriminal kao ozbiljnim kriminalcima.	Postoje različite uloge, stepeni odgovornosti i nivoi aktivnog učešća lica koja učestvuju u organizovanom kriminalu. Procesuirati i maksimalnim kaznama kažnjavati treba samo teška krivična djela u čijem izvršenju ne postoje olakšavajući faktori. Ograničene resurse krivičnog sistema koji se opredjeljuju za suzbijanje organizovanog kriminala ne treba pogrešno upotrebljavati za procesuiranje prestupnika na nižem nivou. U strategijama za suzbijanje organizovanog kriminala treba prioritizovati procesuiranje ozbiljnog kriminala.
Rodni paritet među službenicima za sprovođenje zakona ne smatra se korisnim u borbi protiv organizovanog kriminala.	Rodno raznovrstan kadar krivičnog sistema povećava kapacitete organa za sprovođenje zakona za postizanje rodno odgovornih pristupa istrazi, čime se unapređuju istražne dobiti putem uspješnijeg procesa saslušanja.

PROTIVLJENJE/IZAZOV	ARGUMENTI ZA ZAGOVARANJE INTEGRISANJA
Smatra se da žene imaju iste prilike kao i muškarci da rade u krivičnom pravnom sistemu, ali da same biraju da to ne rade.	U zakonu i politikama, mnoge žene imaju jednake prilike kao i muškarci da uđu u krivičnom pravni sistem, ali se u praksi suočavaju s dodatnim preprekama poput rodnih stereotipa, uznemiravanja, diskriminacije i izazova kombinovanja radnog i porodičnog života zbog očekivanih rodni uloga. Za rješavanje ove nejednakosti potrebni su rodno zasnovani odgovori.
Obuka advokata odbrane i pružanje pravne pomoći okrivljenim licima se ne vrednuje i ne prioritizuje u procesuiranju pripadnika organizovanog kriminala.	Pravo na pravično suđenje predstavlja ključnu komponentu efikasnih krivičnom pravnih sistema. Pravična suđenja koja podržavaju prava okrivljenih manje su ranjiva u odnosu na žalbe. Ako se advokati odbrane ne obučavaju uz tužioce, tužiocima neće biti u prilici da u potpunosti razviju vještine za konfrontaciju s pripadnicima transnacionalnog organizovanog kriminala koji angažuju veoma vješte advokate da ih brane.
Smrtna kazna je dostupna za krivična djela relevantna za transnacionalni organizovani kriminal.	Primjena smrtno kazne odvraća partnere u drugim zemljama od razmjene obavještajnih podataka i saradnje putem uzajamne pravne pomoći, ekstradicije i transfera osuđenih lica. Primjena smrtno kazne može odvratiti svjedoke od sveobuhvatnog i istinitog svjedočenja protiv počilaca. UNODC i druge agencije iz sistema Ujedinjenih nacija, kao i donatori, suočavaju se s izazovima u radu sa ili pružanju podrške državama koje primjenjuju smrtnu kaznu.

ZAŠTITA LICA POGOĐENIH ORGANIZOVANIM KRIMINALOM

Muškarci, dječaci i rodno različiti ljudi ne prepoznaju se kao potencijalne žrtve transnacionalnog kriminala.	Sistemi identifikacije biće oslabljeni ako počivaju na informacijama manjkavih ili netačnih profila o tome ko predstavlja žrtve transnacionalnog organizovanog kriminala. Procesi identifikacije i skrininga moraju biti inkluzivni i omogućavati da sve žrtve transnacionalnog kriminala budu identifikovane kao žrtve ili svjedoci transnacionalnog kriminala.
Konkretnim kategorijama žrtava nije dostupan dovoljan broj usluga zaštite i pomoći.	Rodna analiza dinamike organizovanog kriminala neophodna je kako bi se obezbijedilo da su usluge dostupne svim licima na jednakoj osnovi, uključujući muškarce i dječake, žene i djevojčice, državljane i nedržavljanke, osobe s invaliditetom ili druge marginalizovane grupe ili lica u ranjivim situacijama.
Žrtve / svjedoci se ne tretiraju u skladu s njihovim ljudskim pravima tokom krivičnom pravnih procesa; u sudskim postupcima se ne preduzimaju pristupi usmjereni na žrtvu.	Podržavanje prava žrtava / svjedoka ključno je za dobijanje i zadržavanje svjedočenja. Broj svjedočenja žrtava / svjedoka može opadati ako budu gubili povjerenje u krivičnom pravni sistem. Sudovi koji nijesu usmjereni na žrtvu ne dobijaju djelotvorna svjedočenja, a njihove sudske odluke ranjive su na žalbe.

UNAPREĐENJE SARADNJE PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Državni akteri doživljavaju aktere iz civilnog društva kao štetne po napore koji se ulažu protiv organizovanog kriminala.	Organizacije civilnog društva mogu biti ključni partneri u odgovoru na transnacionalni organizovani kriminal, uključujući putem obezbjeđivanja informacija i popunjavanja praznina u kapacitetima države. Organizacije civilnog društva mogu biti snažni zagovarači povjerenja i transparentnosti.
Integrisanje rodne ravnopravnosti i ljudskih prava smatra se preprekom za međunarodnu saradnju.	Saradnja s drugim državama na načine koji nijesu rodno odgovorni ili su suprotni ljudskim pravima mogu rezultirati nedjelotvornim odgovorom i izložiti vlasti reputacionom riziku u vidu učestvovanja u kršenjima ljudskih prava.

PROTIVLJENJE/IZAZOV	ARGUMENTI ZA ZAGOVARANJE INTEGRISANJA
DRUGI izazovi u integrisanju koje su identifikovali zakonodavci i kreatori politika	
Pitanja rodne ravnopravnosti i ljudskih prava smatraju se „luksuznim“ dodacima rezervisanim za države s većim finansijskim i ljudskim resursima.	Rodna ravnopravnost i ljudska prava nijesu pitanja koja su odvojena od efikasnog sprovođenja Konvencije već su sastavni dio tog procesa. Sve države imaju obaveze u domenu ljudskih prava.

II. INTEGRISANJE PRINCIPA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LJUDSKIH PRAVA U MEHANIZAM ZA REVIZIJU SPROVOĐENJA KONVENCIJE UJEDINJENIH NACIJA PROTIV TRANSNACIONALNOG ORGANIZOVANOG KRIMINALA I PRATEĆIH PROTOKOLA

Mehanizam za reviziju sprovođenja Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i pratećih protokola predstavlja proces ekspertske provjere kojim se podržavaju države potpisnice Konvencije protiv organizovanog kriminala i njena tri prateća protokola u okviru nastojanja da se obezbijedi efikasno sprovođenje tih instrumenata. Revizija sprovođenja odredbi sadržanih u tim pravnim instrumentima strukturisana je u četiri tematska klastera članova na osnovu njihovog predmeta, koji se progresivno razmatraju na procijenjeni period od dvije godine za svaki:

- Inkriminisanje i nadležnost
- Prevencija, tehnička pomoć, mjere zaštite i druge mjere
- Sprovođenje zakona i sudski sistem
- Međunarodna saradnja, uzajamna pravna pomoć i konfiskacija

Revizije država sprovode se tako što se prvo odgovori na upitnike za samoprocjenu, kao alat izrađen i usuglašen od strane država potpisnica da omogući njihovu samoprocjenu u smislu sprovođenja Konvencije i pratećih protokola.¹ Iako rodna razmatranja i razmatranja ljudskih prava nijesu direktno obuhvaćena tematskim klasterima upitnika za samoprocjenu, ta razmatranja mogu se razmotriti u odgovorima na targetirana pitanja, gdje upitnici nude priliku državam potpisnicama da razmijene informacije o nacionalnom zakonodavstvu, izazovima i najboljim praksama, uključujući o integrisanju principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

Štoviše, u skladu s procedurama i pravilima za funkcionisanje Mehanizma za reviziju sprovođenja Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala i pratećih protokola,² države potpisnice ohrabruju se da pripreme svoje odgovore na upitnik za samoprocjenu kroz široke konsultacije s relevantnim akterima, uključujući privatni sektor, nevladine organizacije i akademsku zajednicu, omogućavajući na taj način povećanu odgovornost za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u sprovođenje Konvencije protiv organizovanog kriminala.

U tabeli koja slijedi u tekstu niže, korisnici mogu pronaći neiscrpan spisak potencijalnih pitanja iz upitnika za samoprocjenu gdje države mogu razmotriti izvještavanje o svojim naporima za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava.

¹ Upitnici za samoprocjenu za četiri tematska klastera usvojeni su Rezolucijom Konferencije potpisnica 10/1, aneks III.

² Vidi Rezoluciju Konferencije potpisnica 9/1, aneks.

ČLAN KONVENCIJE PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA ČIJA SE RE-VIZIJA VRŠI	TEMA KOJA JE PREDMET PITANJA	RELEVANTNOST	KLASTER	PITANJA – UPITNIK ZA SAMOPROCJENU
Član 24 – Zaštita svjedoka	Zaštita od moguće odmazde ili zastrašivanja svjedoka	Razmatranja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti	II	Pitanja 1, 2 i 3 – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster II
Član 25 – Pomoć žrtvama i njihova zaštita		Razmatranja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti	II	Pitanja 5, 6 i 7 – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster II
Član 29 – Obuka i tehnička pomoć		Razmatranja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti	II	Pitanje 8 (a) – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster II
Član 31 – Prevencija	Nacionalni projekti, najbolje prakse ili javne politike za prevenciju transnacionalnog organizovanog kriminala	Rodna pitanja	II	Pitanje 16 (a) – Konvencija protiv organizovanog kriminala, Grupa II
Član 31 stav 3 – Prevencija	Reintegracija prestupnika	Razmatranja ljudskih prava	II	Pitanje 18 (a) – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster II
Član 31 stav 7 – Prevencija	Projekti kojima se ublažavaju okolnosti koje čine socijalno marginalizovane grupe podložnim za aktivnosti transnacionalnog organizovanog kriminala	Rodna razmatranja	II	Pitanje 22 i 22 (a) – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster II
Član 7 – Mjere za borbu protiv pranja novca	Identifikacija korisnika	Rodna razmatranja	III	Pitanje 1 (b) (i) – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster III
Član 19 – Zajedničke istrage	Dobre prakse i primjeri za kreiranje sporazuma za zajedničke istrage	Razmatranja ljudskih prava	III	Pitanje 10 – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster III
Član 20 – Specijalne istražne tehnike	Zakonski uslovi za primjenu takvih tehnika	Razmatranja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti	III	Pitanje 14 – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster III
Član 28 – Prikupljanje, razmjena i analiza informacija o prirodi organizovanog kriminala	Informacije o trendovima organizovanog kriminala	Rodna razmatranja	IIII	Pitanje 27 (a) – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster III

Član 12 – Konfiskacija i zapljena	Konfiskacija bez osuđujuće presude	Razmatranja ljudskih prava	IV	Pitanje 3 – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster IV
	Upravljanje zaplijenjenom imovinom		IV	Pitanje 8 (c) – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster IV
			IV	Pitanje 8 (d) – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster IV
Član 14 – Raspolaganje konfiskovanom dobiti od kriminala ili imovinom	Povraćaj konfiskovane imovine za naknadu žrtvama	Razmatranja ljudskih prava	IV	Pitanje 15 (a) – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster IV
Član 14 – Raspolaganje konfiskovanom dobiti od kriminala ili imovinom	Prodaja imovine povjerena međuvladinim tijelima specijalizovanim za borbu protiv organiovanog kriminala	Razmatranja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti	IV	Pitanje 16 – Konvencija protiv organizovanog kriminala, klaster IV

DODATNI RESURSI

Ključni resursi za integrisanje principa rodne ravnopravnosti i ljudskih prava

Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala

Model zakonodavnih odredbi protiv organizovanog kriminala, 2021.

Tematska analiza: Organizovani kriminal i rodna razmatranja – pitanja u vezi s Konvencijom Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, 2022.

„Strateški priručnik za organizovani kriminal za izradu strategija visokog uticaja“, 2021.

SHERLOC portal

Tematska analiza: Konvencija Ujedinjenih nacija protiv organizovanog kriminala i međunarodno pravo u domenu ljudskih prava, 2022.

UNODC, SHERLOC portal, Edukacija za univerzitete, tercijarni nivo, Organizovani kriminal, Modul 15: Rodna razmatranja i organizovani kriminal.

UN-Women

Resursni vodič i priručnik za intersekcionalnost: intersekcionalni pristup da niko ne bude zapostavljen, 2021.

Rodna pitanja 17: Modul rodne ravnopravnosti i organizovanog kriminala, 2022.

Drugi resursi relevantni za specifične vrste kriminala ili komponente odgovora

Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala

Suzbijanje kriminala u vezi s falsifikovanim medicinskim proizvodima: vodič za dobre zakonodavne prakse, 2019.

Suzbijanje transnacionalnog organizovanog kriminala počinjenog na moru: tematska analiza, 2013

Suzbijanje nezakonite trgovine otpadom: vodič za dobre zakonodavne prakse, 2022.

Kriminalističko-obavještajni rad: priručnik za službenike za sprovođenje zakona na prvoj liniji rada, 2010.

Kriminalističko-obavještajni rad: priručnik za analitičare, 2011.

Kriminalističko-obavještajni rad: priručnik za rukovodioce, 2011.

Postojeće prakse u elektronskom nadzoru kod istraga težih oblika organizovanog kriminala, 2009.

Pregled slučajeva međunarodne saradnje u krivičnim pitanjima po osnovu Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, 2021.

Pregled slučajeva sajber-organizovanog kriminala, 2021.

Dobre prakse za zaštitu svjedoka u krivičnim postupcima u vezi s organizovanim kriminalom, 2008.

Smjernice za korišćenje i pripremu procjene opasnosti od teškog i organizovanog kriminala: SOCTA priručnik, 2010.

Vodič za izradu zakonodavstva za suzbijanje krivičnih djela protiv divljeg životinjskog svijeta, 2018.

Priručnik o kriminalu u vezi s identitetom, 2011.

Priručnik o međunarodnom transferu osuđenih lica, 2012.

Pravosuđe u pitanjima koja uključuju djecu kao žrtve i svjedoke kriminala: Model zakona i prateći komentar, 2009.

Uputstvo za međunarodnu saradnju u svrhe konfiskacije dobiti od kriminala, 2012.

Uputstvo za uzajamnu pravnu pomoć i ekstradiciju, 2012.

Model zakona o ekstradiciji, 2004.

Model zakona u uzajamnoj pomoći u krivičnim pitanjima, 2007, s revizijom iz 2022.

Model sporazuma o ekstradiciji (Rezolucija Generalne skupštine 45/116, aneks, kako je izmijenjena Rezolucijom Generalne skupštine 52/88, aneks)

Model sporazuma o uzajamnoj pomoći u krivičnim pitanjima (Rezolucija Generalne skupštine 45/117, aneks, kako je izmijenjena Rezolucijom Generalne skupštine 53/112, aneks I)

Sprovođenje Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala: alat za procjenu potreba, 2016.

Tematska analiza: donošenje politika i uloga onlajn posrednika u sprečavanju i suzbijanju nezakonite trgovine, 2021.

Praktični vodič za traženje elektronskih dokaza u prekograničnom kontekstu, 2019.

Odgovor na nezakonito rudarenje i trgovinu metalima i mineralima: vodič za dobre zakonodavne prakse, 2022.

Priručnik Ujedinjenih nacija protiv otmica, 2006.

UNODC-ov alat za integrisanje principa ljudskih prava i rodne ravnopravnosti u intervencije krivičnog pravosuđa u okviru odgovora na trgovinu ljudima i krijumčarenje migranata, 2021.

Chatham House

Integrisanje rodne dimenzije u izgradnju kapaciteta za odgovor na sajber kriminal: priručnik, 2023.

Međunarodni konzorcijum za suzbijanje krivičnih djela protiv divljeg životinjskog svijeta

Analitički priručnik za krivična djela protiv divljeg životinjskog svijeta i šuma, 2012.

Analitički priručnik za krivična djela protiv divljeg životinjskog svijeta i šuma, drugo izdanje, 2022.

UNODC

United Nations Office on Drugs and Crime